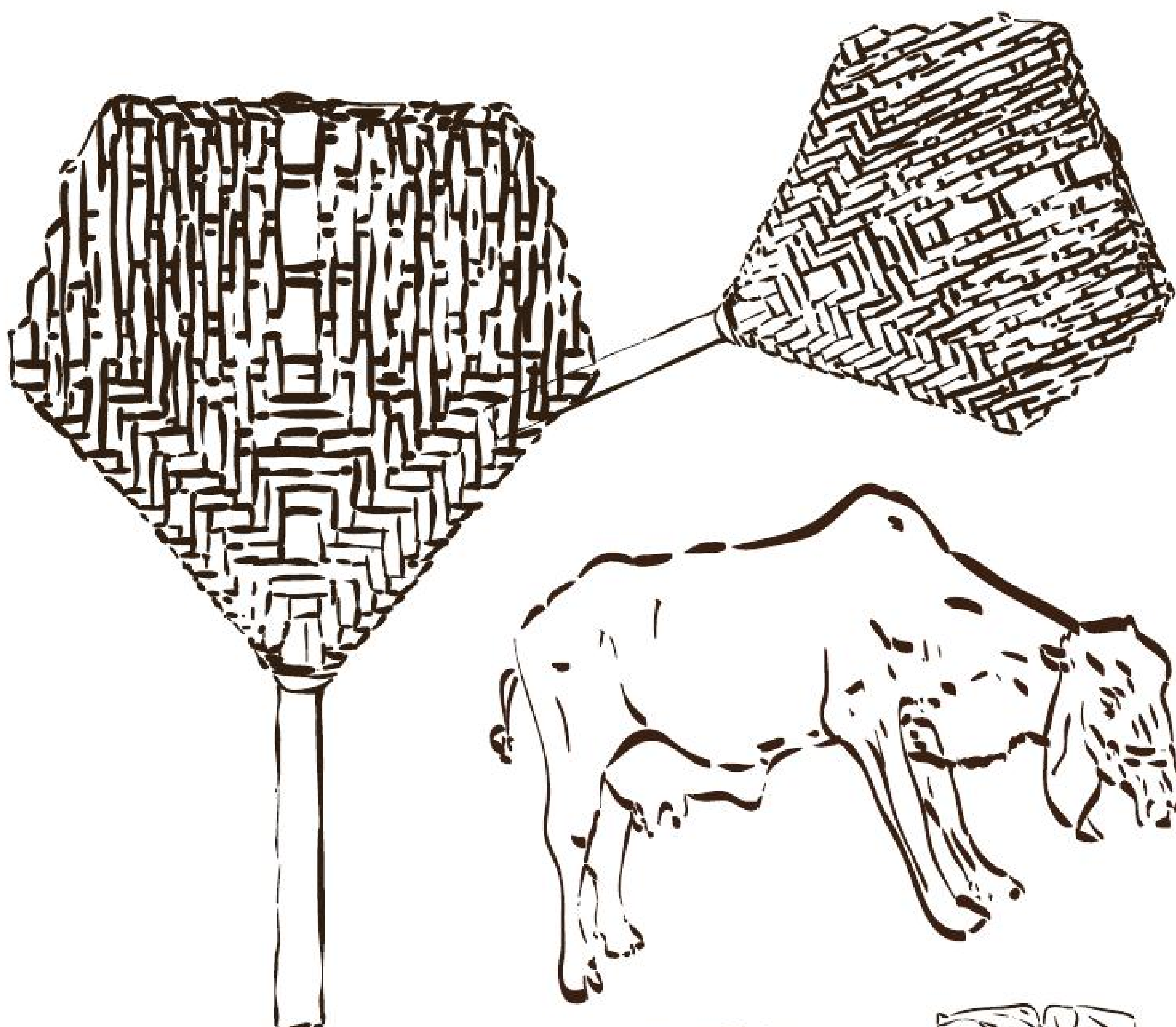

Healthy Planet สุขคดีท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการเรียนรู้
วังน้ำคู้
เรื่องและภาพ วีรวรรณ ศิริวัฒน์
ออกแบบปกและรูปเล่ม ณฐพัฒญ์ อาชวรังสรรค์

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ
978-616-329-007-6

บรรณาธิการอำนวยการ
ดวงพร เฮงบุณยพันธ์
กองบรรณาธิการ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
โดย สำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน (สน.3)
จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย

อาคารศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ
เลขที่ 99 ซอยงามดูพลี แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร
กรุงเทพฯ 10120
โทรศัพท์0 2343 1500
โทรสาร0 2343 1501
www.thaihealth.or.th และ www.punsook.org
พิมพ์ครั้งที่ 1
เมษายน 2556

ดำเนินการผลิตโดย

เปนไท พับลิชชิ่ง

Penthai Publishing

โทรศัพท์ 0 2736 9918

โทรสาร 0 2736 8891

waymagazine@yahoo.com

คำนำ

ท่ามกลางกระแสวิกฤติเศรษฐกิจโลกครั้งใหญ่เป็นประวัติการณ์ในรอบหลายสิบปี ทำให้เกิดการตั้งคำถามว่าวิกฤตินี้จะใหญ่ขึ้นอีกเพียงใด จะยืดเยื้อขนาดไหน และวิกฤตินี้จะส่งผลกระทบต่อสังคมไทยชุมชนหมู่บ้านไทยมากน้อยเพียงใด ความวิตกดังกล่าวอาจจะไม่เกิดขึ้นเลยหากปัจจุบันชุมชนหมู่บ้านไทยไม่ถูกลากเข้าสู่ระบบการผลิตเพื่อขาย

นักวิชาการหลาย ๆ ท่าน ได้วิเคราะห์ถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยว่าในระบบทุนนิยมยังคงมีอีกระบบดำรงอยู่ในลักษณะคู่ขนาน นั่นคือระบบเศรษฐกิจชุมชนหรืออาจจะกล่าวเป็นศัพท์สมัยใหม่ได้ว่าระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ในอดีตชุมชนหมู่บ้านจะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายเน้นความพอเพียง มีครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต การช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีน้ำใจเป็นพื้นฐานของชีวิต มีพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นระบบการจัดการในชุมชนและให้ความสำคัญต่อบรรพบุรุษ ผู้เฒ่าผู้แก่ ครอบครัว

ต่อมาหลังจากรัฐและระบบทุนนิยมได้เข้าไปมี

อิทธิพลต่อชุมชน การผลิตเชิงเดี่ยวและลัทธิบริโภคนิยม ทำให้ชาวบ้านมีรายจ่ายที่เป็นตัวเงินมากขึ้น เพียงเท่านั้นยังไม่พอ สิ่งที่ทำลายความเข้มแข็งของชุมชนที่มากที่สุด คือ รัฐและทุนเข้าไปถ่ายโอนทรัพยากรจากระบบชุมชนหมู่บ้าน

ยิ่งรัฐและทุนเข้าไปกอบโกยมากเท่าไร ชุมชนหมู่บ้านไทยยิ่งประสบความอ่อนแอ คำพูดดังกล่าวไม่ใช่คำพูดลอย ๆ ที่ไม่มีหลักฐานรองรับ หากแต่เมื่อกวาดตาไปทั่วแผ่นดินไทย หลังการประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมากว่า 40 ปี จะมีสักกี่ชุมชนที่คนในชุมชนไม่ประสบปัญหาความยากจน ไม่ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือไม่ประสบปัญหาสุขภาพ

จากสถานการณ์ดังกล่าวถึงเวลาแล้วหรือยังที่สังคมไทยควรกลับมาเน้นการพัฒนาที่ไม่มองแต่มิติประสิทธิภาพ การสร้างมูลค่าและกำไรหรือการตลาดด้านเดียว แต่ควรจะเป็นเพื่อประโยชน์ของชุมชนและสังคม

เราไม่ควรลดทอนผู้คนลงไปเป็นเพียงตัวเลข หากควรเป็นเพื่อส่งเสริมศักยภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คำตอบสำหรับคำถามข้างต้นนี้ คงจะต้องช่วยกันค้นหา ไม่ว่าจะใช้ระยะเวลานานเท่าไร

คณะผู้จัดทำ

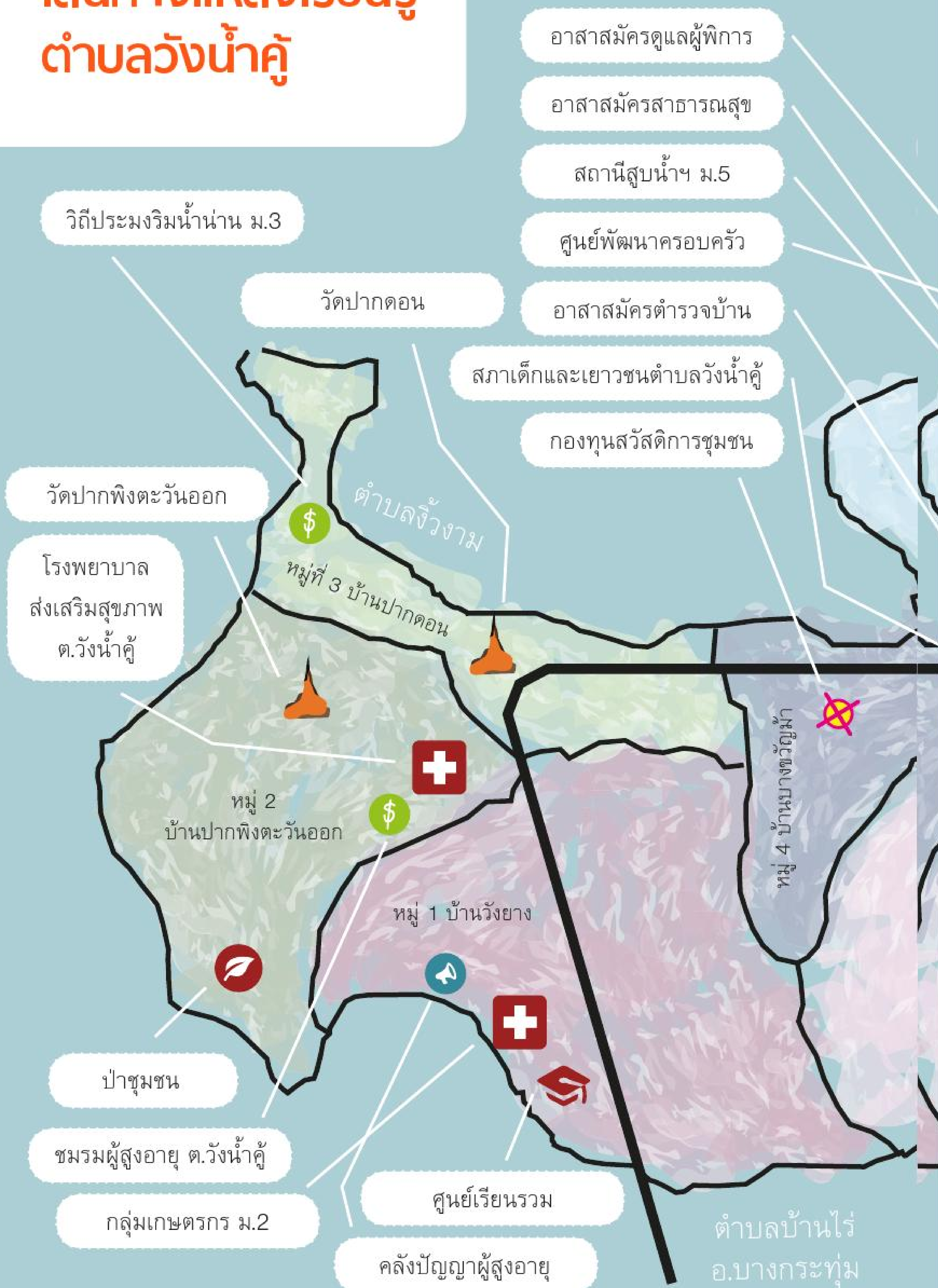

วังน้ำคู้

มีประตู ไม่มีรั้ว

เรื่องและภาพ
วีรวรรณ ศิริวัฒน์

เส้นทางแหล่งเรียนรู้ ตำบลวังน้ำคู้

วัดบางทราย

ตำบลวัดพริก

วัดไผ่หลงราษฎรเจริญ

อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ

หมู่ที่
บ้านบางทราย

หมู่ 7 บ้านไผ่หลงฯ

กลุ่มเกษตรกร ม.5,6

ฌาปนกิจสงเคราะห์ ม.1-ม.8

กลุ่มออมทรัพย์ ม.7

กองทุนเศรษฐกิจชุมชน

มัคคุเทศก์สองวัย

กลุ่มจักสาน ม.7

กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโค

หมู่ที่ 5 บ้านคุ้งวัง

อาสาสมัครป้องกัน
ภัยฝ่ายพลเรือน

ตำบลท่าตาล
อ.บางกระทุ่ม

การบริหารจัดการตำบล

กองทุนหลักประกันสุขภาพ

หมู่ที่ 8 บ้านหนองหญ้า

อบต.วังน้ำคู้

กลุ่มพริกแกง ม.8

กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ม.8

 ระบบบริหารจัดการตำบล

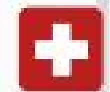
 ระบบสวัสดิการชุมชน

 ระบบการเรียนรู้เพื่อเด็กและเยาวชน

 ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม

 ระบบเศรษฐกิจชุมชนและการพัฒนาอาชีพ

 ระบบบริหารจัดการตำบล

 ระบบสุขภาพและอาสาสมัคร

 วัด

ระหว่างทาง

สถานีขนส่งไม่เคยร้างผู้คน ไม่ว่าจะเป็นช่วงเทศกาลหรือไม่ วันหยุดยาวแค่ไหน รอยต่อของกรุงเทพฯและจังหวัดทางภาคเหนือและอีสานปรากฏพรมแดนอยู่ที่นี่ – หมอชิต

รถโดยสารคันใหญ่แบบสองชั้นจอดรออยู่ตรงชานชาลาตามหมายเลขที่ปรากฏบนตั๋ว เดี๋ยวนี้รถทัวร์ไทยมาตรฐานค่อนข้างดี สภาพใหม่เอี่ยมเกือบทุกบริษัท แถมการซื้อตั๋วยังสามารถทำได้หลายช่องทาง ทั้งออนไลน์และโทรจองล่วงหน้า ไม่ต้องเสียเวลาเดินทางฝ่าฝูงชนเข้ามาหลาย ๆ รอบเหมือนเดิมแล้ว

ตัวอักษรข้างรถบอกว่า 'กรุงเทพฯ - อุตรดิตถ์' ซึ่งจุดหมายของเราไม่ใช่ปลายทางของรถ แต่เป็นอีกจังหวัดหนึ่งระหว่างนั้น พิษณุโลก

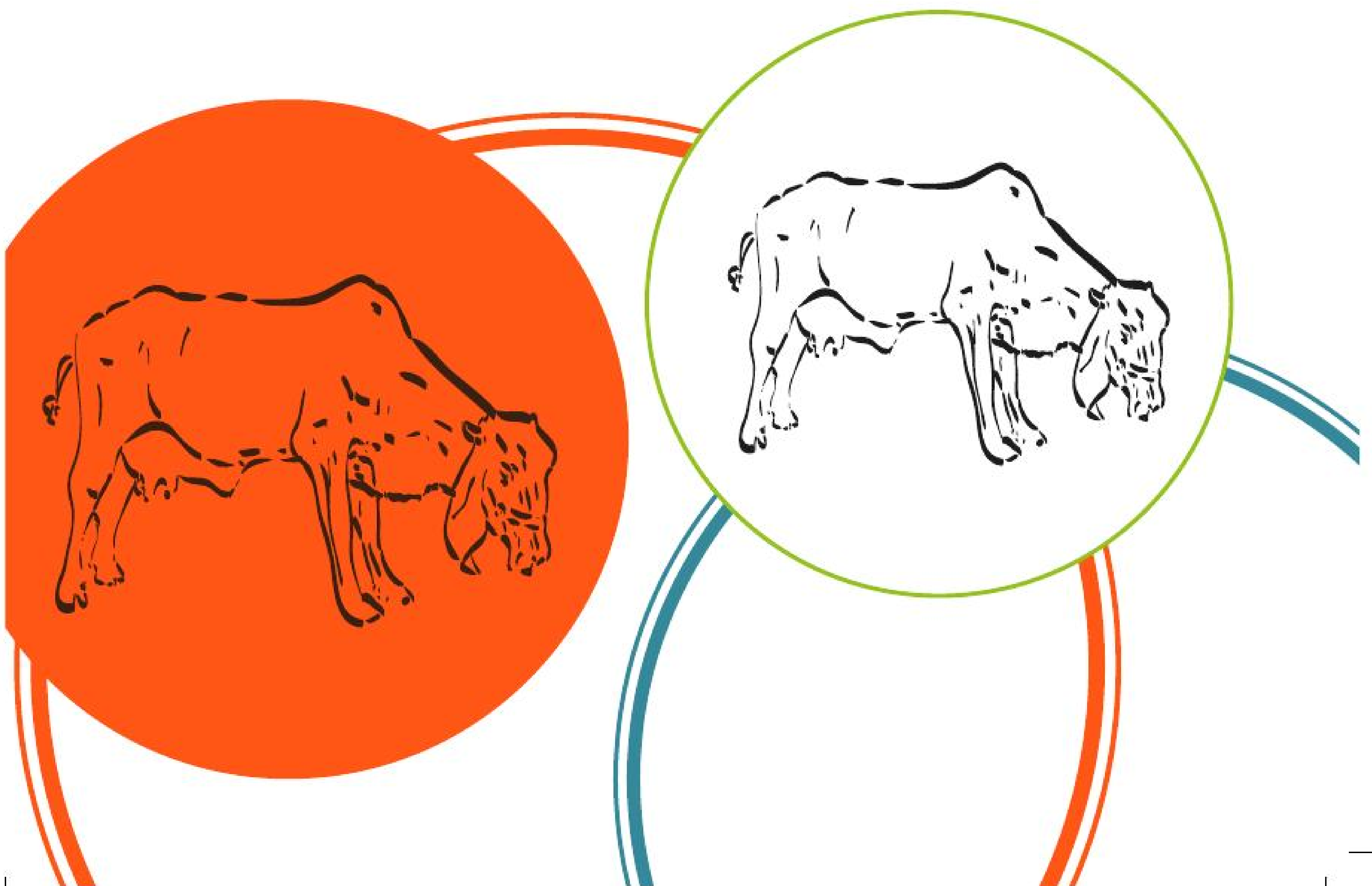
กลางเดือนพฤษภาคม แดดบ่ายแผดกล้ากว่าทุกช่วงเวลาของวัน ระหว่างสองข้างทางที่รถเริ่มเคลื่อนตัวออกจากเมืองหลวง ร่องรอยความเสียหายจากน้ำท่วมเมื่อปลายปี 2554 ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่บ้าง คราบสีน้ำตาลบนผนังบางแห่งไม่มีทีท่าจะจืดจางลงตามกาลเวลา

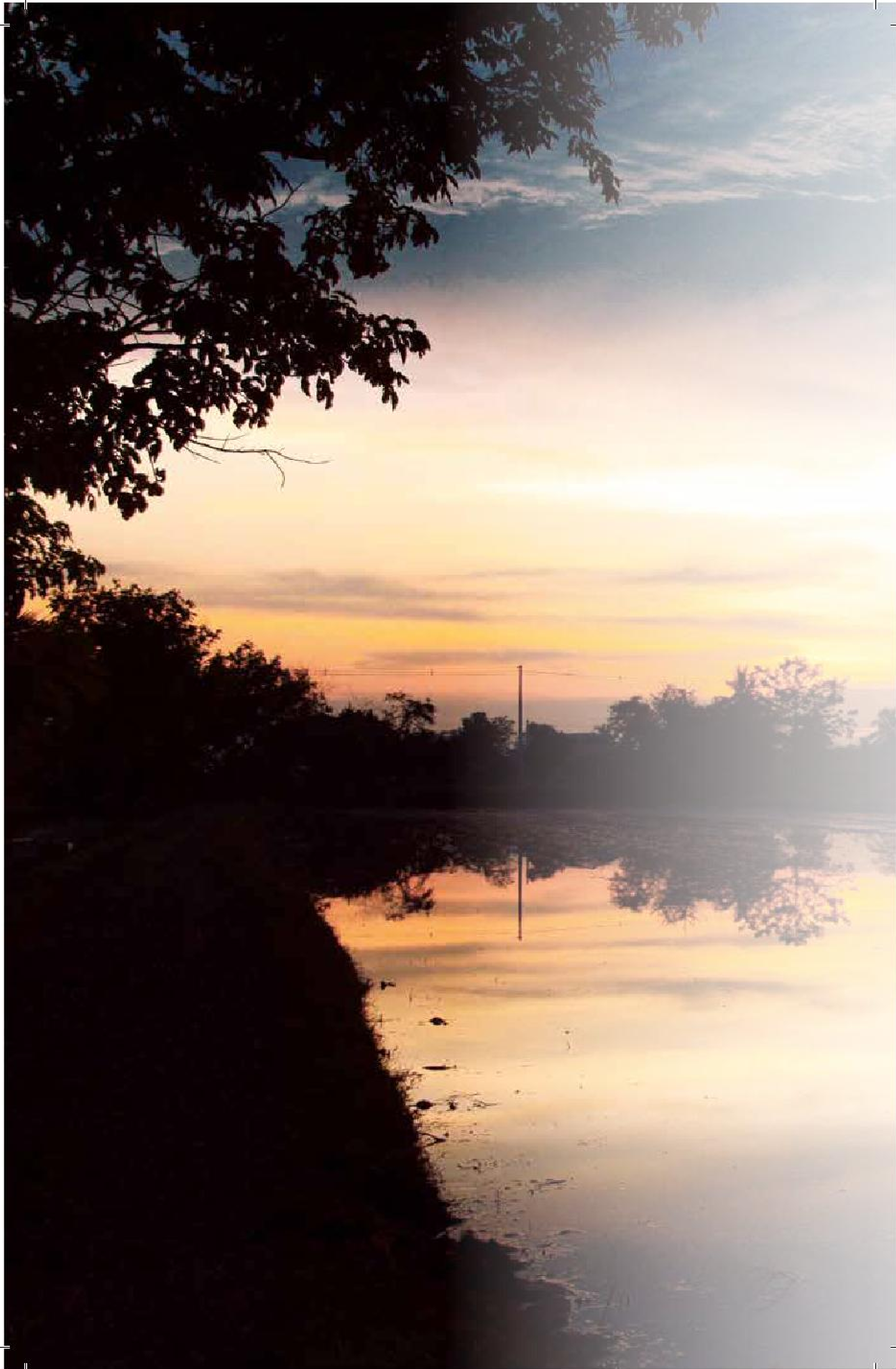
ด้วยความร้อนแทบทะลุ 40 องศา เครื่องปรับอากาศบนรถเป็นที่พึ่งที่ดีที่สุดสำหรับการเดินทางไกล เพราะช่วยย่นระยะทางยาวนาน 4-5 ชั่วโมงให้เหลือเพียงไม่กี่อึดใจ – ความสบายระดับนั้นทำให้ใครหลายคนหลับได้ง่าย ๆ

รถจอดเทียบชานชาลาตัวเมืองพิษณุโลกในเวลาที่ดวงอาทิตย์โรยราแล้ว อากาศไม่ร้อนเท่ากลางวัน สถานีขนส่งในตัวเมืองใหญ่แห่งหนึ่งของภาคกลางตอนบนไม่ร้างผู้คน ภาพของชีวิตที่เคลื่อนไปมาตลอดเวลาสร้างสีสันทำให้การเดินทางไกลไม่เงียบเหงาเกินไปนัก

หลังเพลงชาติรอบเย็นบรรเลงจบ รถของตำบลวังน้ำคู้กระบะคันสีแดงติดไฟฉุกเฉินบนหลังคาคันนั้นก็ปราดเข้ามาเทียบ

โต้ง - ริชิต ใจรักษ์ นักพัฒนาชุมชน และ พี่โถ - อวยชัย ใจรักษ์ ผู้ประสานงานโครงการ จาก อบต.วังน้ำคู้ ทั้งสองยิ้มทักทาย แนะนำตัว ชวนเราขึ้นรถ จากนั้นเราก็ออกเดินทาง โดยทิ้งความวุ่นวายของตัวเมืองไว้เบื้องหลัง

ไม่มีรั้วที่วังน้ำคู้

เขตอำเภอเมือง หลักกิโลเมตรที่ 24 จากตัวจังหวัดพิษณุโลกอยู่อีกไม่ไกลนัก แม้ฝนจะโปรยปรายลงมาดับความร้อนของอากาศ เรายังเห็นหมุดหมายนั้นอยู่ถนัดตา

เพราะก้าวแรกของเราที่พิษณุโลกเริ่มขึ้นเวลาเคารพธงชาติตอน 6 โมงเย็นที่สถานีขนส่ง หลังอาหารมื้อแรกที่นั่น ผู้คนคงหยุดพักผ่อนจากการทำงานเพื่อรอการเริ่มต้นใหม่ที่จะมาถึงในวันพรุ่ง พี่โถกับโต้งเองคงไม่อยากพาเราไปที่ทำการ อบต. ตอนที่ทุกคนกลับบ้านหมดแล้ว

เป้าหมายของเราอยู่ไม่ไกลปากทางเข้าตำบลวังน้ำคู้มากนัก จริง ๆ แล้วยิ่งนั่งรถเข้าไปเรื่อย ๆ เราก็ยิ่งมองไม่เห็นอะไรที่สองข้างทางมากขึ้น เพราะความมืดที่มาเยือนได้คลี่ขยายปกคลุมสรรพสิ่งรอบด้านหมดแล้ว ที่พึ่งของเราฝากไว้กับไฟหน้ารถสีแดงคันนี้ จนกระทั่งโต้งเปิดไฟสัญญาณเลี้ยวซ้ายตามเส้นทางที่พี่โถชี้บอก

“ถ้าใครไม่รู้ทางเข้านี่ลงน้ำแน่ ๆ” พี่โถหมายถึงคูและคลองส่งน้ำที่วิ่งขนาบถนน หากจำตำแหน่งถนนทางเข้าบ้านไม่แม่น มีหวังได้เปียกทั้งคนทั้งรถ

คืนนั้นพระจันทร์ปรากฏไม่ชัดเจนนัก เราผ่านนาข้าวที่มองเห็นเพียงราง ๆ กลางความมืด บ้านโฮมสเตย์ของ พี่นวย – ชุติมา ท้วมเพ็ง อยู่ถัดจากถนนเข้าไปไม่ไกล

เราเอะใจว่า ผ่านเข้ามาในบริเวณบ้านเขาตั้งแต่เมื่อไหร่

ที่นี่ไม่มีรั้วรอบปรากฏให้เห็น

หลังจากเดินทางมาไกล แน่นอนว่าเวลามืดค่ำของคืนแรกที่วังน้ำคู้ ห้องนอนที่พี่นวยจัดไว้ให้ย่อมเป็นจุดหมายสำคัญที่สุด

วันรุ่งขึ้นเริ่มเร็วกว่าชีวิตปกติในกรุงเทพฯ เพราะโต้งกับพี่โถนัดหมายเวลามารับ คือ 7 โมงเช้า นั่นทำให้เราต้องตื่นเร็วกว่าธรรมดาอยู่หลายชั่วโมง

เรารู้มาว่าครอบครัวของพี่นวยมีอาชีพทำนา แต่เช้าวันนั้นผิดจากความเข้าใจเดิม ๆ ที่ว่า ครอบครัวเกษตรกรมักตื่นเช้า โดยเฉพาะช่วงนั้นคือจุดเริ่มต้นของฤดูฝน เวลาตี 5 น่าจะดูคึกคัก เราเตรียมกล้องถ่ายภาพออกไปเก็บบรรรยากาศ แต่แล้วกลับพบเพียงความว่างเปล่า

สำรับถูกจัดเตรียมไว้อย่างดี ด้วยกับข้าวที่เน้นเมนูปลาเป็นอาหารหลัก รวมถึงผัดผักที่ดูน่ากินไม่ต่างกัน หลังจากกินมื้อเช้าเสร็จ โต้งที่มารับก่อนเวลาก็เล่าให้ฟังว่า อีกอาชีพหนึ่งของบ้านพี่นวยคือ รับจัดงานดนตรีและเวทีคอนเสิร์ต ซึ่งในวันนั้น ที่หมู่บ้านหนึ่งมีงานบวชช่วงเช้า ทุกคนจึงต้องออกไปช่วยกันเตรียมงานตั้งแต่ตี 3

เราพบกับ รัญ - นิรัญ จำลองเพลง ลูกเขยของพี่นวยที่กำลังอุ้มน้องแก้ม ลูกสาววัยซน เดินเข้ามาทักทาย หนึ่งในทีมจัดตั้งเวทียังเล่าว่า จริง ๆ ครอบครัวของเขายังมีอีกอาชีพหนึ่งคือ ให้เช่ารถรับจ้าง

คงจริงอย่างที่รัญว่า เราเห็นรถจอดอยู่ที่นั่นหลายคัน

ตั้งแต่รถบัส ที่มีถึง 3 คัน ไว้คอยรับส่งนักเรียนช่วงเช้าเย็น รวมไปถึงรถฉุกเฉินอีกคันหนึ่ง

"เวลามีคนมาเช่ารถก็ต้องถามก่อนเลยว่าเอาคันไหน" รัญคงไม่ได้หมายความว่าจะมีคนมาเช่ารถฉุกเฉิน

เราออกจากบ้านพี่นวยในช่วงสาย ผ่านเส้นทางเดิมที่พี่โถบอกว่าระวังตกคู เวลาเช้าทำให้เห็นอะไร ๆ ชัดเจนขึ้น จากข้อมูลที่บอกว่า ชาววังน้ำคู้ 85 เปอร์เซ็นต์เป็นชาวนา แถมทางด้านตะวันออกของวังน้ำคู้เป็นนาข้าวเขียวขจีเกือบทั้งหมด เราจึงเห็นหลายคนขับรถไถลงนาตอนเช้า ชีวิตเริ่มต้นขึ้นแล้วเช่นเดียวกับเราที่กำลังจะออกเดินทางเพื่อไปทำความรู้จักกับตำบลวังน้ำคู้

หันหลังไปมองบ้านพี่นวย ใช่แล้ว มันไม่มีรั้วบอกอาณาเขตจริง ๆ แต่ก็ใช่ว่าบ้านที่แสนอบอุ่นหลังนี้จะไม่มีประตูเพื่อเปิดต้อนรับผู้มาเยือนเช่นเรา – วังน้ำคู้เองก็คงเป็นเช่นเดียวกัน

ทำบุญกลางบ้าน

ที่หมู่ 1 บ้านวังยาง มีการทำบุญประจำปี เรียกว่า 'ทำบุญกลางบ้าน' นิยมทำกันช่วงเดือน 6 เพื่อขอขมาแม่น้ำ ชาวบ้านหลายคนเขียนชื่อตัวเองใส่ลงในกระทงที่มีตุ๊กตา เชื่อกันว่าเคราะห์ร้ายจะลอยไปกับสายน้ำ

ที่ริมแม่น้ำน่าน เรือหาปลายหลายลำจอดอยู่ตรงนั้น

พี่โถ ในฐานะผู้นำทาง เล่าว่า "ปลาสวายเยอะ เขาจะมีเชือกมัดไว้พักปลา บางลำก็มีสิบกว่าตัว จังหวะที่ฝูงปลาขึ้น บางทีตัวเท่านี้ 10 ตัว ตัวละ 200 ก็ได้ 2,000 บาทแล้ว" เขาพูดพลางชี้ไปที่สวายเขื่องขนาดใกล้ 10 กิโลกรัมตัวหนึ่งที่นอนพาดอยู่ท้ายเรือ

"ตอนมีเรือมาก บางวันก็ได้ 3 เที่ยว เขาจะใช้วิธีจัดคิวกัน ผลัดกันจับ ช่วย ๆ กันจับ ปลาระดับ 10 โล ขึ้นไป บางทีคนเดียวเอาขึ้นเรือไม่ได้ มันเป็นอาชีพหลังทำนา ตัวเปื้อน ๆ ก็มาลอยข่าย ถ้าโชคดีก็ได้ปลาค้าว 10 โล โลละ 150 ได้ 1,500 ถ้าเป็นปลากดโลละ 180 ปลาใหญ่เยอะ อย่างปลาบึก ปลากะโห้ ปลาอีชก ตัวใหญ่ขนาด 30-40 กิโล"

"สมัยก่อนก็ใช้เรือพาย แต่น้ำมันแรง ต้องผูกพักปลาด้วย เดี๋ยวนี้ก็ใช้เรือเครื่อง" พี่โถชี้ให้ดูเรือหลายลำที่มีเสาผูกพักปลาไว้ ดูด้วยสายตา มีเรือไม้ไม่กี่ลำ พัฒนาจากสมัยก่อนที่เป็นเรือขุดจากไม้สัก แม้ไม่ต้องชันยาแต่ก็ต้องแลกด้วยราคาแสนแพง แล้วจึงเปลี่ยนมาเป็นเรือไม้ธรรมดา ต่อมา

ก็เป็นเรือเหล็ก สุดท้ายยุคสมัยที่เปลี่ยนไปก็นำการหาปลา
เข้าสู่ยุคเรือพลาสติก

เส้นสายลายจักสาน

บนพื้นปูนของอาคารชั้นเดียว ตอกเส้นหลากสีวางเรียงรายอยู่ตรงมุมเสาหนึ่ง สูงไปกว่านั้นที่ระดับสายตา รูปสำเร็จของตอกหลากสีเหล่านั้นไขว้ขัดพาดสานเป็นพัด เคียงข้างโคมไฟ และภาชนะอีกหลายรูปทรง ทั้งหมดวางเรียงเป็นระเบียบบนชั้น

อากาศร้อนตอนบ่าย พื้นปูนขัดมันดูเย็นสบายต่อการนั่งพัก ฝ่ายแรกนั่งดูตาปริบ ขณะที่ฝ่ายตรงข้ามขยับแว่นด้วยมือซ้าย ส่วนอีกข้างหนึ่งเริ่มสอดตอกเส้นบางเรียงเป็นลวดลาย อย่างรวดเร็ว ไม่กี่นาทีถัดมา พัดหนึ่งอันก็ปรากฏเป็นรูปร่าง

“ทำกันทุกวันนะ ว่าง ๆ จากงาน วันไหนออกนาทั้งวันก็มานั่งทำตอนกลางคืน ประมาณแค่ง่วงนอน 3 ทุ่มก็เลิกแล้ว” พี่ปลิว หลิมเทียนลี้ หมายถึงกิจกรรมของกลุ่มจักสานซึ่งชาวบ้านหมู่ที่ 7 บ้านไผ่หลงราษฎร์เจริญ ยึดเป็นอาชีพเสริมมานาน

“พวกเราเวียนกันมาเรื่อย ๆ ไม่มีงานอะไรทำก็มานั่งสานกันเป็นกลุ่ม ๆ ใครถนัดทางหมวกก็มาทางหมวก ใครถนัดทางพัดก็มาทางพัด ใครถนัดอีจู้ก็ทำอีจู้ พอฝนลงก็เบาหน่อย เราก็เปลี่ยนมาสานพวกอีจู้” คำอธิบายถึงผลิตภัณฑ์ชิ้นสุดท้ายของพี่ปลิวหมายถึงอุปกรณ์จับปลาที่สานขึ้นจากไม้ไผ่ สถานที่ใช้งานของเครื่องทำกินชิ้นนี้คือหนองน้ำและ

นาข้าว นับวันจะยิ่งเป็นสิ่งแปลกตาสำหรับคนเมือง

ที่นั่งกันอยู่พร้อมหน้านี้ล้วนเป็นต้นทางของสายพานการผลิต คือมีแต่คนทำ คนสาน แต่เมื่อเป็นอาชีพเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ย่อมต้องทำเงินสร้างรายได้บ้าง เราถามข้อสงสัยเรื่องการซื้อขาย

“คนนอกหมู่บ้านเขาจะมารับ จะขายดีตอนช่วงมีนาคม - เมษายน งานบวช งานแต่ง ก็มีคนมารับไปขาย” เมื่อสินค้างานฝีมือขายดิบขายดี ใครต่อใครก็ต้องการ ที่กลุ่มจักสานจึงต้องการแรงงานมาเพิ่มเสริมกำลังการผลิตไม่ว่างเว้นแต่ละวัน

“ดูสิขนาดสานทุกวันยังผิด เห็นไหม” เสียงคุณป้าผู้กำลังสานเชือกไว้ทำหมวกบ่นกับตัวเอง ทว่าแววตายังยิ้ม เพราะเพียงเส้นตอกสานไขว้ขัดผิดจังหวะ การเดินถอยหลังมาแก้ไขไม่ใช่เรื่องยาก “เราสานทุกวันจริง ๆ มันก็ยังพลาด” ฟังดูคล้ายชีวิตคน แม้การย้อนมาแก้ไขไม่สามารถทำได้ทุกครั้งครา บางครั้งการอมยิ้ม ก็เป็นการยอมรับความผิดพลาดที่น่ารัก

ดูเหมือนพัดจะเป็นสัญลักษณ์ขึ้นชื่อของที่นี่ จำนวนการผลิตด้วยแรงงานเพียงหนึ่งคน 30 เล่มต่อวัน นับว่าไม่ใช่ย่อย หากคูณด้วยจำนวนสมาชิกหลัก ๆ 7 คน ได้วันละถึง 210 เล่ม เมื่อทุกคนลงมือสานพร้อมกันทุกวัน เดาง่าย ๆ ถ้าไม่ขายดีจริง คงต้องได้สร้างโกดังเก็บพัดแน่ ๆ

“ขึ้นอยู่กับคนไหนสานช้าสานไวด้วย” นั่นคือปัจจัย

บ่งจำนวนพัดในโมงยามท้ายที่สุดของวัน

กลุ่มจักสานเริ่มต้นขึ้นเมื่อไหร่ คำตอบของพี่ปลิวคือ "นานแล้ว" แต่ใช่ว่าการสานพัดขายจะสร้างรายได้เป็นกอบกำตลอด เพราะเมื่อเวลาถูกนิยามว่า 'นานแล้ว' การเดินทางไกลย่อมเคยมีอุปสรรคให้ล้มให้ลุกให้สะดุดกันบ้างเป็นธรรมดา เพราะทุนตั้งต้นของกลุ่มจักสานไม่ได้มาจากกองเงินทองที่ไหน แต่มาจากการเรี่ยไรเงินกันเองของสมาชิก เพื่อซื้อวัตถุดิบทั้งตอก สีย้อม และอุปกรณ์ประกอบอื่นๆ ส่วนเงินที่ได้มาก็ไม่ต่างจากกิจกรรมอื่นๆ คือไม่ได้หล่นเข้ากระเป๋าใครคนใดคนหนึ่ง เงินจำนวนนี้จะถูกแบ่งจ่ายกันตามผลงานที่แต่ละคนผลิตได้ ใครทำมากได้มาก มีเวลาหรือเรี่ยวแรงทำน้อย รายรับก็ลดหลั่นลงตามสัดส่วน

"บางช่วงเศรษฐกิจไม่ค่อยดี สานไปมันก็ขายไม่ค่อยดี เมื่อก่อนเราใช้แต่สีขาว พอเปลี่ยนมาเป็นย้อมสี เปลี่ยนลายสานเป็นลายดอกก็ขายดีหน่อย"

ที่นี่จะทำการย้อมสีตอกกันเอง ขั้นตอนก่อนย้อมจะต้องนำเส้นตอกไปต้มน้ำก่อนประมาณ 10 นาที เพื่อไม่ให้เป็นเชื้อรา ส่วนที่มาของตอก พี่ปลิวบอกว่า ก่อนหน้านี้สมาชิกจะลงมือกรีดมีดจักตอกจากลำไผ่กันเอง แต่เมื่อต้องใช้คราวละมากๆ เพื่อเป็นการทุ่นแรงและเวลา ทางกลุ่มต้องลงทุนหาซื้อวัตถุดิบจากแหล่งอื่นมาเสริมอีกทาง โดยตอก 1 กิโลกรัมจะสามารถนำมาสานเป็นพัดขนาดมาตรฐานได้ 40 เล่ม แต่หากเป็นพัดเล็กจะผลิตได้เพิ่ม

ขึ้นถึง 60 เล่ม

การสานคือการเล่นลวดลายจากการขัดทับของเส้นสีขนาดเล็ก กรณีของตอกเส้นบางเฉียบ ในการสานพัด พี่ปลิวต้องใช้เทคนิคหมั่นพรมน้ำบ่อย ๆ ด้วยเหตุผลว่า ถ้าแห้งเกินไป ตอกอาจจะกรอบจนแตกหักได้ขณะดัดยกไปมา

กลุ่มจักสานหมู่ 7 เริ่มต้นรวมตัวเป็นรูปเป็นร่างตั้งแต่ปี 2547 พี่ปลิวบอกว่าทำงานสานพัดมาตั้งแต่อายุ 15-16 ปี "แต่ก็ยังไม่ได้แฟนนะ" ไม่ได้เล่นคำ แค่ตัดพ้อกับตัวเองอย่างอารมณ์ดี

เริ่มต้นสานพัดคล้ายการหัดเดิน ไม่มีใครทำเป็นมาตั้งแต่เกิด สมาชิกหลาย ๆ คนมาฝึกปรือฝีมือการสานที่นี่ โดยมีพี่ปลิวอาสาเป็นครูสอนตั้งแต่แรกลงมือจนเป็นงาน เริ่มจากลายง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่ประยุกต์ขึ้นมาเอง

"เห็นเขาทำขาย เราซื้อมาแกะ มาถอดลายดู เออ... เราก็ทำเป็น"

"เมื่อก่อนฉันก็มานั่งดูเขาจักตอก เราก็ไม่ได้อะไร ก็เลยลองทำ ลองจักตอก ทำไปทำมา ก็ทำได้" สมาชิกคนหนึ่งบอกเล่าความเป็นมาก่อนที่จะเข้ามาร่วมลงแรงเป็นหนึ่งในมือสานเส้นตอกที่นี่

"ฉันขายมาตั้งแต่ 3 เล่มบาท" นั่นคือมูลค่าจากวันวานตามคำบอกเล่าของพี่ปลิว ปัจจุบันราคาขายส่งพัดอันใหญ่อยู่ที่ 10 บาท โดยมีลูกค้าส่วนหนึ่งก็คือสมาชิกในกลุ่มกันเองที่รับเอาผลิตภัณฑ์พัดสานกระจายไปสู่พื้นที่

นอกชุมชน

“เมื่อก่อนทางตำบลแม่ระกา เขามารับไปบ่อย อย่างพัดเล็ก ๆ นะ เขาเอาไปขายตามรถทัวร์ เป็นของที่ระลึก” พี่ปลิวหมายถึงลูกค้าที่เดินทางไกลจากอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

หน้าฝนเริ่มต้นพร้อมกับช่วงฤดูทำนา กลางเดือนพฤษภาคมเช่นวันนี้ สมาชิกอาจบางตาในตอนกลางวัน เพราะชาวบ้านส่วนหนึ่งต้องใช้เวลาช่วงนี้อยู่กับไร่นาสวน

“บางทีเด็กโรงเรียนปิดเขาก็มาหัดสานกัน” พี่ปลิวพูดพลางสานไปอย่างไม่หยุดมือ ขณะที่ น้องไม้ เด็กผู้ชายคนหนึ่งเดินเข้ามาร่วมวงสานพัดอย่างเงียบเชียบ

“นี่ก็ตัวน้อย ผู้ชาย เข้ามาขอหัดด้วยช่วงปิดเทอม เขาอยากทำเป็น มีประมาณ 3-4 คน แต่ตอนนี้เขาไปเรียนพิเศษกัน ใกล้เปิดเทอมแล้ว”

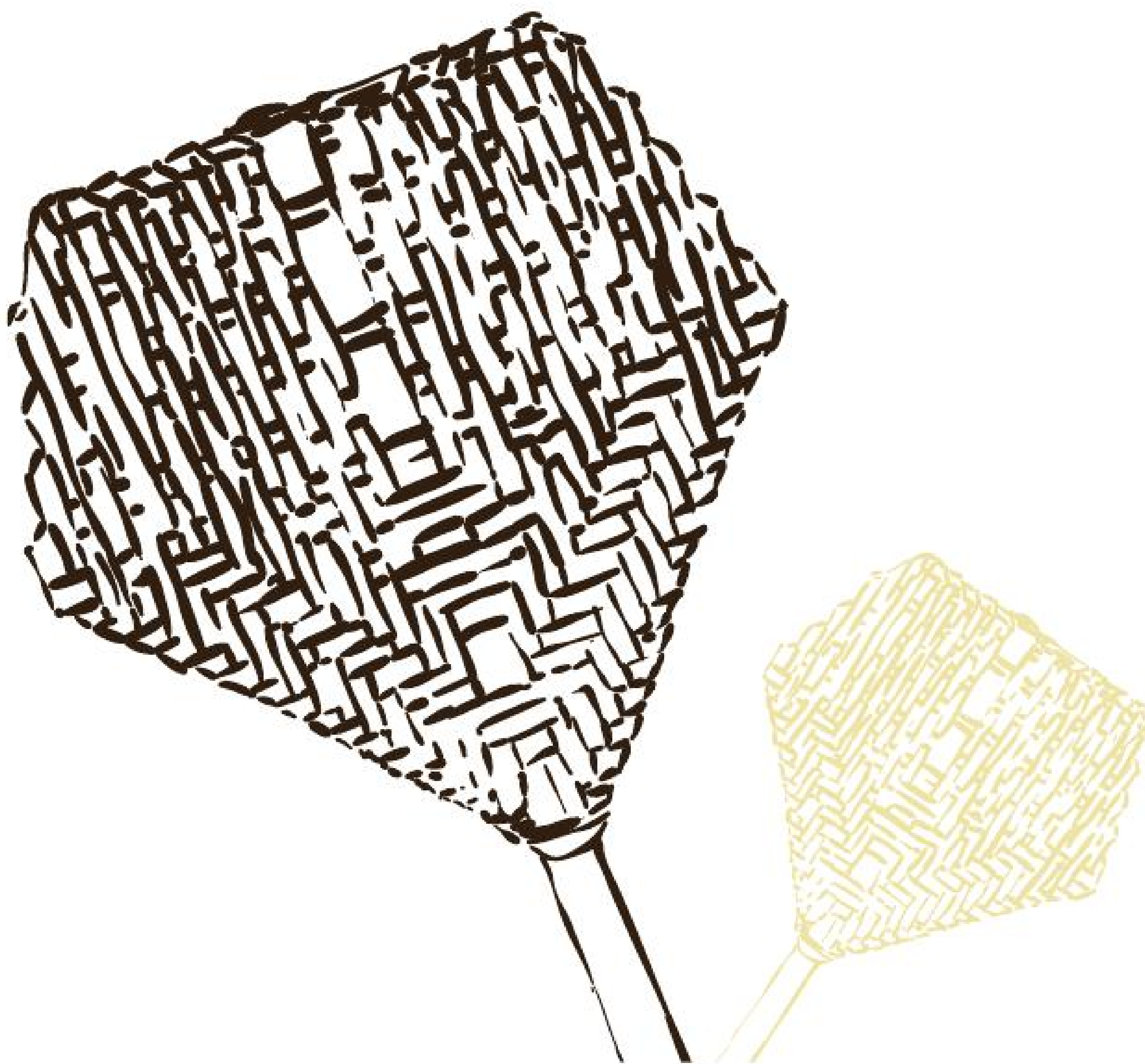
หนึ่งในนั้นเริ่มสอนด้วยการให้น้องไม้สานลายสาม หมายถึงลายที่ยก 3 เส้น ข้าม 3 เส้น สลับกันไป ดูหุ่นดูทรงลูกศิษย์วัยเยาว์คนนี้ น่าจะเอาดีได้ไม่แพ้สมาชิกรุ่นใหญ่ และเด็กคนอื่นในตำบลวังน้ำคู้ก็ไม่ได้ถูกปิดโอกาสเรียนรู้สืบทอดงานฝีมือของท้องถิ่น เพราะสมาชิกกลุ่มจักสานต่างก็เคยถูกเชิญไปให้ความรู้ สาธิตจับมือเล็ก ๆ ของเด็กน้อยให้คอยหัดสานถึงโรงเรียนอยู่บ่อย ๆ เพื่อไม่ให้ภูมิปัญญาพื้นบ้านสูญหายไปพร้อมกับคนรุ่นหนึ่ง

“บางทีผู้สูงอายุ คนแก่อยากทำ เราก็ไปช่วยเขา อยู่

เครือข่ายเดียวกันในตำบล คนรักทางนี้จริงๆ เขาก็ทำอยู่ได้นานนะ”

นอกจากจะถ่ายทอดความรู้งานฝีมือให้คนภายในชุมชน กลุ่มจักสานหมู่ที่ 7 ซึ่งมีพัดหลากสีเป็นตัวชูโรง ก็ได้มีโอกาสนำผลงานและความรู้ไปแลกเปลี่ยนกับพื้นที่ชุมชนอื่นๆ มาแล้วหลายต่อหลายครั้ง สิ่งที่ได้กลับมานอกจากจะอยู่ในรูปเม็ดเงินที่ใช้สนับสนุนเป็นทุนรอนซื้อวัตถุดิบ บางครั้งก็ยังได้ของฝากแทนคำว่ามิตรภาพติดไม้ติดมือกลับมาด้วย

“อย่างเราเสร็จนาไม่รู้จะทำอะไรก็นั่งทำกันไปคุยกันไปตามประสา ไม่นั่งทำก็นอน” ประธานกลุ่มจักสานหมู่ 7 ทิ้งท้ายด้วยรอยสดชื่นที่ยังค้างบนใบหน้า

กลุ่มออมทรัพย์หมู่ 7

จากจุดที่พี่ปลิว หลิมเทียนลี้ และสมาชิกกลุ่มจักสานกำลังนั่งสะสางงานของแต่ละคนอยู่ ท่ามกลางอากาศร้อนจากองศาตะวันบ่ายคล้อย ที่บ้านไผ่หลงราษฎร์เจริญ กลุ่มออมทรัพย์หมู่ที่ 7 ตั้งอยู่ไม่ไกลจากตรงนั้น และผู้ให้ข้อมูลก็มานั่งรออยู่ก่อนแล้ว

“ปี 2544 มีกองทุนหมู่บ้าน ก็เลยคิดกันว่าจะตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นเพื่อเป็นการระดมทุนโดยการออม ช่วยเหลือสมาชิก ใครขัดสนอะไรก็ขอกู้ได้” ลุงเหลี่ยม บุญแท้ ประธานกลุ่มออมทรัพย์หมู่ที่ 7 ยังย้อนอดีตไปก่อนหน้านั้นว่าการตั้งกลุ่มเพื่อรวบรวมเงินไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะช่วงตั้งไข่กองทุนชาวบ้านนี้เคยต้องล้มลุกคลุกคลานจนถึงขั้นสมาชิกขอถอนเงินคืนหมดมาแล้ว

หลังจากที่เริ่มตั้งหลักได้ราวปี 2553 กลุ่มออมทรัพย์ก็เริ่มรับสมัครสมาชิกอีกครั้ง โดยไม่มีการเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ในที่สุดก็ได้คนบ้านเดียวกันสนใจเข้ามามีส่วนร่วมถึง 59 คน เมื่อได้สมาชิกแล้ว จึงมีการคัดเลือกคณะกรรมการ และจัดสรรแบ่งหน้าที่การงานกันรับผิดชอบ มีการกำหนดวันที่สมาชิกทุกคนต้องรวบรวมเงินเพื่อนำมาฝากหรือวันเก็บเงินออม คือ วันที่ 5 ของทุกเดือน และองค์กรขนาดเล็กนี้ก็ได้เริ่มต้นดำเนินการตามแผนที่ตั้งไว้ คือ เป็นสถาบันทางการเงินเพื่อช่วยเหลือพี่น้องในชุมชน

"พอถึงวันที่ 5 ของเดือนสิงหาคมปีนั้น เป็นเดือนแรกที่เราเก็บเงินออม ก็มีสมาชิกมาฝาก คนละ 20 บาทบ้าง 50 บาทบ้าง 100 บาทบ้าง สูงสุด 200 บาท วันนั้นเก็บรวบรวมเงินได้ทั้งหมด 8,690 บาท"

กฎเกณฑ์การคัดเลือกสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ไม่มีข้อจำกัดอะไรมากมาย ขอแค่อย่าเป็นคนวิกลจริต นอกนั้นรับคนทุกอาชีพ ทุกเพศ ทุกวัย ด้วยจุดประสงค์ตั้งต้นคือต้องการระดมทุนให้ได้มากที่สุดเพื่อเป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชน ทั้งการกู้เงินเพื่อเป็นทุนทำการเกษตรของสมาชิกหรือแม้แต่ในกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉินรีบด่วนอื่น ๆ และที่สำคัญเป็นการสนับสนุนลักษณะนิสัยออมเงินด้วยการฝากประจำ

"เมื่ออยู่เป็นหมู่คณะ ก็ต้องมีระเบียบวินัย ไม่มีวินัยไม่ได้" ลุงเหลี่ยมอธิบายกติกาและสิทธิพื้นฐาน ของสมาชิก เช่น จำนวนเงินฝากขั้นต่ำคือ 50 บาท และเมื่อออมทรัพย์กับกลุ่มครบ 1 ปี จะมีสิทธิ์กู้เงินได้ 2 เท่าของจำนวนเงินที่ฝาก แต่ไม่เกิน 20,000 บาท โดยต้องมีสมาชิกร่วมค้ำประกัน 2 คน

กติกาข้อสำคัญที่สุดของกลุ่มออมทรัพย์นั้นเข้มงวดไม่ต่างกับการฝากประจำกับธนาคาร คือ ไม่ว่าจะมียอดเงินฝากมากแค่ไหนก็ตาม สิ่งที่สมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติตามคือ 'ห้ามถอน' โดยมีข้อยกเว้นเดียวคือบัญชีเงินฝากนั้นต้องเป็นการฝากเพื่อเป็นทุนการศึกษาของบุตรหลาน นอกนั้นหากใครละเมิดขอถอนเงินไปหมดจะถูกระงับสมาชิกภาพ

2 ปีทันที

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากองทุนจะวางบทบาทของเงินไว้เป็นกองกลาง แต่สิทธิ์ในการใช้เงินก็ยังเป็นของสมาชิก จึงทำให้ครั้งหนึ่งสมาชิกบางคนยอมเสียสิทธิ์ 2 ปี ด้วยการถอนเงินทั้งหมดออกไปซื้อรถก็มี

"ถ้าถอนไปกันหมด กลุ่มเราก็จะเล็กลง โตไม่ได้ ไม่มีระเบียบ คือว่าถึงสิ้นปีจะมีการปันผลให้สมาชิก โดยใช้กำไรจากดอกเบี้ยที่ได้ 10 เปอร์เซ็นต์"

จริงอย่างที่ลุงหลี่ยมว่า การมีเงินสำรองตุนไว้ย่อมน่าอุ่นใจกว่าท้องคลังที่ร่อยหรอ

ปัจจุบันสมาชิกทั้งหมด 70 คน จะนำเงินมาฝากทุกวันที่ 5 ของเดือน ที่ทำการกองทุนออมทรัพย์หมู่ 7 บ้านใกล้เรือนเคียงกับกลุ่มจักสาน ใช้ทำธุรกรรมทางการเงินของหมู่บ้านทั้งหมด จะขอกู้ก็ต้องเดินทางมาพูดคุยบอกกล่าววัตถุประสงค์กันที่นี่ไม่ต่างจากการไปธนาคาร โดยมีคณะกรรมการ 5 คนและประธานเป็นผู้ดำเนินการและอำนวยความสะดวกให้ทั้งหมด

"เราไม่อยากให้สมาชิกไปกู้เงินนอกระบบ มันแพง ของเรากู้ 20,000 เสียดอกเบี้ยแค่ 1,200 ถ้ากู้นอกระบบเสีย 7,200" ลุงเหลี่ยมใช้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ถูกกว่าราว 6 เท่า เพื่อดึงดูดให้เงินทั้งหมดยังหมุนเวียนอยู่ในชุมชน โดยไม่ต้องไปเสียรู้หรือเสียทรัพย์ให้นายทุนเงินกู้นอกระบบที่ไหน

แต่ใช่ว่ากู้เงินกองทุนแล้วจะหลบลี้หนีหน้า 'เบี้ยว' กันได้ง่าย ๆ เพราะกลุ่มออมทรัพย์หมู่ 7 มีกลไกจำเป็นเหมือนแหล่งเงินกู้ทั่วไป คือ พี่นกเล็ก บุญเกิด ผู้มีตำแหน่ง 'เร่งรัดหนี้สิน' กำกับท้ายชื่ออยู่

"มีคนกู้แล้วไม่คืนไหมครับ" แทนความสงสัยจากเรา

"มันก็ยังราบรื่นดีนะ" ลุงเหลี่ยมตอบ

"ไม่มีนะ เพราะมันก็เงินของเขาเองด้วย" พี่มานิตย์ จันทร์วิชัย เลขากลุ่มยืนยันสมทบว่างานนี้คงไม่ต้องถึงมือพี่นกเล็ก-แผนกเร่งรัดหนี้สิน

จริงอยู่ที่ว่า ความไม่มีหนี้เป็นลาภอันประเสริฐ แต่การเกษตรเป็นอาชีพที่ต้องลงทุน ค่าใช้จ่ายเรื่องปุ๋ย ยา แม้กระทั่งจ้างคน จ้างรถเกี่ยวข้าว ทั้งหมดยังเป็นภาระรายจ่ายที่ชาวนายังต้องแบกไว้หลายยุคสมัย

ในส่วนของการกู้ยืม ปีนี้สมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ราว 20 คนได้ใช้บริการกองทุนของพวกเขาแทนการกู้ยืมจากแหล่งอื่น โดยมีระยะเวลาในการผ่อนชำระยาวนานถึง 3 ปี ซึ่งนับว่าเป็นการบรรเทาทุกข์ด้านการเงินให้พี่น้องร่วมชุมชนได้มากโข และนอกจากจะบำบัดทุกข์แล้ว ลุงเหลี่ยมยังคาดหวังถึงอนาคตว่า หากมีรายได้มากขึ้น ส่วนหนึ่งของเงินปันผลจะถูกนำไปใช้ตั้งโครงการสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิกเป็นเป้าหมายถัดไป

"อย่างน้อย ๆ ต้องแบ่งออกมาสัก 10 เปอร์เซ็นต์ กลุ่มโตขึ้น ถ้ามันเกิดประโยชน์ก็อยากทำ"

หอมพริกแกงที่หมู่ ๘

เราเดินทางมาถึงหมู่ที่ 8 ของตำบลวังน้ำคู้ในตอนบ่าย แม้จะหลบอยู่ในร่มหลังคาร้านชำแห่งหนึ่ง แต่ความร้อนจากแดดก็ไม่วายจะทำให้น้ำแข็งในแก้วน้ำอัดลมละลายอย่างรวดเร็ว

ร้านขายของชำแห่งนี้ไม่ได้มีสินค้าเบ็ดเตล็ดต่างจากที่อื่นมากนัก แต่กลิ่นหอมของพริกแกงที่โชยมาบ่งบอกว่าสินค้าชนิดหนึ่งของหมู่ที่ 8 บ้านหนองหญ้า ตำบลวังน้ำคู้มีเอกลักษณ์แตกต่างจากที่อื่น

“ก็ขายที่บ้านนี่แหละ ก็หมู่คนสั่งซื้อก็มี หมู่ข้าง ๆ ก็ต้องมาซื้อถึงบ้าน” พี่รัชดาภรณ์ หลวงศิริ บอกกิตติศัพท์ของพริกแกงหมู่ 8 ที่ได้ยินและได้กลิ่นกันไปถึงหมู่ข้างเคียงจนหลายต่อหลายคนต้องมาหอบหิ้วกันไปทีละหลาย ๆ กิโลกรัม บางครั้งญาติพี่น้องที่อยู่ไกลถึงกรุงเทพฯกลับมาเยี่ยมเยือนบ้าน ก็ได้พริกแกงถุงเล็กบ้างใหญ่บ้าง ติดไม้ติดมือไปด้วยทุกครั้ง

สินค้าประจำหมู่บ้านที่เราพูดถึงเป็นวัตถุดิบสำคัญของการทำอาหารรสเผ็ด ตั้งแต่แกงกะทิถึงผัดพริก นั่นคือพริกแกงสำเร็จรูป ทั้งใส่กล่องพลาสติก และบรรจุถุงง่าย ๆ ขายในราคาถุงเล็กเพียงถุงละ 20 บาท ส่วนถ้าใครใคร่ซื้อเป็นจำนวนมากกว่านั้นก็ต้องว่าราคากันเป็นกิโลกรัม

กลุ่มพริกแกงเริ่มต้นกิจกรรมกลุ่มมาตั้งแต่ปี 2551

โดยอาศัยเวลาว่างเว้นจากอาชีพทำนาทำสวน จึงมีสมาชิกเริ่มแรกเป็นกลุ่มเกษตรกรและผู้สูงอายุ

“พวกเราก็ซื้อพริกแกงตลาดมาใช้กันบ่อย ๆ เราก็มานั่งคิดว่า เรามีวัตถุดิบในหมู่บ้านอยู่แล้ว ก็เลยรวมกลุ่มกันเมื่อปี 2551” พี่รัชดาภรณ์ย้อนให้ฟังถึงที่มาของกลุ่ม ที่เริ่มต้นจากการลดรายจ่าย ผลิตพริกแกงใช้เองในครัวเรือน จนท้ายที่สุดก็เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่มชาวบ้านหมู่ที่ 8

เดิมทีสมาชิกกลุ่มพริกแกงที่มีอยู่ 20 คน ต่างลองผิดลองถูก เป็นวิทยากรสอนกันเอง ช่วยกันระดมสมองระดมฝีมือ ผลัดกันทำผลัดกันชิม จนในที่สุดก็ได้สัดส่วนการผสมผสานอย่างลงตัวของของตะไคร้กับพริก ที่กลมกล่อมลงตัวมาหลายปี กลายเป็นสูตรของตัวเองที่ทุกคนยอมรับว่าหอมทั้งกลิ่นและอร่อยทั้งรส

นอกจากวัตถุดิบส่วนผสมที่ปลูกกันอยู่ทุกครัวเรือนแล้ว อุปกรณ์สำคัญของการทำพริกแกงสำเร็จรูปก็คือเครื่องบด ซึ่งต้องใช้งบประมาณจากกองทุนหมู่บ้านมาอุดหนุน รวมไปถึงส่วนผสมบางอย่างก็ต้องหาซื้อมา มีการใช้ทุนหมุนเวียน และแบ่งสันปันส่วนผลกำไรไปสู่สมาชิก ซึ่งถูกกำหนดโดยการร่วมลงมือทำน้ำพริก 10 ครั้ง จะเป็นตัวกำหนดการจ่ายเงินปันผล 1 ครั้ง

สำหรับรายรับที่ได้มานอกจากจะเก็บไว้เป็นทุนและการปันผลกำไรแล้ว เงินส่วนหนึ่งที่เหลือจะถูกกันไว้เพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ทั้งการทำอาหารกลางวันเลี้ยงเด็กในชุมชนและศูนย์เรียนรวมของตำบลวังน้ำคู้ ตัดชุดกีฬา อุปกรณ์การเรียน และให้ทุนการศึกษาประจำปี

ในหนึ่งสัปดาห์ กลุ่มพริกแกงจะมารวมตัวลงมือกันทำงาน 2 วัน แล้วแต่เวลาว่าง รวมไปถึงปัจจัยอย่างยอดขายและยอดสั่งซื้อ โดยสมาชิกในกลุ่มซึ่งมีอาชีพหลักเป็นชาวนาชาวไร่จะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาช่วยกันคนละไม้คนละมือ

“เราซื้อวัตถุดิบมาจากสมาชิก ข่า ตะไคร้ มะกรูด ก็

เป็นรายได้อีกทางของสมาชิกนะ บางครั้งก็มีพริกบ้าง แต่ช่วงนี้เราต้องซื้อพริกจากตลาดข้างนอก”

อย่างที่ว่า ชุมชนเกษตรกร เมื่อมีที่หัวไร่ปลายนาเหลือ ใครหรือจะทิ้งให้รกร้างไร้ประโยชน์โภชน์ผล ขิง ข่า ตะไคร้ หรือแม้แต่มะกรูดจึงเป็นพืชสวนครัวที่ใครๆ ก็มีไว้ให้เด็ดยามต้องใช้ บ้างเห็นว่าเป็นรายได้ เพราะยิ่งมีคนซื้อ คนทำ คนกินเพิ่มมากขึ้น ถึงกับลงทุนปลูกยกแปลงเลยก็มี

“เรามีทีมหาวัตถุดิบ แผนกที่ต้องไปซื้อพริก ก็ต้องไปซื้อมา ส่วนที่อยู่ที่นี่ก็ทำกันไป” พี่รัชดาภรณ์บอกถึงการแบ่งหน้าที่กันในกลุ่ม

“ส่วนขั้นตอนการทำ เราก็หั่นข่า 3 โล หั่นตะไคร้ 2 โลครึ่ง มะกรูด 5 ขีด กระเทียม 2 โล หอม 3 โล...”

เราถามสวนกลับไป “บอกสูตรผมหมดเลย ไม่กลัวเอาไปลอกหรือครับ”

“ไม่หวงครับ ไม่หวง ลองผิดลองถูกกันมาตลอด” ผู้ใหญ่ปัญญา ปานมณี ประธานกลุ่มออมทรัพย์ และผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ที่นั่งอยู่ใกล้เคียงร้องบอก

พี่รัชดาภรณ์อธิบายต่อ “แล้วก็เอาเคล้ากัน ใส่เครื่องบด 3 ครั้ง กลิ่นและรสชาติของเราดีกว่าที่ตลาดด้วยนะ”

พริกแกงหมู่ 8 ไม่ได้ใส่สารกันบูด เพียงใส่ตู้เย็นก็เก็บได้นาน แต่ว่ากันว่าพริกแกงของที่นี่แทบไม่ต้องคิดเรื่องที่กองที่เก็บอะไรให้ยุ่งยากใจ เพราะเมื่อทำเสร็จ วางไว้ 3 วันก็นับว่านานมากแล้ว เพราะจะมีคนมาซื้อกันหมด

อย่างรวดเร็ว ทั้งที่ไม่ได้มีหน้าร้านที่ไหนหรือการโฆษณาชวนเชื่อใด ๆ

"ขนาดร้านอาหารยังต้องมาสั่งจองทีละ 3 กิโล" ผู้ใหญ่ปัญญาการันตีความฮิตติดปากที่ใช้กลิ่นและรสชาติเป็นตัวบอกต่อ

"เห็นตอนนี้หมู่ 1 ก็มีเริ่มทำบ้าง" โต้งคงเล็งเห็นว่าไอเดียของดีหมู่ 8 เริ่มแพร่หลายไปสู่ส่วนอื่นของตำบล

"เขาก็มาเอาสูตรที่นี่ไป" หลายคนประสานคำตอบด้วยเสียงพร้องเพรียง

"เขาเพิ่งทำปีนี้ เขาก็ต้องซื้อพริกแกงตลาดใช้เหมือนกัน เห็นเราทำมีรายได้ ก็ขยายผลกันไป"

เนื่องจากเป็นองค์ความรู้รสเผ็ด ครั้นจะเก็บงำไว้ก็แสบร้อน การถ่ายทอดเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาที่แม้ไม่ได้เก่าแก่แต่ก็เป็นเรื่องเคียงครัวสำหรับทุกบ้าน เมื่อโอกาสอำนวยเด็กนักเรียนก็เดินทางมานั่งดูการสาธิตการทำน้ำพริกถึงที่

ส่วนในอนาคต กลุ่มพริกแกงมีโครงการน้ำพริกกระปุกแปรรูป อย่างน้ำพริกผัด หรือจะเป็นแจ่วบอง ซึ่งยังอยู่ในช่วงการทดลองการทำและผสมสูตร

เป็นความเสียดายหนึ่งอย่าง ที่ขั้นตอนการทำน้ำพริกทั้งหมดเพิ่งยุติลงเมื่อวันก่อนหน้าที่เราจะมาถึง จะหลงเหลือก็เพียงแต่กลิ่นหอมชวนท้องหิว และจินตนาการถึงข้าวราดแกงร้อน ๆ ตอนบ่ายโมง หรือไม่ก็ผัดพริกแกงไก่สักจาน...คงจะดี

สมุด
สัจจะสะสมทรัพย์
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
กลุ่มออมทรัพย์
เพื่อการผลิต

ในชุมชนมีธนาคาร

ผู้ใหญ่ปัญญา ปานมณี ประธานและเหรัญญิกของกลุ่มออมทรัพย์ ยังคงนั่งอยู่ที่เดิม – ใต้ชายคาที่ในอากาศอุดมไปด้วยกลิ่นหอมของพริกแกง เพราะธนาคารออมทรัพย์ชุมชนของคนหมู่ 8 เป็นแหล่งทุนสำคัญที่ทำให้กิจการของกลุ่มพริกแกงดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

ที่มาของการรวมกลุ่มออมทรัพย์นี้ตั้งต้นจากการสละเงินเพียงคนละ 20 บาท ของสมาชิก 18 คน เมื่อปี 2542 ผ่านไปเดือนเดียว สมาชิกก็เพิ่มเป็น 30 กว่าคน หลังจากนั้นเป็นต้นมา เงินทุนจากสมาชิกที่รวมตัวเป็นกลุ่มก้อนก็ทวีเพิ่มขึ้นตามเวลาที่ผ่านไป จากนั้นก็เริ่มมีกิจกรรมทางการเงินเกิดขึ้น ทั้งฝาก ถอน และปล่อยกู้ เป็นการทำธุรกรรมแบบชาวบ้านที่มีประสิทธิภาพไม่แพ้ธนาคารพาณิชย์ใหญ่ ๆ เลยทีเดียว

ใครบางคนหยิบสมุดบัญชีเงินออมของกลุ่มหมู่ 8 เล่มใหม่เอี่ยมออกมาให้ดู ในนั้นมีชื่อและจำนวนเงินระบุ

“รุ่นเก่ามันเปื่อย อันนี้ของรุ่นใหม่” ผู้ใหญ่ปัญญาบอก

“ยิ่งเก่ายิ่งดีนะ ขลัง เขาจะได้รู้ว่าทำมานานแล้ว” โต้งเรียกเสียงหัวเราะจากวงสนทนาได้อีกครั้ง

“บางทีนั่งดูตัวเลขในสมุดแล้วเราก็ปลื้มใจ” พี่รัชดาภรณ์จากกลุ่มพริกแกงหมู่ 8 เปิดสมุดบัญชีที่อยู่ในมือให้ดู

“จะฝากกันเท่าไหร่ก็อยู่ที่จำนวนหุ้น ตอนนี้หุ้นละ 100

บาท ฝากได้สูงสุดไม่เกิน 500 บาทต่อเดือน" นี่คือกติกาการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มที่ผู้ใหญ่ปัญญาให้รายละเอียดไว้

"ปีนี้เราได้กำไรแสนกว่าบาท เรามาจัดสรรเป็นสวัสดิการสมาชิก สมทบเข้ากองทุน และจ่ายค่าตอบแทนคณะกรรมการกลุ่มอีกส่วนหนึ่ง" พี่รัชดาภรณ์สมทบ

แน่นอนว่าหนี้สินเป็นภาระที่หนักหน่วง หากทำตนให้ปลอดหนี้ได้ชีวิตจะราบรื่น แต่กับยุคสมัยที่การทำมาหากินต้องแข่งขัน บางครั้งเงินกู้ก็เป็นเครื่องมือสำคัญในการต่ออายุคนในหลาย ๆ อาชีพ โดยเฉพาะเกษตรกร ที่ก่อนจะตั้งหน้าตั้งตารอเก็บเกี่ยวผลผลิต ก็ต้องมีเงินทุนหว่านกล้ารอไว้ก่อน

เพื่อให้สมาชิกไม่ต้องไปหาแหล่งเงินกู้ที่ไหนไกล กลุ่มออมทรัพย์หมู่ 8 ก็มีการปล่อยกู้เช่นกัน

"ต้องดูวงเงินของตัวเองด้วย ของคนค้ำประกันด้วย จำนวนกู้ก็แล้วแต่วงเงินของตัวเอง บางคนฝากไว้เยอะ ก็กู้ได้เยอะ ต้องเป็นสมาชิกและฝากเงินเท่านั้นนะ ถึงจะกู้ได้" ประธานกลุ่มออมทรัพย์ให้ข้อมูลเพิ่มเติมของการกู้ยืมว่าไม่ใช่ใครอยากกู้ก็กู้ได้ นอกจากนั้นถ้ามีการกู้ยืมเกิดขึ้นก็จะคิดดอกเบี้ยร้อยละ 10 บาทต่อปี โดยใน 1 ปีธนาคารจะปล่อยให้สมาชิกกู้แค่เพียง 2 ครั้ง

"ปีนี้เราปล่อยกู้ไปทั้งหมด 7 แสน ก็จะได้ดอกมา 70,000 ถึงเวลาก็มีปันผลคืนให้" เมื่อมีดอกเบี้ยเพิ่มเข้ามาเป็นรายรับ ทำให้ตอนนี้ยอดรวมเงินที่สะสมอยู่ของธนาคาร

ชุมชนแห่งนี้มีเกินล้านบาท

“ส่วนใหญ่เขาก็กู้ไปประกอบอาชีพทำนา ซื้อปุ๋ย มันเป็นบางช่วงนะ ที่ชาวนาจะขาดทุน เช่นตอนเพลี้ยลง”

ก่อนจะมีการปล่อยให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งกู้ยืมเงิน ทางกองทุนจะต้องทำการตรวจสอบข้อมูลผู้ขอกู้ยืมเหมือนธนาคารพาณิชย์ทั่วไปทุกประการ ทั้งตัวผู้กู้ยืมเองและเหตุผลของการกู้ว่าเอาเงินที่ชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกันไปทำอะไรบ้าง ดังนั้นสมาชิกเจ้าของเงินทุกคนจึงมั่นใจได้ว่าจะไม่มีใครสามารถเอาเงินไปใช้ฟุ่มเฟือย เช่น ซื้อมอเตอร์ไซค์หรือดาวน์รถคันใหม่อย่างแน่นอน

ผู้ใหญ่ปัญญาอธิบายเพิ่มเติมถึงรายละเอียดของฌาปนกิจหมู่บ้าน ซึ่งไม่ได้มีแค่เพียงหมู่ 8 นี้เท่านั้น แต่ในหมู่อื่น ๆ ของตำบลวังน้ำคู้ต่างก็ดำเนินการมอบความช่วยเหลือไปเจือจุนความสูญเสียของเพื่อนบ้านในลักษณะเดียวกัน

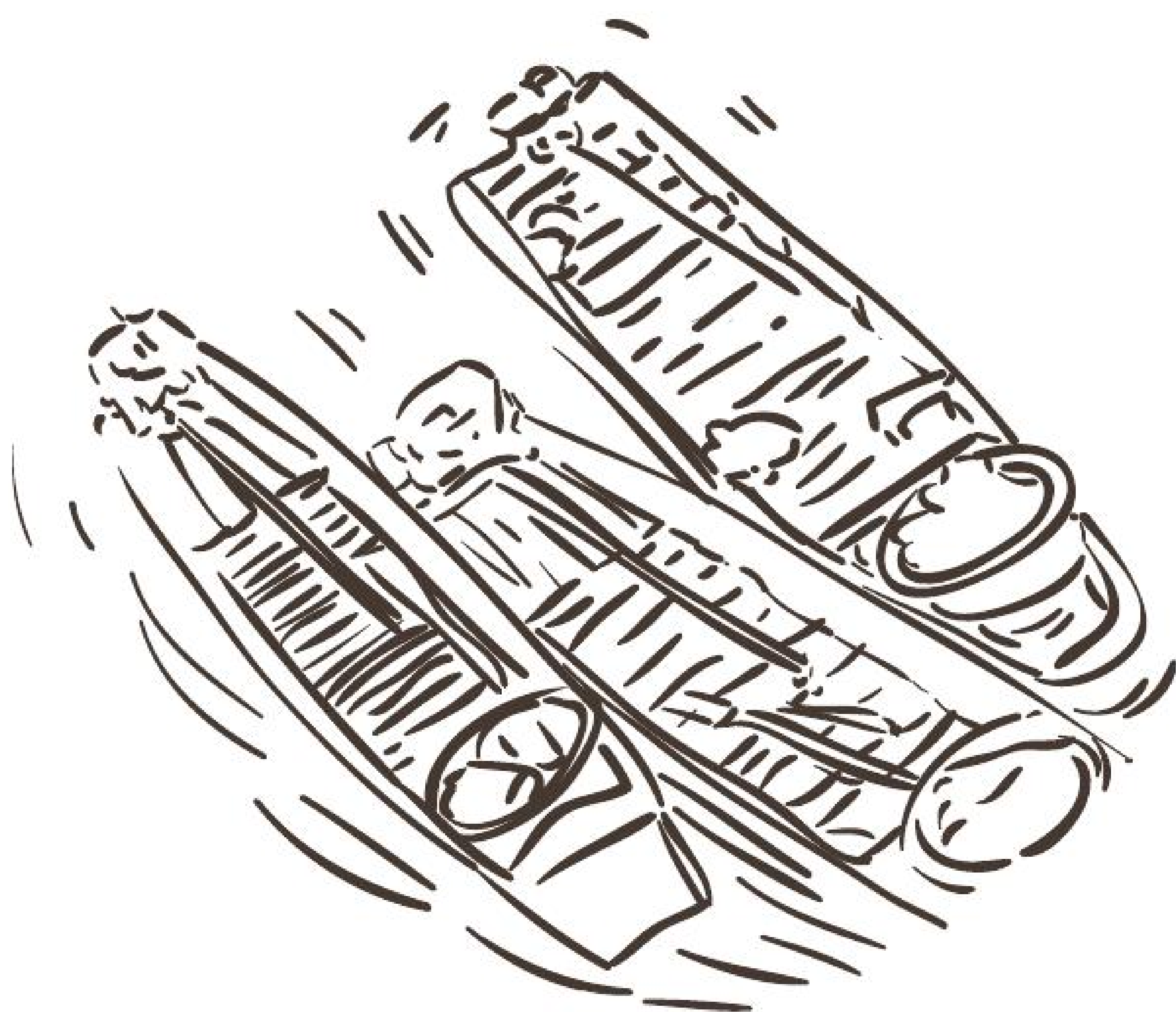
“ของหมู่ 8 จะเก็บครัวเรือนละ 100 บาท เราช่วยกัน ไม่มีการหักค่าใช้จ่ายอื่น ๆ มอบให้ครอบครัวผู้ตาย ส่วนมากก็จ่ายวันเผา”

นอกจากเงินช่วยเหลือในงานศพแล้ว ยังมีกองทุนวันละบาท ซึ่งเป็นกองทุนสวัสดิการของทั้งตำบลวังน้ำคู้ ซึ่งจะมีเงินชดเชยในกรณีเสียชีวิต 15,000 บาท กรณีเข้าโรงพยาบาลได้วันละ 100 บาท จำกัดไม่เกิน 5 วัน หรือ 500 บาท

“ต่างจากกองทุนอื่น ๆ ที่ต้องเสียชีวิตถึงจะได้ อันนี้มีคลอดลูก เจ็บป่วยนอนโรงพยาบาลก็ได้” โต้ง และสมาชิก

กลุ่มน้ำพริกหมู่ที่ 8 ร่ายรายละเอียดปลีกย่อยของกองทุนสวัสดิการต่อไปว่า ถ้าเป็นการคลอดบุตรจะมีค่าทำขวัญเพิ่มไปจากค่านอนโรงพยาบาล

ถึงแม้จะไม่ได้เป็นระบบสวัสดิการที่มีขนาดกองทุนใหญ่โต แต่ระบบการดูแลซึ่งกันแบบนี้ของชาวบ้านตำบลวังน้ำคู้ ก็ทำให้เราสามารถพูดได้ว่าคนในชุมชนนี้ไม่เคยทอดทิ้งกันตั้งแต่เกิดไปจนถึงวันสุดท้ายของชีวิต

ให้สัจจะสะสม นายประสิทธิ์ เนตรแก้ว สมาชิกเลขที่ 139

ระยะเวลาสะสม ☐ รายวัน ☐ ราย 15 วัน ☐ รายสัปดาห์ ☑ รายเดือน

วัน เดือน ปี	สัจจะสะสม ......บาท		สัจจะสะสมพิเศษ	จำนวนเงิน	จำนวนหุ้น	เหรัญญิก
	ส่ง	ขาด				
ก.ค.๖๔	☑	☐		500	5	[signature]
ส.ค.๖๔	☑	☐		500	5	[signature]
ก.ย.๖๔	☑	☐		500	5	[signature]
ต.ค.๖๔	☑	☐		500	5	[signature]
พ.ย.๖๔	☑	☐		500	5	[signature]
ธ.ค.๖๔	☑	☐		500	5	[signature]
	☐	☐				
	☐	☐				
	☐	☐				
	☐	☐				
	☐	☐				
	☐	☐				
	☐	☐				
	☐	☐				

คนและวัว

8 โมงเช้าอาจเป็นเวลารีบเร่งสำหรับเมืองใหญ่ ใครบางคนอาจก้มดูนาฬิกาข้อมือแล้วเผลอบ่นกับตัวเองในทำนองว่า "ทำไมเวลาเดินเร็วจัง" แต่บนถนนเส้นเล็กสู่หมู่ 5 ที่ตำบลวังน้ำคู้ ทุ่งนาสองข้างทาง คนหนึ่งกำลังเดินย่ำลุยดินหว่านข้าวอย่างสงบ แน่นอนว่าเขาไม่ต้องใช้นาฬิกา เมื่อตะวันส่องแสงดิ่งตรงหัว ร่มไม้ใกล้เคียงก็ได้ทำหน้าที่เป็นมุมหลบไอร้อน

มองจากบนรถที่วงล้อหมุนด้วยความเร็ว 60 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ภาพนั้นผ่านไปเชื่องช้า รถสีแดงคันเดิมก็เช่นกัน ไม่ต้องเร่งรีบ หรือตะบึงเบียดแซงกับใคร เราหันหน้าออกนอกหน้าต่าง ทอดสายตาสบาย ราวกับว่าเป้าหมายเบื้องหน้าไม่มีทางหนีไปไหน

ระยะทางไม่ห่างจากถนน ผู้ใหญ่สังวาลย์ ขำเขียว นั่งรออยู่ในศาลา บริเวณใกล้เคียงมีพื้นที่โล่งล้อมรั้ว กับวัวอีกหลายตัวกำลังใช้หางปัดป่ายลำตัวไปมา

"สมัยก่อนทำนาเป็นหลัก ใช้วัวใช้ควาย ตั้งแต่ผมจำความได้ ก็เลี้ยงปล่อยตามธรรมชาติ บางส่วนก็เลี้ยงเป็นอาชีพเสริมในครอบครัว จนผมเป็นผู้ใหญ่บ้านสมัยแรกเมื่อปี 2544 ได้ไปศึกษาดูงาน แล้วก็เริ่มดูว่าในชุมชนเรามีเลี้ยงวัวกันอยู่กี่ครัวเรือน ก็ประมาณ 20-30 ครัวเรือน พอราคาวัวควายตกต่ำลงเมื่อประมาณปี 2546 นาน 4-5 ปี คน

ไม่สู้ก็เลิก” จากคำบอกเล่าของประธานกลุ่มเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองลูกผสม ในช่วงวิกฤตของจริง บางคนถึงกับต้องขายวัวมูลค่านับหมื่นทิ้งในราคาเพียงตัวละ 5,000 บาท

“พอปี 2551 ผมก็ตามดูอีกครั้ง ดูว่าเลี้ยงวัวยังไงให้ราคาจากพันกลายเป็นหมื่น จากหมื่นให้เป็นแสน เราดูว่า ถ้าเลี้ยงตามธรรมชาติมันไม่ได้ราคาเพิ่ม ผมก็เรียกประชุมคนที่ไปมาหาสู่กัน ตอนนั้นเหลือประมาณ 9 รายที่ยังคงเลี้ยงอยู่”

หลังจากประสานงานกับ อบต.วังน้ำคู้ เพื่อขอคำปรึกษา และรวบรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงวัวเข้าด้วยกัน

ปี 2552 กลุ่มเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองลูกผสมภายใต้การนำขบวนของผู้ใหญ่สังวาลย์จึงเกิดขึ้นเป็นรูปเป็นร่าง

"อย่างเช่นใครจะขายวัว ทางกลุ่มต้องโทรถาม ผมเป็นประธานกลุ่มก็ต้องไปดูว่า ตัวขนาดนี้จะขายเท่าไหร่ เขาเคยขาย 5,000 บาท เราบอกว่า ไม่ได้ ต้องพาไปดูตลาด มันได้มูลค่าเพิ่ม ถ้าเลี้ยงสะเปะสะปะก็โดนพ่อค้าหลอก คนเอามาขายก็หลอก วัวหมัน วัวแท้ง วัวไม่ดี ก็มี" หน้าที่ของประธาน และบทบาทหลังการรวมตัวเป็นไปดังนี้ อำนาจการต่อรองของกลุ่มก็มีมากขึ้น ไม่ใช่เฉพาะเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ เท่านั้น การประสานงานกับหน่วยงานราชการ เช่น กรมปศุสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องตรวจโรคระบาด ขอวัคซีน ไปจนถึงปรึกษาปัญหาจิปาถะก็สามารถทำได้ง่ายขึ้น

สำหรับชาวนา จุดเริ่มต้นของการเลี้ยงวัวไม่ใช่ของใหม่ เพราะนอกจากราคาค่าตัววัวแล้ว ที่เหลือเรียกได้ว่าแทบไม่ต้องควักเงินลงทุนอะไรมากมาย หากคิดจะเลี้ยงแบบทุ่ง แค่อาศัยทุ่งกว้างใหญ่เป็นแดนปศุสัตว์ช่วงพักนา น้ำท่าก็บริบูรณ์ เพราะที่วังน้ำคู้มีระบบสูบน้ำไฟฟ้าเป็นสายชลประทานส่งทั่วถึงแปลงเกษตรส่วนใหญ่อยู่แล้ว ส่วนฟางข้าวที่ได้จากการทำนาก็สามารถเก็บมาให้วัวกินในหน้าแล้งได้

"ผมเน้นย้ำกับสมาชิกนะว่า ถ้ามีที่ดินเหลือต้องปลูกผักเพิ่มเติม แล้วก็ไม่ต้องใช้สารพิษ ใครไปใครมาแบ่งกันกิน เหลือก็แบ่งกันในหมู่สมาชิก"

ขึ้นชื่อว่าเป็นเกษตรกรยุคใหม่ก็ต้องมีการบริหารทรัพยากรแบบครบวงจร นอกจากใช้พื้นที่ให้คุ้ม 'ขี้วัว' ก็เป็นผลพลอยได้อีกอย่างที่มีคุณค่ามหาศาล เมื่อตากให้แห้ง ก็ใช้เป็นปุ๋ยคอกได้สบาย

ตอนนี้มีสมาชิกที่เห็นดีเห็นงามกับหลักการของผู้ใหญ่สังวาลย์จนเข้ามาร่วมกลุ่มเลี้ยงวัวลูกผสมทั้งหมด 12 ครอบครัว จำนวนประชากรวัวแต่ละหลังคาเรือนไม่ต่ำกว่า 10 ตัว ซึ่งส่วนใหญ่จะเลี้ยงปล่อย แต่การปล่อยในที่นี้ไม่ได้ให้วัวเดินไปเรื่อย ๆ ตามมีตามเกิดเหมือนเกษตรก่อนรุ่นเก่า เพราะที่นี่จะมีรั้วรอบกั้นเป็นอาณาเขตชัดเจน เพื่อให้สามารถควบคุมอาหารได้ง่าย

"หญ้าพันธุ์รูซี่ หญ้าพันธุ์กินนีสีม่วง หญ้าเนเปียร์ หญ้าขน หญ้าจัมโบ้ มันมีหลายอย่าง เราซื้อจากกรมปศุสัตว์"

หากไม่ลงลึกถึงรายละเอียดจริงจัง ใครเลยจะรู้ว่าพืชเส้นเขียว ๆ ที่วัวกินมีความหลากมากมายขนาดนี้ ซึ่งหญ้าชื่อประหลาดทั้งหลายล้วนเป็นอาหารเสริมนอกเหนือจากการปล่อยเลี้ยงให้หากินตามธรรมชาติ ผู้ใหญ่สังวาลย์บอกว่าถ้าจะให้ครบหมู่อาหารแบบวัวต้องเสริมละอองข้าวโพดเข้าไปอีกอย่าง และแน่นอนว่าองค์ความรู้แบบนี้ต้องได้รับการถ่ายทอดไปถึงสมาชิกกลุ่มทุกคน

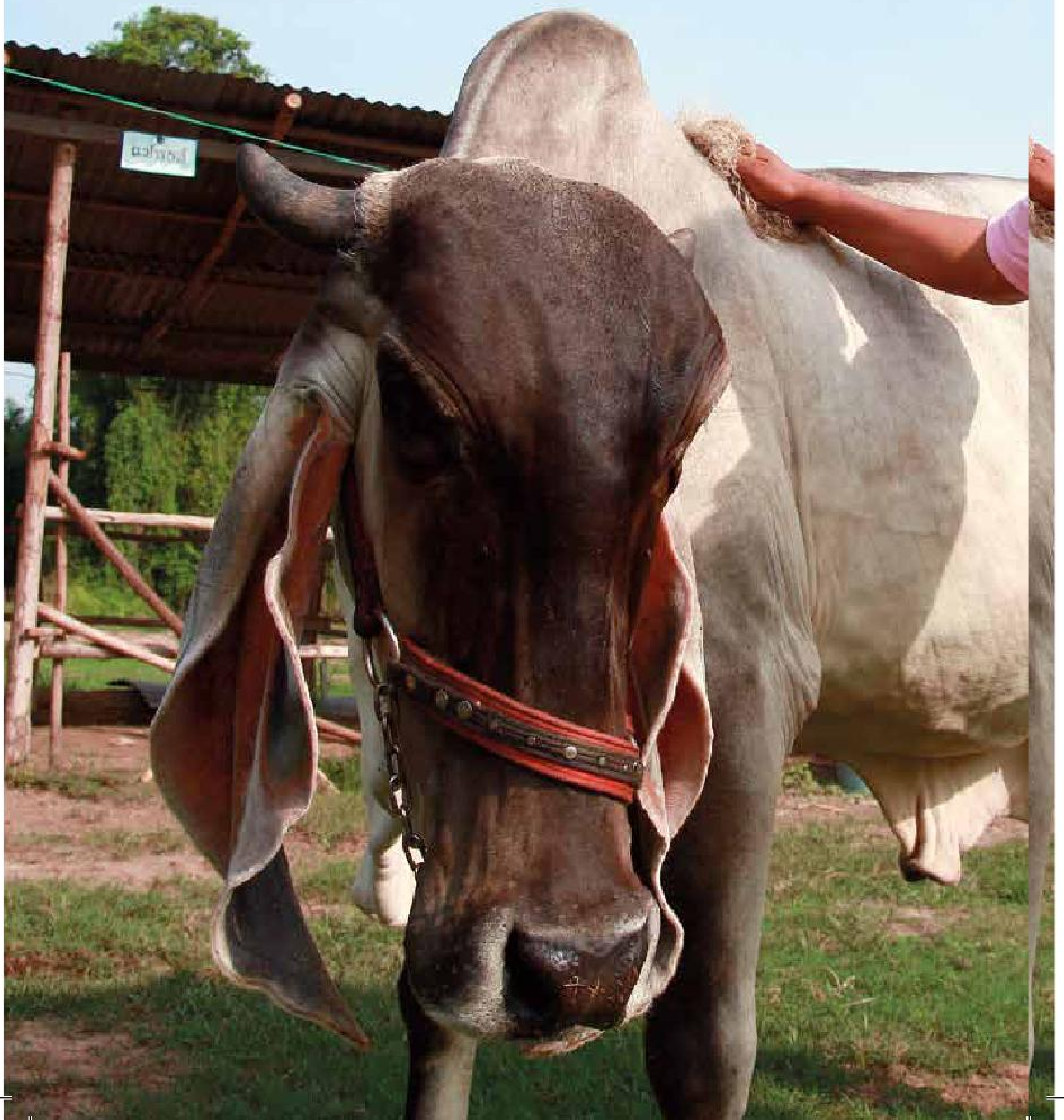
"ผมเอามาจากสถานรับซื้อพืชไร่ที่เข้าเป่าออกจากเมล็ดครับ ซื้อขายกันเป็นตัน ตันละ 1,400 บาทตอนนี้สูตรนี้ดังไปทั่วเลย มีคนโทรมาผมก็ไม่มีให้เขา"

อาหารเสริมของวัวนอกจากละอองข้าวโพดแล้ว หญ้าชื่อแปลกอย่างเนเปียร์ก็เป็นแหล่งวิตามินอย่างดีที่กลุ่มเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองลูกผสมสนับสนุนให้สมาชิกปลูกไว้ข้าง ๆ คอกวัวทุกครัวเรือน ผู้ใหญ่สังวาลย์ชี้ให้ดูพงไม้ชนิดหนึ่ง ไม่ไกลจากที่เรานั่งคุยกัน หน้าตาสูงใหญ่คล้ายดงอ้อยขนาดย่อม

“ไม่ใช่อ้อยนะครับ หญ้าเนเปียร์นั่นแหละ ตอนนี้นิยมกันมาก เขาเอาให้พวกโคนมกิน แต่เราปลูกมาก ๆ ก็ไม่ไหวนะ เพราะต้องใช้เครื่องสับอีก บางทีเราก็ใช้หยวกกล้วยผสมรำนิดหน่อย ไม่เดือดร้อนอะไรเลย เลี้ยงไม่ยาก ผมแนะนำเลยว่าครัวเรือนหนึ่งให้เลี้ยง 1 ตัว เพราะว่าไปเอาหญ้าบนคันนาทิ้งมันเสียของ เกี่ยวมาเลี้ยงวัววันละถุงสองถุงปุ๋ยก็พอแล้ว”

จากคำแนะนำของประธานกลุ่มเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองลูกผสม หากบ้านใครเลี้ยงวัว กำหนดตั้งท้องของวัวคือ 9 เดือน 15 วัน แต่เพียงแค่ไม่กี่เดือนก็มีคนเดินทางมาจองกันถึงที่ รายรับจากการขายลูกวัวพันธุ์ผสมอย่างต่ำ ๆ คือ 15,000-20,000 บาทเป็นอย่างต่ำ

ที่มาของโคพันธุ์พื้นเมืองลูกผสมเริ่มต้นจากการที่กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงวัวเล็งเห็นปัญหาที่ว่า วัวพื้นถิ่นแบบเดิม ๆ นับวันจะยิ่งตัวเล็กลง จึงมีการผสมข้ามสายพันธุ์ด้วยวิธีการผสมเทียมพ่อพันธุ์วัวนอกเข้ากับแม่วัวพันธุ์ดั้งเดิม เป็นทางเลือกใหม่ว่าเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของอยาก

ได้ผลผลิตออกมาเป็นลูกวัวแบบไหน

"อย่างพันธุ์ฮินดูบราซิลจะมีโครงสร้างใหญ่ ถ้าเป็นแองกัสตัวเล็กแต่เนื้อดี ชาโรเลส์อย่างโพนยางคำเห็นไหมครับ กิโลละเท่าไหร่ วัวแบบนี้ตัวหน่อยเดียว 4 เดือนขายกันสองสามหมื่น"

เมื่อเห็นรายรับเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัวจากการเลี้ยงแบบเดิม ๆ รออยู่ตรงหน้า แต่ประธานกลุ่มเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองลูกผสมยังเตือนสติสมาชิกด้วยกันเองอยู่เสมอว่าทุกอย่างต้องมีการลงทุน ไม่ใช่มัวแต่นั่งหลงระเริงกับภาพฝันร่ำรวย

"เราอย่าไปหลงแสงสีให้มันมากเกิน ต้องดูทุนเราด้วยว่ามีขนาดไหน"

ขั้นตอนการผสม เจ้าของวัวจะต้องสั่งซื้อน้ำเชื้อวัวมาโดยจะมีสัตวแพทย์มาทำการฉีดผสมให้ช่วงที่วัวอยู่ในระยะเป็นสัด ซึ่งเป็นเวลาสั้น ๆ เพียง 24 ชั่วโมง หากผ่านรอบ 20 วันแล้วเป็นสัดอีกครั้ง แสดงว่าการผสมครั้งนั้นล้มเหลว

"บอกเลยว่าจะเอาพันธุ์ไหน ถ้าพันธุ์ใหญ่มากก็ประมาณ 2,000 บาท ถูก ๆ ก็ 600 แต่เขาไม่รับประกัน ถ้าดวงดีติด ก็บุญของเรา ถ้าเป็น 1,200 บาท จะรับประกัน 2 หลอด ผสมซ้ำได้ แล้วแต่เราเลือกเอา ส่วนสายพันธุ์ลูกกลุ่มก็จะมาปรึกษาว่าวัวของเขาตัวขนาดนี้ ใส่อะไรดี ผมไปดูถ้าโครงสร้างเล็กก็ใส่บรามัน ชาโรเลส์ หรือไม่ก็แองกัส มันแล้วแต่ความชอบนะครับ ว่าคุณชอบแบบไหน ผสมไปหลาย ๆ

รุ่น สายพันธุ์เราก็จะใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ เราต้องดูเป็นด้วยครับ"

เป็นอีกจังหวะหนึ่งถัดจากสายพันธุ์หญ้าที่เรารู้สึกว่าคนที่ 'เล่น' วัวอย่างจริงจังนั้นให้ความสำคัญกับรายละเอียดมากแค่ไหน คงเป็นจริงอย่างผู้ใหญ่สังวาลย์ว่า ถ้าเลี้ยงแบบปล่อยปละตามยถากรรม อนาคตเกษตรกรคงรวนเรไม่มั่นคงเช่นเดียวกัน

ปัญหาของการเลี้ยงวัวพันธุ์ผสมข้อสำคัญคือ การคลอดลูกวัวที่เกิดจากการผสมเทียมข้ามสายพันธุ์ของวัวต่างขนาดกันเป็นเรื่องเปราะบางมาก เนื่องจากไม่ใช่วิธีธรรมชาติ ลักษณะการวางตัวของลูกวัวในครรภ์แม่จึงไม่สามารถควบคุมหรือคาดเดาได้

"ปัญหาของการใช้น้ำเชื้อผสมคือ ตอนคลอดจะไม่เป็นธรรมชาติ ถ้าถุงน้ำคร่ำแตกแล้วต้องรอ 20 นาที ไม่ออกต้องดึงเลยครับ ถ้าสำลักน้ำคร่ำมันจะอ่อนแอ สมัยก่อนวัวมันเล็ก ตอนนี้ใช้พ่อพันธุ์ดี ตัวใหญ่ น้อง ๆ ช้างทั้งนั้นมันก็ออกยาก"

นั่นเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่สังวาลย์ และสมาชิกในกลุ่มต้องลงแรงช่วยเหลือกัน บางครั้งลูกวัวคลอดออกผิดท่า เอาหลังออก เอาก้นออก เมื่อนั้นทุกคนจะช่วยกันทำคลอด บางครั้งหากลูกวัวเอาขาออกมาข้างเดียว ใครบางคนอาจต้องออกแรงดึง

"เดี๋ยวนี้เขาไม่นิยมเลี้ยงพ่อวัวกันแล้วครับ มันไม่คุ้มเลี้ยงมาโตก็ผสมกันได้ไม่กี่ครั้ง เพราะจะผสมกับลูกตัวเอง

ไม่ได้ มันเกิดความผิดทางกรรมพันธุ์ ผสมเทียมง่ายกว่า แต่นาน ๆ ก็ต้องผสมจริงบ้าง เพราะผสมเทียมมันทำมดลูกเป็นแผลได้"

วัวในคอกของผู้ใหญ่สังวาลย์ 17-18 ตัว จากที่เคยมีเยอะกว่านี้ แต่เนื่องจากตำบลวังน้ำคู้เป็นหนึ่งในพื้นที่ประสบภัยน้ำท่วมใหญ่เมื่อปลายปีที่ผ่านมา ทำให้วัวหลายตัวถูกขายออกไปเพื่อลดภาระ คงเหลือไว้แต่แม่พันธุ์เกือบทั้งหมด

"เมื่อก่อนผมก็เลี้ยงตัวละหมื่น เดี๋ยวนี้ตัวเป็นแสน วัวนี่อยู่ได้เลยครับ ดีกว่าอาชีพอื่นอีกหลาย ๆ อาชีพ อย่างวัวตัวผู้ ผมขาย 15,000 บาท เขาก็เอาไปขุน 4-5 เดือนเขาก็ขายต่อได้ 25,000 บาท ก็เพิ่มไปเรื่อย ผมก็พัฒนาจากวัวไทย ๆ นี่แหละ เพียงแต่ใส่พ่อดี ๆ เข้าไป"

ต้นทางของกลุ่มคนเลี้ยงวัวอยู่หมู่ที่ 5 แต่ปลายทางของลูกวัวที่เกิดจากการผสมข้ามสายพันธุ์กลับกระจายไปหลายที่ถิ่น ผู้คนจากนอกพื้นที่ต่างพากันเข้ามาเลือก จองซื้อลูกวัวที่ตำบลวังน้ำคู้ ด้วยจุดประสงค์ต่างกัน ทั้งนำไปเลี้ยงต่อ และซื้อไปทำพันธุ์

"มีคนมาซื้อกันทุกวันเลยครับ เขาบอก ผู้ใหญ่...แบ่งหน่อย ผมยังไม่ขาย ขายไม่ได้ ต้องรออีกหน่อย บางคนก็จองกัน จะมัดจำ ผมบอกยังไม่เอาหรอก"

เหตุผลของการซื้อวัวไปทำพันธุ์คือต้องการลักษณะเด่นของสายพันธุ์วัวนอกไปพัฒนาต่อยอดให้เกิดลูกวัว

เลือดใหม่สายพันธุ์ดี-แล้วลักษณะดี ๆ ที่ว่านั้น มันคืออะไร

“ดูโครงสร้าง หางใหญ่ หูกำ บิด กบาลโหนก” ผู้ใหญ่สังวาลย์ชี้ให้ดูรูปวัวที่เราสรุปกับตัวเองได้ว่า ‘นี่มันวัวยักษ์ชัด ๆ’ ที่แปะอยู่บนผนัง “อย่างนี้ 2 ล้านนะครับ ถ้าเรามีอย่างนั้นคนมาไม่ขาดแน่ ๆ”

อายุวัวตัวผู้ที่เหมาะสมกับการขายเพื่อนำไปขุนต่อคือ 6-8 เดือน หรือช่วงระยะที่หย่านมแล้ว ในราคา 15,000-20,000 บาท ถ้าเป็นเกรดที่สามารถใช้เป็นพ่อพันธุ์ได้ราคาจะพุ่งไปที่ 30,000-50,000 บาท และสำหรับตัวเมียที่ใช้เป็นแม่พันธุ์จะต้องอายุ 10 เดือน

ผู้ใหญ่สังวาลย์พาเราไปดูแม่วัวขนาดใหญ่ 2 ตัว เป็นลูกผสมฮินดูบราซิลที่อยู่ในช่วงใกล้คลอด จึงถูกแยกออกมาอยู่ในคอกต่างหากเป็นสัดส่วน นอกจากนี้ยังต้องมีสถานที่สำหรับลูกวัวเกิดใหม่ซึ่งต้องการความปลอดภัยสำหรับช่วง 1-2 เดือนแรกของชีวิตเช่นกัน

“อย่างตอนที่มีคนรู้ข่าวผมซื้อ 2 ตัวนี้มานะ คนเขาก็ตามมาดูกัน เดี๋ยวอีกหน่อยผมจะเอาออกไปประกวดกับเขาบ้าง ผมพยายามบอกลูกกลุ่ม เราอย่าอยู่นิ่ง อย่าเลี้ยงอยู่กับที่ เอาขึ้นรถไปโชว์ตัว ลงทุนค่ารถแค่ 500-600 บาท แต่มูลค่ามันจะเพิ่มมาเป็นหมื่น” มีหลายครั้งเช่นกันที่ลักษณะและสายพันธุ์ที่มีรางวัลกำกับจะทำให้ราคาของวัวสูงขึ้นไปอีก ซึ่งนอกจากจะมีประกวดวัวกันแล้ว สีของวัวก็เป็นอีกลักษณะหนึ่งที่มีคนนิยม ‘เล่น’

“วัวสีดำ ๆ มันจะแพง วัวขาวจะถูกกว่า 10,000 บาท ถ้าแดงดำนี่เป็นแสน” ผู้ใหญ่สังวาลย์ยังเล่าถึงประวัติของวัวบางตัวของผู้เลี้ยงรายอื่นที่อำเภอพรหมพิราม มูลค่าซื้อมา 24,000 บาท แต่หลังได้ที่ 1 จากการประกวด 10 สนามทั่วประเทศ ทำให้ราคาตอนนี้สูงเกินล้านบาท

“มีแต่คนมาถามเขา มีน้ำเชื้อหรือยังครับ เขารีดเดือนละ 2 ครั้ง ได้ครั้งละ 200 หลอด ราคาหลอดละ 400 บาท แค่นี้ก็ไม่ต้องทำอะไรแล้ว”

หลักการสำคัญที่ผู้ใหญ่สังวาลย์พยายามเน้นย้ำให้ลูกกลุ่มทำคือ ให้ออกไปดูตลาด ออกไปดูการประกวดวัวบ่อย ๆ เพื่อจะได้ไม่ตกขบวนข่าวสารว่าในวงการเลี้ยงโคเนื้อมีการพัฒนาไปอย่างไรบ้าง .

“ตรงไหนที่เขาว่าวัวสวย ผมจะไปกัน มีการประกวด มีตามบ้านที่เขาว่ากันว่ามีวัวดี ๆ ผมก็จะพากลุ่มไปดู เราต้องไม่อยู่นิ่ง เราต้องทันเหตุการณ์ ทันโลก ไม่ใช่รู้กลางทุ่ง ไม่รู้เรื่องรู้ราว ไม่ได้หรอก”

ย้อนกลับไปยังชั่วโมงแรกที่เราเดินทางมาถึงคอกวัวของผู้ใหญ่สังวาลย์ นาทีนั้นถ้าไม่หยุดนิ่งก็เคลื่อนไปอย่างเชื่องช้า แต่หลังจากหันหลังกลับออกมา เราพบว่าขณะโมงยามดำเนินไปบนความช้า ต่อมความคิดของบางคนยังคงเคลื่อนไหวทำงานตลอดเวลา

เราเชื่อว่านั่นคือสิ่งที่ทำให้คนและโลกหมุนทันกัน

ป่าชุมชน ชายคามีชีวิต

ดวงอาทิตย์เพิ่งเลยตำแหน่งเที่ยงตรงไปไม่นาน ช่วงที่แดดแรงที่สุดของวันกำลังเริ่มต้นขึ้นในช่วงบ่าย รถที่เปิดแอร์เย็นสบายกำลังพาเราไปสู่พื้นที่ป่าชุมชน ส่วนหนึ่งของวัดปากพิงตะวันออก หมู่ 2 ของตำบลวังน้ำคู้ แหงนมองดูความแรงของแดดเดือนพฤษภาคมแล้ว ชั่วขณะหนึ่งอยากปฏิเสธการก้าวลงจากรถ

จุดหมายที่วัดปากพิงตะวันออก คล้ายแดดบ่ายจะชะลอกำลังคลายความร้อนแรงลง เมื่อเข้าสู่บริเวณวัด แหงนหน้ามองอีกครั้ง ตำแหน่งที่เคยเป็นดวงอาทิตย์ถูกบดบังด้วยร่มไม้ใหญ่ครึ้ม เงากว้างใหญ่โอบคลุมเราและรถคันนี้ ตรงลานกว้างเบื้องหน้ามีม้านั่งหิน ใครหลายคนรอเราอยู่ที่นั่น

พระอธิการสมทรง ขันติวโร เจ้าอาวาสวัดปากพิงตะวันออก ยิ้มต้อนรับพลางบอกว่า "ตอนแรกก็บอกตรง ๆ เลยว่าจะอยู่แค่พรรษาเดียว" ไม่ใช่แค่อายุการบวชของหลวงพ่อเท่านั้น กับตัวป่าชุมชนที่อยู่ถัดไปจากวัด ย้อนถามไปในวันที่เริ่มต้น หลวงพ่อก็บอกย้ำคำเดิมว่า ไม่คิดว่าทั้งตัวท่านเองและเหล่าต้นไม้ใหญ่จะอยู่มาได้ถึงทุกวันนี้

เบื้องหน้าเรา ถัดจากวัดปากพิงตะวันออกไป ในอดีต พื้นที่ประมาณ 60-70 ไร่นี้เป็นเพียงพื้นที่รก ๆ ที่มี

ไม้ทั้งใหญ่เล็กขึ้นปกคลุมตามธรรมชาติอย่างไม่มีระเบียบ เมื่อเป็นแบบนั้น ใคร ๆ ก็เรียก 'ป่า' แต่เป็นป่าที่ไม่มีผู้ใดกล้าฝ่าดงรกชัฏเข้าไปเสี่ยงภัยกับงูเงี้ยวที่อาจซ่อนตัวอยู่ตามรกตามพงที่มองไม่เห็น

"ตอนนั้นฉันมาอยู่ 3 ปี ยังเดินไม่ทะลุวัดเลย" หลวงพ่ออธิบายให้เห็นภาพของอาณาเขตที่ไม่ธรรมดา เพราะถูกปกคลุมด้วยไม้รก ๆ ไม่มีใครดูแล แม้เมื่อปี 2538 พื้นที่ตรงนี้จะเคยมีการปลูกยูคาลิปตัส แต่หลังจากน้ำท่วมใหญ่ครั้งนั้น ต้นไม้ก็ตายหมด ป่าผืนนี้จึงถูกทิ้งร้าง

"แล้วก็มีโยมมาบอกว่า เรามีป่า แต่เป็นป่าเสื่อมโทรมใช้ประโยชน์อะไรก็ไม่ได้ เขาเลยมาแนะนำให้ปลูกป่ากัน" เจ้าอาวาสวัดปากพิงตะวันออกเล่าต่อว่า จากตอนแรกในปี 2548 ก็มีผู้สนใจเข้ามาปลูกป่ากันมากมาย จนป่าชุมชนแห่งนี้มีพื้นที่ราว 10 ไร่ แต่ก็เหมือนเป็นกระแสที่แรงตอนต้นแต่แผ่วปลาย เมื่อเวลาผ่านไป ป่าที่มีแต่คนปลูกก็เริ่มกลับสู่สภาพรกชัฏอีกครั้ง เพราะไม่มีคนดูแล

"เขาปลูกทีแรกก็ไม่ได้คิดอะไร แต่พอปลูกจริง ๆ ก็เกิดความคิดที่ว่า ตัวเราใส่ใจหรือเปล่ากับของที่ญาติโยมเขามาปลูกไว้" พอเข้าสู่ปีถัดมา กิจกรรมที่วัดกับชุมชนทำร่วมกันจึงไม่ใช่แค่การปลูกป่าเท่านั้น ยังผลัดกันเข้าไปดูแลพื้นที่นี้ไม่ให้กลับสู่สภาพเสื่อมโทรมอีก

จนเวลาล่วงเข้าสู่ปีที่ 3 ผู้ที่เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมกับป่าชุมชนก็ไม่ได้มีเพียงแค่กลุ่มชาวบ้านเท่านั้น เมื่อหน่วย

งานภาครัฐเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกและดูแลป่าไม้ของชุมชนแห่งนี้ ไม่ว่าจะเป็น ป่าไม้จังหวัด อบต. และหน่วยงานด้านการเกษตรอื่น ๆ

"เข้าปีที่ 4 ทุกหน่วยงานก็ร่วมกันหมดเลย เพราะคนเขาเห็นว่าต้นไม้ที่เขามาปลูกมีคนดูแล ไม่ได้ถูกทิ้งขว้าง แล้วก็เริ่มมีคนแนะนำให้ปลูกไม้หายาก ๆ ไม้พะยุง ไม้มะค่า ตะเคียน อินทนิลน้ำ ตะแบก มะก่ำตาควาย ตอนนี้เขาก็มาช่วยกันดูแลกันปีละ 2 ครั้ง" หลวงพ่อเล่าถึงวิวัฒนาการของป่าที่พัฒนามาจากที่ดินไร้ประโยชน์พลิกมาสู่พื้นที่ปลูกไม้ใหญ่ และไม้เศรษฐกิจสำคัญ

แรกเริ่มเดิมที ชาวบ้านหลายต่อหลายคนในวังน้ำคู้เองก็ไม่ต่างจากหลวงพ่อ ที่จินตนาการไม่ออกว่าอนาคตของกล้าไม้ที่พวกเขาปลูกไว้จะเป็นเช่นไร แต่ปีแล้วปีเล่าที่ผ่านไป ป่าชุมชนที่อุดมด้วยไม้ใหญ่ให้ร่มครึ้มคงตอบคำถามแทนภาพนั้นได้เป็นอย่างดี

"แต่ก่อนชาวบ้านต่างคนต่างอยู่ เราไม่คิดว่าโครงการจะไปใหญ่โตขนาดนี้ พื้นที่ว่างเปล่าก็เอาต้นไม้มาปลูกคนละต้นสองต้น" หนึ่งในผู้อาวุโสที่นั่งร่วมวงสนทนาใต้ร่มไม้ย้อนถึงครั้งอดีต เมื่อพื้นที่ป่ายังเป็นเพียงมโนภาพ

ป่าในลักษณะที่เรียกว่า 'ป่าชุมชน' ไม่เหมือนป่าสงวน เพราะเป็นพื้นที่ของชุมชน ปลูกด้วยมือของคนในชุมชน ไม้ในป่าก็ถือเป็นสมบัติของชุมชนที่ทุกคนต้องช่วยกันรักษา และความพิเศษเฉพาะของป่าชุมชนก็คือ เมื่อชาว

บ้านปลูก ชาวบ้านก็มีสิทธิ์ใช้สอยประโยชน์จากผืนป่านี้ได้

ต้นไม้เดิมในพื้นที่ป่า และต้นกล้าที่เติบโตเป็นไม้ใหญ่ เมื่อมีขนาดลำต้นที่เหมาะสม ก็สามารถขออนุญาตตัดมาเพื่อใช้งานในการก่อสร้างได้ เช่น สร้างศาลาวัด

"ถ้าเกิดมันโตมันใหญ่ไปแล้ว ถ้าบ้านพังโดนไฟไหม้ น้ำท่วม เราก็เอาไม้ไปช่วยเขาได้ เอาให้สัก 4-5 ต้น เพราะชาวบ้านเป็นเจ้าของร่วมกันทุกคน"

แต่ต้นไม้ก็ยังคงเป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป การตัดไปใช้ก็ใช่ว่าจะตัดแล้วตัดเลย ทันทีที่มีการสละไม้ต้นเก่าก็จะมีมืออีกหลาย ๆ คู่ร่วมลงแรงปลูกต้นกล้าใหม่แทนที่เพื่อเป็นประโยชน์ให้กับคนรุ่นต่อ ๆ ไป

"ไม่เคยคิดว่าจะปลูกแข่งขัน ปลูกชิงดีชิงเด่นกับใคร" ตามทัศนะของหลวงพ่อสมทรง การปลูกป่าไม่ใช่เรื่องแข่งขัน หากแต่อยู่ที่ผลของมัน จากตอนแรกที่มีเพียงไม่กี่คนในหมู่บ้านมาช่วยกันดูแล แต่ตอนนี้พื้นที่ทั้งหมดกลายเป็นผืนป่าที่คนทั้งชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของไปแล้ว

"เราปลูกเอาใจใส่เยอะ ๆ" ผู้ร่วมสนทนาอีกคนหนึ่งบอกว่า การดูแลพื้นที่ป่าชุมชนแห่งนี้ ทางวัดและคนในหมู่บ้านจะเข้าไปตัดเถาวัลย์และถางหญ้าเดือนละ 2 ครั้ง ส่วนการปลูก จะมีการเชิญชวนให้เด็กนักเรียนในตำบลวังน้ำคู้มาช่วยลงแรงกันคนละไม้คนละมือ

"เราไม่ได้ปลูกเป็นวันแค่คนละต้นสองต้น ปลูกได้คนละ 5 ต้นก็ภูมิใจแล้ว เพราะคนมันมากันตั้ง 400-500 คน

เยอะกว่างานบวชอีก ขนาดทอดกล้วยทอดเลี้ยงเขายังทำไม่ทันน่ะ แล้วกล้วยเอามาจากไหน ก็ไม่ได้ซื้อ ก็กล้วที่เขามาปลูกกันนั่นแหละ” ขณะที่พาเราเดินดูต้นไม้ใหญ่ หลวงพ่อสมทรงอธิบายด้วยความภาคภูมิใจ

สำหรับภายนอกชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ทั้งระดับตำบล ไปจนถึงระดับจังหวัดต่างก็มีส่วนร่วมในกิจกรรมปลูกป่า และยังมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้สนใจได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างป่าชุมชนของวัดปากพิงให้มีความสมบูรณ์ตลอดไป

“ไม่ได้บังคับคนที่มา มีแต่เราโดนต่อว่าด้วยซ้ำ ปีไหนถ้าปลูกป่าแล้วไม่ได้บอกเขา” พี่โถบอกเพิ่มเติมว่า การที่มีหน่วยงานภายนอกเข้ามา ไม่ได้เข้ามาแต่แรงเท่านั้น โดยเฉพาะช่วงปลายฤดูฝนที่หน่วยงานป่าไม้จังหวัดยังเอาปุ๋ยและวิทยาการใหม่ ๆ เข้ามาเสริมความสมบูรณ์ของต้นไม้ให้ดียิ่งขึ้นไปอีก

ปัจจุบัน พื้นที่ของป่าชุมในบริเวณวัดปากพิงตะวันออกมีต้นไม้ใหญ่จำนวนมาก แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของผืนดิน แต่ยังมีพื้นที่บางส่วนที่ยังไม่ได้ถูกใช้งาน ครั้นจะทิ้งที่ว่างเหล่านั้นไว้ก็อาจจะเป็นการใช้ทรัพยากรที่ดินไม่คุ้มค่า ทางวัดและชุมชนจึงได้ริเริ่มการปลูกพืชอื่น ๆ ที่ใช้ประโยชน์ได้เพิ่มแซมเข้าไป

“เราก็คิดว่า เออ...ถ้าปลูกเป็นป่าเฉย ๆ ปีหนึ่งก็ถาง อีกปีหนึ่งก็ถาง ไม่มีประโยชน์อะไร ก็เลยเอากล้วยไปใส่ คน

ก็ว่าเป็นผล เพราะปีนี้คุณมาช่วยฉันปลูก ปีหน้าคุณก็ได้กินกล้วยของคุณแล้ว แล้วของเราที่วัดนี่ไม่ใช่เครือเล็ก ๆ นะ”

“ป่าใหม่กล้วยมันจะงาม” เสียงพี่โถมาจากส่วนหนึ่งของวงสนทนา

“ป่าใหม่อะไร เป็นป่าช้าเก่าสิ เราเกิดไม่ทันน่ะ” คำท้วงของหลวงพ่อเรียกเสียงหัวเราะจากหลายคน ผู้เฒ่าผู้แก่บางคนที่ข้ามเส้น 80 ปีมาแล้วช่วยยืนยันว่า “เมื่อก่อนคนที่อื่นก็เอามาฝังที่นี่ ยังมีหลุม ๆ แอ่ง ๆ อยู่”

“สมัยนี้มันไม่น่ากลัวแล้วมันเตียนหมดแล้ว แล้วที่ของเรามันเป็นคุ้งน้ำนะ ถ้าปีกลายน้ำไม่ท่วมนี่สวยเลย ถ้ามีหน่อไม้น่าเอาใส่กล่องไปสักกล่องนะ เสียดาย” หลวงพ่อสมทรงชี้ให้ดูคราบน้ำ และซากที่เคยมีชีวิตของต้นมะขามป้อมสูงเกินหัวคน รวมไปถึงต้นมะม่วงใหญ่ที่ตายเพราะจมอยู่ใต้น้ำแรมเดือน

“ฉันไม่เคยประชาสัมพันธ์เลยพวกเรื่องอย่างนี้ เดี๋ยวนี้ทุกคนมีความคิดความอ่านเหมือนกันหมด ใครเขามาก็พูดแต่คำว่า ดี ๆ เขาไม่ได้พูดเชิงวิชาการ เพราะชาวบ้านอย่างเราไม่เอาคำนี้มาพูดหรอก เราพูดแต่ เออ...ร่มเย็น อีก 20 ปีข้างหน้าคงยังอยู่ดีนะ”

แม้ชุมชนจะมีกฎ ป่ามีกฎของป่า แต่กับผืนป่าชุมชนแห่งนี้ แม้จะมีข้อบังคับมากมาย เช่น ห้ามเข้าไปตัดไม้ตามอำเภอใจ แต่ก็กลับไม่มีกฎระเบียบที่ตายตัว ทุกข้อถูกระบุไว้ในสัญญาใจและจิตสำนึกของชาวบ้านที่เป็นเจ้าของร่วมกัน

"ชาวบ้านรู้กันเอง ของวัดของวา ผลดีคือว่า ชาวบ้านปลูกไม่กี่ปี มันก็เป็นป่าเห็ดโคนของเขาไปแล้ว ที่นี่ไม่ได้หากินง่ายนะ ตื่นไม่ทันเขาหรอก ออกกันไปตั้งแต่ตี 2 ตี 3 เขาจะรู้กันเลย เขาจะจดวันที่ไว้ ปีนี้ขึ้นวันนี้ ปีหน้ามีความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 7-15 วัน" พี่โถถึงการหาเห็ดโคนของชาวบ้าน ซึ่งจะต้องจดจำช่วงเวลาอย่างแม่นยำ

"แล้วคนพวกนี้ก็จะเป็นหูเป็นตาให้เราเอง เดี๋ยวเขาก็มาบอกแล้ว อาจารย์ เห็นคนมาทำนู่นทำนี่ มันเหมือนลูกโซ่นะ คนเขาปลูก เขาก็รักของเขา" หลวงพ่อบอกว่าระบบป้องกันของที่นี่คือทุกคนต้องช่วยกันเป็นหูเป็นตา เพื่อปกป้องสมบัติที่เป็นเจ้าของร่วมกันให้ดีที่สุด "ที่ป่าวัดปากพิงไม่มีรั้ว มีชาวบ้านเป็นรั้วมีชีวิต ช่วยกันดู ช่วยกันมอง"

"ได้รับฉายาด้วยนะหลวงพี่ เต็นท์มีชีวิต" พี่โถบอกว่าเขาเป็นคนนิยามคำนี้ขึ้นมาเอง 'เต็นท์มีชีวิต'

ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลวังน้ำคู้

ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลวังน้ำคู้ เกิดจากการรวมตัวกันของผู้สูงอายุทั้ง 8 หมู่บ้าน ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2549 หลังจากนั้นเป็นต้นมาก็จะมีการพบปะกันภายในหมู่สมาชิกในวันที่ 23 ของทุกเดือน

โต้งและพี่โถพาเราไปเยือนชมรมผู้สูงอายุในช่วงเช้าวันอาทิตย์ วันที่ทุก ๆ คนว่างเว้นจากงาน ที่นี่จึงเต็มไปด้วยบรรดาผู้คนมากหน้าหลายตา ที่แม้จะมากด้วยวัย แต่รอยยิ้มต้อนรับของทุกคนล้วนเปี่ยมความอ่อนโยนและสดชื่น

ลุงชะเอม คงสัมฤทธิ์ ประธานชมรมผู้สูงอายุเล่าว่า "กิจกรรมของเรามีตรวจสุขภาพ แอโรบิก ฟังเทศน์ รับประทานอาหารร่วมกัน มีรื่นเริง ดนตรี มี อสม. รพ.สต. มาดูแลตรวจสุขภาพฟรี กองทุนฌาปณกิจ แล้วก็มีไปทัศนศึกษา อบต. พาไปดูงาน ไปพืชสวนโลกก็ไปดูอะไรที่มันแปลก ๆ บ้างปีละครั้ง"

ปัจจุบัน สมาชิกของชมรมผู้สูงอายุตำบลวังน้ำคู้กว่า 600 คน นอกจากจะทำกิจกรรมร่วมกันแล้ว ยังมีการรวบรวมเอาภูมิปัญญาชาวบ้านในระดับปราชญ์มาไว้ในที่เดียวกัน ในนามของ 'คลังปัญญาผู้สูงอายุ'

คลังปัญญาผู้สูงอายุเก็บความรู้พื้นบ้านไว้มากมาย

หลายด้าน ที่ชมรมผู้สูงอายุจะมีบอร์ดแสดงไว้ว่า ผู้สูงอายุคนไหนมีความเชี่ยวชาญเรื่องอะไร เช่น กลุ่มเสกพ่นเป่ารักษาด้วยวิธีความเชื่อแบบดั้งเดิม 14 คน กลุ่มนวดแผนไทย 10 คน เป็นต้น ซึ่งเป็นรายชื่อของทั้งตำบลกระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ โดยอาศัยสถานที่ของชมรมผู้สูงอายุนี้เป็นสถานที่รวมตัวกัน เพื่อถ่ายทอดศาสตร์แขนงต่าง ๆ ให้กับผู้สนใจได้เข้ามาเรียนรู้กัน

"ปกติคนพวกนี้เขาก็อยู่ของเขาในวงแคบ ๆ สอนลูกสอนหลานในครอบครัว มีแต่คนบ้านใกล้เรือนเคียงกันถึงรู้ว่าคนนี้เก่งด้านไหน" พี่โถเล่าต่อว่า ผู้สูงอายุเหล่านี้ก็จะถูกชักชวนออกมาให้ความรู้กับคนอื่น ๆ ในระดับตำบล โดยแยกเป็นด้าน ๆ ทำให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นไม่ต้องนั่งอยู่ที่บ้านออกมาถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนเองให้กับคนรุ่นหลัง แถมบางครั้งยังเป็นการเพิ่มรายได้อีกด้วย

"เหมือนขนมไทย ถ้าเขาทำกินอยู่ที่บ้านเราก็ไม่รู้จัก แต่ถ้าเขาทำขาย เราถึงได้รู้"

เรารู้สึกว่า ปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ มักหลบซ่อนตัวอยู่ที่ที่คนคาดไม่ถึงเสมอ ๆ 'หมอนวดผ้าขาวม้า' เป็นหนึ่งในภูมิปัญญาแบบที่ว่า

หมอนวดผ้าขาวม้า

"ตอนปี 49 ผมกลับจากกรุงเทพฯ ก็มาสร้างบ้าน อาการเสียวหลังมันเกิดขึ้น จะทำงาน แปรงฟัน อาบน้ำอาบท่า

แสนจะลำบาก เพราะมันปวด หาหมอโรงพยาบาลก็ไม่หาย หาหมอจับเส้นก็ไม่หาย ยิ่งซ้ำใหญ่เลย กินยาแก้ปวดก็ไม่หาย ก็มานึก สมัยเราเป็นหนุ่มเราเคยเล่นลูกช่วง คนเฒ่าคนแก่เคยสอนมัดลูกช่วงให้ แล้วก็เคยเห็นในโทรทัศน์ มีคนทำกัน แต่ของเขาปล่อยเป็นหางยาว ๆ ไม่เหมือนของเรา ก็เลยเอามาประยุกต์ทำในลักษณะนี้ เอามานอนนวด”

ลุงจำรัส ตักเตือน วิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้คลังปัญญาผู้สูงอายุ เล่าถึงประสบการณ์การนำภูมิปัญญาง่าย ๆ จากการเอาผ้าขาวม้ามามัดขดเป็นก้อนกลม ใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการนวดบรรเทาอาการปวดเมื่อย

“พอมันยุบเราก็ดึงให้มันตึงได้ นี่แสดงว่าไม่เคยดึงเลยใช่มั้ยอาจารย์ อันที่ทำให้ ดึงแล้วมันจะแน่นอย่างเก่าอีก” เสียงแซวกันดังขึ้นมาจากมุมหนึ่ง เมื่อมีการตรวจสอบลูกผ้าขาวม้าสาธิตของเพื่อนสมาชิกที่โดนทดสอบนวดแล้วพบว่าหลวมเกินไป จนต้องดึงใหม่ให้ดึงให้แน่น

ลุงจำรัสสาธิตการนวดให้ดู พร้อมกับส่งเสียงแสดงอาการพึงพอใจอย่างน่าอิจฉา

“เราใช้นวดขา เปิดประตูลม ร้อนวูบ ถ้ามี 2 ลูก ก็ทำ 2 ข้าง ตอนนวดเราก็ใช้น้ำหนักตัว มันก็เจ็บนะ กดกกขาต้องเอาพอดี ๆ เวลาลมวิ่ง ขาอ่อนเลย”

การนวดตัวเองไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ง่าย ๆ ต่างจากการนวดโดยหมอจับเส้น “ถ้าหมอนวดจับเส้น เขาจะไม่ค่อยปราณีเรานะ กะให้หายอย่างเดียว แต่ของเรามันพอดี นวด

จนกว่าจะหาย"

วิธีการใช้หมอนวดผ้าขาวม้านี้ไม่ต่างจากการนวดตัวเองด้วยอุปกรณ์ชนิดอื่น ๆ คือ เอาด้านหัวซึ่งเป็นส่วนแข็งที่สุดหงายขึ้น แล้วใช้น้ำหนักตัวกดทับในส่วนที่มีอาการปวด จะนอนนวด นั่งนวด ยืนนวด ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการหากระบวนท่าของแต่ละคน ว่ากันว่าเคล็ดลับง่าย ๆ คือ ปวดตรงไหนจิ้มตรงนั้น ทำต่อเนื่องไปสักพัก ไม่นานก็หายเป็นปลิดทิ้ง

"ผมนะ ถ้าไม่ได้อันนี้ ถ้าไม่ผ่าตัด ก็ต้องเป็นอัมพฤกษ์อัมพาต จ่ายเงินค่าหมอทีละร้อย ๆ ถ้า 2 ชั่วโมงก็ 200 ต้องนวดกันเรื่อย แต่นี่ใช้ลูกเดียวใช้ทั้งครอบครัว มันเสียวเส้นหูย...อย่าบอกใครเชียวไอ้หนู ขยับที่แปร๊บ ๆ ใครไม่เป็นไม่รู้นะ" จากประสบการณ์ของลุงจำรัส การนั่งรถแค่ชั่วโมงเดียวก็ทำให้เกิดอาการปวดร้าวไปทั่วตัว ยิ่งอายุมากขึ้นอาการเหล่านี้ก็ยิ่งมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

วิธีการนวดตัวเองต่างจากการนวดกับหมอจับเส้น เพราะใช้แรงตัวเอง ไม่ต้องมีผู้ช่วยอื่นใด อุปกรณ์การนวดพื้นบ้านจึงออกแบบมาเป็นการกดเฉพาะจุด โดยที่พบกันทั่วไปจะเป็นหมอนนวด หรือไม้สำหรับนวด

"ของเราเป็นผ้าขาวม้าไม่เจ็บ อย่างเป็นไม้มันจะเจ็บ" ลุงจำรัสอธิบายว่า ผ้าขาวม้านั้นถึงแม้จะนำมาขดเป็นก้อนกลมแข็ง แต่ด้วยคุณสมบัติพื้นฐานของวัสดุที่อ่อนนุ่ม จึงทำให้การนวดตัวเองด้วยผ้าขาวม้าขดนั้นสบายกว่าการใช้

อุปกรณ์การนวดอื่นๆ

"ให้ลูกให้หลานบีบก็ได้ เด็กมันเหยียบพลาด เราสะดุ้งสุดตัว" หนึ่งในกลุ่มผู้สูงอายุบอก เรียกเสียงหัวเราะได้สนั่นวง "ไปโกรธลูกโกรธหลานต่ออีก"

เป็นธรรมดาที่ว่า การแพทย์พื้นถิ่น หรือภูมิปัญญาแบบชาวบ้านที่มากด้วยอรรถประโยชน์เช่นนี้ จะเป็นที่นิยมในหมู่ผู้สูงอายุ ทำให้หลายคนเป็นกังวลว่า เมื่อวันผ่านไป ภูมิปัญญาเหล่านี้อาจสูญหายไปพร้อมๆ กับคนรุ่นหนึ่ง จุดประสงค์หลักของคลังปัญญาผู้สูงอายุนอกจากการเป็นที่รวมตัวกันทำกิจกรรมก็คือ การเก็บรักษาความรู้อันทรงคุณค่าเหล่านี้ไว้ และถ่ายทอดให้คนรุ่นต่อๆ ไปได้นำไปปฏิบัติตาม

"สอนคนทำทั่วเลย เราสอนให้หมด เด็กนักเรียนก็สอน ศูนย์เรียนรวม ไปแสดงงานที่ไบเทคก็ไป เอาไปออกบูท สาธิตการทำ การนวด"

ไม่เฉพาะคนวังน้ำคู้เท่านั้นที่ได้รับความรู้จากคลังปัญญาผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการนวดผ้าขาวม้า ที่คนจากต่างพื้นที่ก็สามารถเดินทางมาเรียนรู้ได้เช่นกัน

"ที่สุโขทัย มีคนนอนเป็นอัมพาตนอนอยู่หลายเดือน เขามาอบรม แล้วก็เอาไปนวดให้ ลุกได้ แขนยกได้หมด มีประโยชน์มาก ไม่ใช่แค่กับเฉพาะชุมชนเรา ก็ดีใจที่เขาหาย"

ลูกผ้าขาวม้าสำหรับนวดนี้กลุ่มผู้สูงอายุทำขายลูกละ 100 บาท โดยมีต้นทุนผ้าขาวม้าตกประมาณผืนละ 70

กว่าบาท ส่วนกำไรที่ได้มาจะถูกหักเข้ากองกลางเพื่อทำกิจกรรมของกลุ่มต่อไป

เมื่อผลสัมฤทธิ์ออกมาเป็นดังนั้น นอกจากจะได้แบ่งปันความรู้ให้คณะผู้ดูงานจาก ตำบลไกรนอก ของสุโขทัยแล้ว ลุงจำรัสยังแจกจ่ายผ้าขาวม้านี้ไปราว 20 ลูก จนมีคนแซวว่า ระวังจะมีคนเอาไปถอดแบบ "ไม่เป็นไรสิ เราอยากให้กระจายไปทั่วๆ กลัวมันจะสูญหายไป เป็นภูมิปัญญา น่าเสียดายเลย" ลุงจำรัสตอบอย่างไม่หวงวิชา

"คิดอย่างเดียว ถ้าเราตายไปไม่ถ่ายทอดไว้เดี๋ยวสูญ" พี่โถเห็นด้วย

กอล์ฟภูเขา

พี่โถบอกว่า กิจกรรมหนึ่งที่น่าสนใจของชมรมผู้สูงอายุคือ กอล์ฟภูเขา หรือ วู้ดบอล (Wood Ball) ซึ่งแน่นอนว่า เราฟังแล้วงง เพราะนึกภาพไม่ออกว่าเกมกีฬาชื่อประหลาดนี้คืออะไร

ที่หน้าชมรมผู้สูงอายุมีสนามหญ้าเล็ก ๆ สำหรับฝึกซ้อม เราพบว่ามีลูกกลมเกลี้ยงเล็ก ๆ กลิ้งอยู่ ใครคนหนึ่งพกอุปกรณ์ที่มีลักษณะคล้ายค้อนด้ามยาวมาด้วย แล้วเราก็ได้รู้ว่า วู้ดบอลมีวิธีการเล่นคล้ายกอล์ฟ ตีน้อยครั้งได้คะแนนมาก ต่างกันตรงวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นไม้ล้วน ๆ ไม่ต้องใช้ของราคาแพง ที่สำคัญคือ กอล์ฟภูเขาที่นี่ไม่มีหลุม แต่ใช้เสาหลักเล็ก ๆ 2 เสาเป็นเป้าหมายในการทำคะแนนในแต่ละช่วง

วันนั้นเป็นวันอาทิตย์พอดี จึงเป็นโอกาสที่เราจะได้ไปดูการฝึกซ้อมวู้ดบอลของนักกีฬาทั้งรุ่นใหญ่และรุ่นเยาว์ ลุงชะเอมเล่าว่า ตามปกติจะมีสมาชิก 5-6 คนมาซ้อมกัน แต่ในวันอาทิตย์จะมีคนตำบลวังน้ำคู้มาซ้อมวู้ดบอลกันกว่า 30 คน

“บางอันก็มีลาย เป็นอาวุธเฉพาะตัว” พี่โถหยิบไม้วู้ดบอลของใครคนหนึ่งขึ้นมาอธิบายว่า อุปรณ์ชนิดนี้เป็นของใครของมัน ตามความถนัดของเจ้าของ อาจมีการถ่วงน้ำหนักหรือปรับรูปทรงให้เหมาะมือได้ตามใจชอบ

“เดี๋ยววันนี้เอาเด็กไปโชว์ ประมาณ 8 ขวบ ผมจะให้ลงตีแข่งด้วย” ลุงชะเอมเกริ่นไว้ล่วงหน้า

ถึงแม้จะดูเหมือนเป็นการซ้อมเพื่อออกกำลังกาย แต่วู้ดบอลก็มีการแข่งขันจริงจัง เพราะตำบลอื่น ๆ ที่มีการเล่นกีฬาชนิดนี้ ต่างมารวมตัวกันเพื่อจัดทัวร์นาเมนต์หาผู้ชนะในกีฬาชนิดนี้อยู่บ่อย ๆ โดยการแข่งขันจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ อายุต่ำกว่า 60 ปี ซึ่งเด็ก ๆ สามารถร่วมเล่นได้ กับอีกประเภทหนึ่งคือ 60 ปีขึ้นไป

“เดี๋ยวนี้มีแข่งกัน 19 กลุ่ม ทำให้เรามีเพื่อนมีฝูงเยอะมาพบปะกัน เป็นการออกกำลัง ทำให้ร่างกายยังแข็งแรง” ลุงชะเอม ในฐานะประทานชมรมผู้สูงอายุชวนเราไปดูถ้วยรางวัลหลายใบที่วางเรียงรายกันอยู่ด้วยความภาคภูมิใจ

ลูกช่วง

ลูกช่วงหรือลูกโยน ทำจากผ้าขาวม้าหรือผ้าผืนใหญ่ ม้วนชายผ้าข้างหนึ่ง แล้วห่อมัดเข้าด้วยกันจนเป็นก้อนกลม เหลือชายผ้าไว้ข้างหนึ่งสำหรับจับโยน ใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการละเล่นพื้นบ้านของภาคเหนือ โดยแบ่งเป็นสองฝ่ายหญิงชาย โยนสลับกันไปมา

มัคคุเทศก์ 2 วัย

ช่วงสายวันหนึ่งของการปิดภาคเรียน เด็กบางคนอาจอยากนอนตื่นสายกว่าปกติ หรือไม่ก็วางโปรแกรมเที่ยว ใช่...เด็ก ๆ ประมาณ 10 คนที่มารอเราอยู่ก็เช่นกัน พวกเขาวางแผนเที่ยว เพียงแต่การเที่ยวของพวกเขาไม่ได้เป็นเพียงการ ‘เที่ยวเล่น’ เพียงอย่างเดียว

เมื่อสมาชิกชุมชนในวัยผู้ใหญ่ได้มีโอกาสเดินทางไปแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนอื่น ๆ เพื่อนำความรู้มาพัฒนาตำบลวังน้ำคู้อยู่บ่อย ๆ ตอนนี้ก็ถึงคราวของเด็ก ๆ ที่จะได้เปิดประตูสู่โลกภายนอกบ้าง นั่นคือที่มาของโครงการ

มัคคุเทศก์ 2 วัย

มัคคุเทศก์ 2 วัย เป็นการขยายการทำงานระดับตำบลลงไปสู่สมาชิกรุ่นเยาว์ เพื่อปลูกฝังให้เด็กรู้ว่า การที่ชุมชนจะมีความเข้มแข็งได้ แม้พวกเขาจะยังเป็นหน่ออ่อน แต่ขณะเดียวกันก็จะกลายเป็นฟันเฟืองชิ้นสำคัญในอนาคต

เด็ก ๆ เข้ามาทำงานร่วมกับโครงการ เฉพาะกลุ่มที่มาคุยกับเราในช่วงเช้าของวันปิดภาคเรียนนี้ เป็นมัคคุเทศก์รุ่นที่ 2 และ 3

"ให้เด็กเริ่มเรียนรู้การทำงานของชุมชน รู้ว่าคนนี้คือผู้ใหญ่บ้าน คนนี้คือสภาชิกสภาของแต่ละหมู่" พี่โถอธิบายถึงวิธีการเรียนรู้ของเด็กว่า ก่อนที่จะรู้จักโลกภายนอก สิ่งสำคัญต้องเริ่มต้นจากการทำความรู้จักกับพื้นที่ของตัวเองให้ดีเสียก่อน

เด็กน้อยหน้าใสเหล่านี้เป็นคนในชุมชน การทำความรู้จักกับบ้านช่องของตัวเองไม่ใช่เรื่องยาก โดยมี อาจารย์ชาริสา ชมยวง คอยดูแลให้เด็กเริ่มติดตามการทำงานผู้นำชุมชน

"วิธีการสอนให้เด็กรู้จักชุมชน คือ ทาง อบต. จะให้ข้อมูลเบื้องต้น เช่น เอารายชื่อของผู้ใหญ่บ้านมาให้ดู หมู่นี้ชื่อนี้นะ แล้วก็ซักถามกัน หมู่นี้ผู้ใหญ่บ้านชื่ออะไร ในหมู่มีแหล่งเรียนรู้อะไรบ้าง ฝึกท่องจำ ฝึกพูด เอาคนที่กล้า ๆ ก่อน เรียงลำดับไป" นี่คือวิธีการเริ่มต้นที่ทางชุมชนและอาจารย์ชาริสาประสานงานกันเพื่อสร้าง 'ไกด์เด็ก' หรือมัคคุเทศก์ 2 วัยขึ้นมา ให้เด็กกับผู้ใหญ่รู้จักทำงานร่วมกัน

โดยไม่มีช่องว่างของอายุเข้ามากั้น

"เราให้สมาชิกเลือกประธานสภาขึ้นมา 1 คน กรรมการขึ้นมาอีก เรียกว่าสภาเด็ก" พี่โถบอกว่า การประชุมสภาชุมชนของที่นี่ เด็กสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่

"แรก ๆ เรียนรู้กันยาก เพราะเขาเป็นนักเรียน ต้องดูเวลาเสาร์อาทิตย์ วันหยุด เอาคนที่สนใจเรื่องของชุมชนมาถ่ายทอดข้อมูลให้ รุ่นแรกผมเริ่มตั้งแต่ ป.4 แล้วก็จบไปเรียนต่อกัน แล้วยังใช้เด็กประถมอยู่ระยะสั้น ๆ แต่ตอนนี้เอาเด็ก ม.1– ม.3" แผนระยะยาวของพี่โถคือวางตัวเด็กเหล่านี้ไว้เพื่อเป็นนักพัฒนาชุมชนบ้านเกิดในอนาคต

เพราะโลกกว้างกว่าที่คิด เมื่อรู้จักชุมชนของตัวเองแล้ว โลกภายนอกอยู่หลังประตูบานถัดไปที่กำลังเปิดรออยู่ เมื่อมีกิจกรรมระหว่างตำบล เช่น การเดินทางไปอบรม ดูงานในต่างพื้นที่ เด็ก ๆ เหล่านี้ก็จะร่วมเดินทางไปด้วย เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และทำความรู้จักกับตำบลอื่น ๆ ถึงจะไม่ใช่การทำงานพิเศษที่มีค่าตอบแทนสูง ๆ แต่สิ่งที่ได้เก็บเข้าคลังประสบการณ์นั้นมีมากเหลือล้น

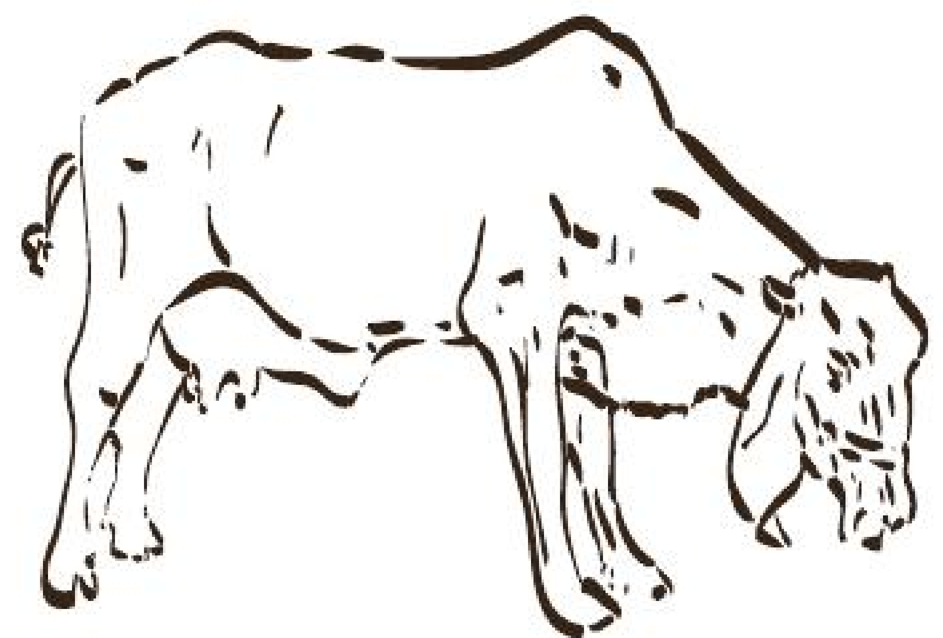
ถ่ายทอดเรื่องฐานเรียนรู้ให้ผู้ใหญ่ที่มาดูงานทำ ในฐานในกลุ่มต่าง ๆ มันมีอะไร

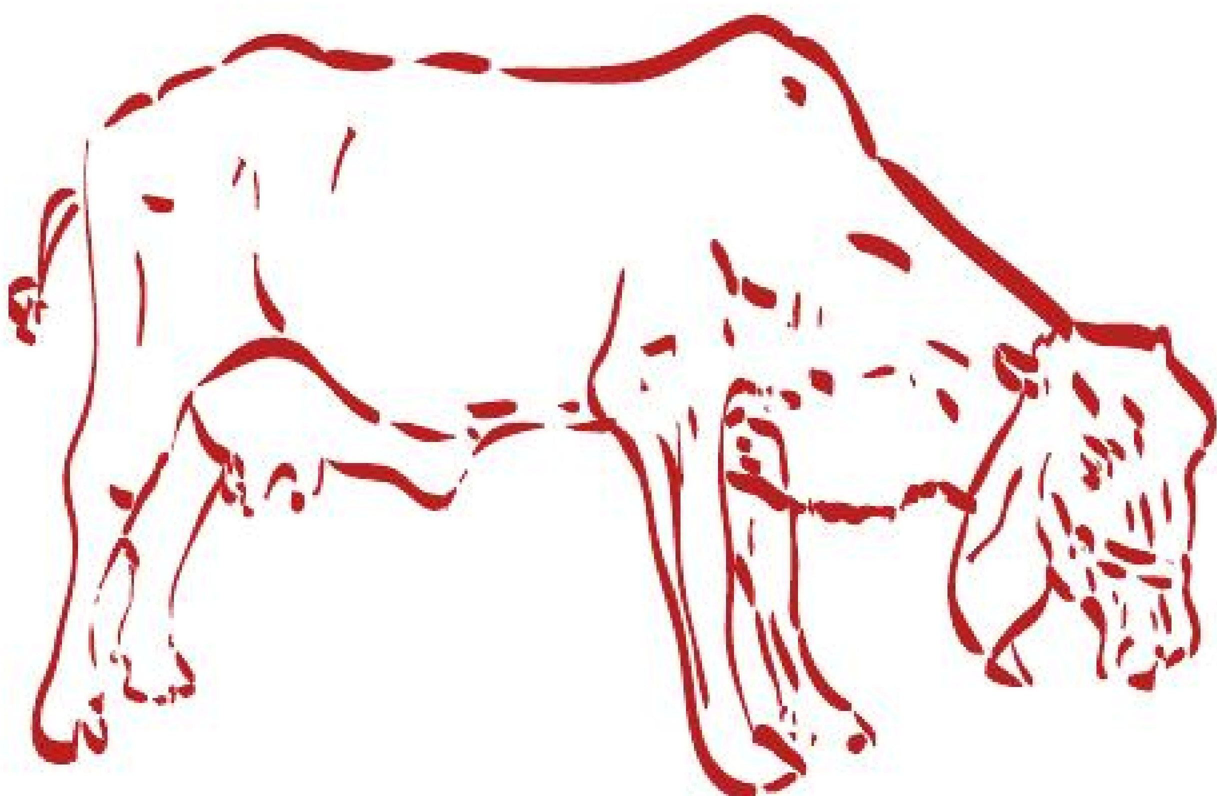
"ตอนอาจารย์นำเด็กชุดล่าสุดไปลงพื้นที่ ตำบลหนองโรง จังหวัดกาญจนบุรี ไปเรียนรู้เรื่องค่ายเยาวชนระดับประเทศ ของเรามีคนที่สามารถกล้าพูดกล้าคว้าไมค์

อยู่แค่ประมาณ 4-5 คน” พี่โถเล่าถึงปัญหาใหญ่ข้อหนึ่งของการออกสู่โลกภายนอกคือ เด็กบางคนไม่กล้าพูด กระทั่งตอนอยู่บ้านก็ยังไม่อยากคุยกับใคร ซึ่งทางชุมชนจะปรึกษากับผู้ปกครองถึงความสามารถด้านการแสดงออก ด้วยการฝึกให้พวกเขาพูดคุยกับผู้อื่น จนสามารถแนะนำบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนของตนเองให้คนจากต่างพื้นที่ได้รู้จักบ้านของพวกเขา

แต่ก็เป็นที่น่าสงสัยว่า ทำไมตำบลวังน้ำคู้ถึงไม่เลือกเด็กที่พูดเก่ง ๆ อยู่แล้ว

“หลักการสร้างแรงจูงใจคือเอาคนเก่ง ๆ พูดก่อน แล้วก็มีของล่อใจว่าใครพูดก่อนมีรางวัล จนเด็กเริ่มพูดได้ ผู้ปกครองยังมาถามว่าเมื่อไหร่จะให้ไปอีก เพราะเขาได้ไปเห็นอะไรข้างนอกพื้นที่ แล้วก็กลับมาถ่ายทอดให้พ่อให้แม่ฟัง อย่างตอนไปตำบลไกรนอก จังหวัดสุโขทัย เขาก็ซื้อทองม้วนสดกลับมาฝากที่บ้าน” พี่โถอธิบายถึงเหตุผลซึ่งพฤติกรรมและอุปสัยของทุกคน ย่อมอยู่ในสายตาของอาจารย์ชาริสาว่าครอบครัวของใครเป็นเช่นไร คนไหนกล้า

พูด คนไหนขาดความมั่นใจ สามารถพัฒนาศักยภาพได้มากน้อยแค่ไหน

“เกิดขึ้นรุ่นแรกประมาณปี 2552 มี 10 คน ตอนนี้จบ ม.3 ม.6 ไปหมดแล้ว” อาจารย์ชาริสาแนะนำเด็ก ๆ หลายรุ่นที่นั่งรออยู่ตรงหน้า

“ตอนนี้รุ่น 2 มี 8 คน รุ่นนี้เพิ่งเริ่มได้ 2 เดือนกว่า ๆ หรือเมื่อตอนปิดเทอมเดือนมีนาคมที่ผ่านมานี่เอง”

สำหรับบทบาทการแนะนำให้คนภายนอกเช่นเรารู้จักกับตำบลวังน้ำคู้ของพวกเขา ณัฐสิทธิ์ ศรเหล็ก – น้องโน่บอกว่า “วังน้ำคู้นะครับ มีของดีไม่ต่างจากท้องถิ่นอื่นครับ เรามีทั้งป่าชุมชน มีทั้งงานจักสาน มีภูมิปัญญาผู้สูงอายุ และอีกมากมาย ชุมชนของเรามีดีไม่แพ้ชุมชนอื่นครับ”

น้องปัญญา เนืองเสน เล่าประสบการณ์อีกด้านที่ออกไปเยี่ยมเยียนชุมชนอื่นว่า “จากที่เราไปตำบลหนองโรง จังหวัดกาญจนบุรี มาครับ ทีแรกผมคิดว่าเราคงแค่ไปฟังเขาพูด แต่พอไปถึงผมก็ได้เรียนรู้วิถีของชาวบ้าน ได้รู้ว่าชาวบ้านที่นั่นเขาปรับตัวกับสภาพอากาศของเขาอย่างไร แล้วก็ป่าชุมชนครับ ผมได้เรียนรู้เรื่องสมุนไพรในป่าชุมชน เขาฝึกให้เด็กหัดสังเกตว่าในป่ามีสัตว์อันตรายอะไร มีลักษณะอย่างไร ให้เด็ก ๆ ป้องกันตัว”

บางครั้งเราก็สงสัย เด็กพวกนี้หัดพูดกันอย่างไร น้องโน่บอกว่า “ผมก็ดูจากผู้นำ อย่างลุงโถนี่แหละครับ” เด็กชายหันไปมองพี่โถ “ดูว่าลักษณะการพูดควรพูดอย่างไร แล้วเรา

ก็เอามาฝึกเอง ลองพูดให้เพื่อนฟัง พูดให้คนอื่นฟังครับ"

ปัจจุบัน น้องโน่เป็นมัคคุเทศก์ประจำรถไปตามฐานต่าง ๆ และเป็นประธานมัคคุเทศก์ ผ่านงานนำเที่ยวทั้งนอกและในชุมชนมาแล้วมากกว่า 5 ครั้ง

"เราไปดูงานนอกพื้นที่แล้วเราก็แลกเปลี่ยนกันครับ ว่าเขามีของดีแบบหนึ่ง เราก็มีอีกแบบเหมือนกันครับ" คำตอบของเขาดูก้าวเกินคำนำหน้าว่า 'เด็กชาย'

สำหรับบทบาทหน้าที่ไกด์ ที่ต้องอธิบายข้อมูลต่าง ๆ ให้ผู้มาเยือนฟัง การทำความเข้าใจกับข้อมูลและรายละเอียดของชุมชนตนเองอย่างถ่องแท้คือปัจจัยสำคัญ

"เราก็ต้องศึกษาครับ แต่วิทยากรตามฐานเรียนรู้ต่าง ๆ จะเป็นคนบอกรายละเอียดเอง แต่เราก็ต้องลงไปพื้นที่จริงด้วยนะครับ"

มัคคุเทศก์รุ่นเยาว์จะอยู่ในหน้าที่ 2 ปี ปีแรกเริ่มฝึก ปีที่สองก็เริ่มทำงานกับพื้นที่จริง ส่วนปีที่ 3 อาจจะเป็นช่วงที่หลาย ๆ คนอยู่ในชั้น ม.5-ม.6 ซึ่งการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยก็สำคัญไม่แพ้กัน

หลาย ๆ ครั้งกิจกรรมมัคคุเทศก์ 2 วัยมักเกิดขึ้นในช่วงปิดเทอม เด็กส่วนหนึ่งจึงอดนอนเล่นอยู่บ้าน หรือไปเที่ยว

"เขาได้ไปเที่ยวสิ ได้กิน ได้ไปสัมผัสชุมชนอื่น ๆ" พี่โถบอก

"อันนี้เราได้เที่ยวแล้วได้ความรู้กลับมาด้วย ได้

พัฒนาสมองด้วยครับ ไปรับความรู้ใหม่ ๆ มาจากนอกพื้นที่" น้องโน่เห็นด้วยกับต้นแบบของเขา

หน้าที่ของมัคคุเทศก์รุ่นเยาว์นี้คือ บรรยายฐาน การจัดขบวนนำคนเที่ยว เช็ครถ เช็คคนขึ้นรถ ลงรถ นำคนไปฐานเรียนรู้ต่าง ๆ ตามกำหนดเวลา โดยเริ่มต้นจากการเป็นผู้ช่วยไกด์ผู้ใหญ่ ถ้ากล้าแกร่งแล้วจึงปล่อยเดี่ยว ถ้าไปนอกพื้นที่ต้องให้ทบทวนเรื่องของชุมชนเรา และเริ่มให้ทำความรู้จักกับตัวตนของพื้นที่อื่นล่วงหน้า

เราถาม ชอบไหมครับเป็นไกด์ "ชอบครับ ทำให้เรารู้จักสถานที่ในตำบลมากขึ้น"

นอกจากจะเก็บเรื่องราวภายในตำบลไปนำเสนอให้ผู้มาเยือนเก็บเกี่ยวเป็นของฝากแล้ว กลุ่มมัคคุเทศก์สองวัยยังถ่ายทอดประสบการณ์เหล่านี้ให้เพื่อนร่วมชั้นเรียน และครูอาจารย์ที่โรงเรียนฟังตอนเปิดเทอมด้วย เพราะตอนนี้หากมีเด็ก 10 คน อาจมีสัดส่วนเพียง 8 คนที่เป็นเด็กในพื้นที่ตำบลวังน้ำคู้จริง ๆ

"เราเคยคิดไว้ว่าอยากให้มีวันศุกร์ที่เด็ก ๆ ครูอาจารย์และ อบต. มานั่งคุยกันว่าอยากออกไปหาประสบการณ์ข้างนอกที่ไหน บางทีเด็กประถมเขาก็จะคิดเองว่าอยากไปไหน แล้วทาง อบต. จะเป็นคนรับผิดชอบพาไป" พี่โถเล่าให้ฟังถึงโครงการเติมเต็มประสบการณ์ให้กลุ่มมัคคุเทศก์เด็กในอนาคต ไม่ว่าการเดินทางนั้นใกล้แค่จากพิษณุโลกไปงานพืชสวนโลกที่เชียงใหม่ หรือไกลไปถึงทะเลทาง อบต.

วังน้ำคู้ก็เคยพาไป

"เกิดมาบางคน ป.3-ป.4 ไม่เคยเห็นน้ำทะเลเลยนะ ไปสัมผัสน้ำทะเลก็ถาม ทำไมไม่เหมือนบ้านเรา บ้านเราน้ำจืด" พี่โถเล่าประสบการณ์เมื่อครั้งพาเด็กไป พร้อมย้ำถึงจุดประสงค์ว่า "เราอยากฝึกให้เด็กได้เผชิญชีวิตนอกสถานที่"

"เด็กพวกนี้เวลาผ่านงานไป เราจะมีรางวัลให้เป็นเพชรวังน้ำคู้ คือเด็กเก่ง และมีผลงาน ที่ผ่านมามี 2 คน คนแรกสอบติดทุน กับสอบติดมหาวิทยาลัย เราก็ให้เป็นเกียรติบัตร กับของรางวัลเล็ก ๆ น้อย ๆ ระดับ อบต. ส่งเสริมต่อหน้าชุมชน รางวัลเยาวชนดีเด่นก็มี เด็กมีผลงานเราต้องให้ชุมชนรับรู้"

ตอนนี้เด็ก ๆ กำลังสนุกกับการเป็นไกด์ชุมชนของพวกเขา แต่แท้จริง พวกเขาโตขึ้นอยากเป็นอะไรกัน อยากกลับมาอยู่ที่ 'บ้าน' ของพวกเขาหรือเปล่า

"ปัจจุบันผมก็ยังเรียนอยู่ แต่ถ้าผมเลื่อนชั้นขึ้นไป ก็คงไปเรียนที่อื่นครับ แล้วพอจบมา ทำความฝันของเราเสร็จแล้วก็อยากจะกลับมาพัฒนาชุมชนให้ดีกว่าเดิม"

แล้วความฝันของน้องโน่คืออะไร

"อยากเป็นทนายความครับ"

สายน้ำของชุมชน

ที่ไหนเป็นแหล่งเกษตรกรรม ไม่ว่าจะเป็นนาข้าว สวนผัก หรือแปลงพืชไร่ สิ่งที่ขาดไม่ได้และจำเป็นอย่างยิ่ง คือ น้ำ หากดูเฉพาะประเทศไทย สังเกตเห็นได้ว่าพื้นที่เกษตรกรรมก่อตัวขึ้นบนที่ราบลุ่มใกล้เคียงแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่

เมื่อชุมชนขยายตัว ต่อให้มีลำน้ำสายใหญ่แค่ไหน หากพื้นที่ลุ่มอันอุดมสมบูรณ์ใกล้แหล่งน้ำถูกจับจองโดยผู้มาก่อนหมดแล้ว บวกกับจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น การขยายพื้นที่ทางการเกษตรจึงประสบปัญหา

ต่อกรณีดังกล่าว ไม่มีมนุษย์คนไหนคิดหวงแหนลำน้ำไว้ใช้ลำพัง แต่เพราะปัญหาเรื่องการเข้าถึงทรัพยากรน้ำ ระบบชลประทานจึงถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อผันน้ำ แบ่งปันปัจจัยสำคัญในการเพาะปลูกให้กระจายไปทั่วถึงทุกหย่อมหญ้า

หมู่ 5 ของตำบลวังน้ำคู้มีแม่น้ำน่านไหลผ่าน และที่นี่ก็มีระบบการชลประทานเพื่อกระจายน้ำสู่พื้นที่เกษตรกรรมเช่นกัน

บนถนนสายเล็ก ๆ ด้านหนึ่งเป็นบ้านคนสลับกับแนวต้นไม้ครึ้ม อีกด้านคือแม่น้ำน่านซึ่งเป็นตัวกำหนดแนวถนนให้รถของเราเลาะเลียบไปตามเส้นทาง ก่อนจะพบอาคารคล้ายบ้านหลังเล็กอยู่บนตลิ่งฟากหนึ่ง ด้านหน้าที่หันสู่แม่น้ำมีท่อทอดยาวสู่อาคารอีกหลัง ในนั้นมีเครื่องสูบน้ำ

พลังงานไฟฟ้าสังกัดหมู่ที่ 5 บ้านคุ้งวัง และหมู่ที่ 6 บ้านบางทราย

"เดิมทีเราก็ทำนากันแบบธรรมชาติ อาศัยฟ้าฝนทำกินมาตั้งแต่เดิมมา" ลุงประดิษฐ์ ประทุมศิริ จากสถานีสูบน้ำหมู่ 5 เล่าถึงความเป็นมาตั้งแต่ชาวบ้านยังทำการเกษตรแบบพึ่งฟ้าฝนเป็นหลัก จนเมื่อระบบการเกษตรขาดแคลนน้ำปี 2535 จึงมีการสร้างคลองส่งน้ำชลประทาน

"เดิมทีระบบชลประทานจะแยกเป็น 2 ฝั่ง ซ้ายกับขวาเริ่มที่ฝั่งขวาก่อน เริ่มที่พรหมพิรามถึงพิจิตร แต่โครงการในส่วนของตำบลวังน้ำคู้กลับหยุดลง"

สำหรับเกษตรกรวังน้ำคู้ ไม่โชคร้ายเสียทีเดียวเพราะหน่วยงานภาครัฐได้เสนอโครงการสถานีสูบน้ำพลังงานไฟฟ้ามาเพื่อทดแทนระบบเส้นทางชลประทานที่หยุดชะงักไป

สำหรับในตำบลวังน้ำคู้ มีสถานีสูบน้ำทั้งหมด 7 แห่งหนึ่งในนั้นคือ โครงการสถานีเครื่องสูบน้ำที่ใช้งานร่วมกันของหมู่ 5 และหมู่ 6 ซึ่งเปิดใช้งานจริงในปี 2540

"หลังจากนั้นเราก็มีการรวมกลุ่ม เป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำ มีสมาชิกครั้งแรกอยู่ 38 ราย ต่อมาเราก็ขยายจนทุกวันนี้มีอยู่ 83 รายที่ใช้น้ำของเรา"

คลองส่งน้ำที่ดำเนินการก่อสร้างด้วยงบประมาณจากส่วนกลาง ได้รับการขยายความยาวจากเดิมระยะทาง 3 กิโลเมตรเป็น 4 กิโลเมตร ทำให้มีพื้นที่เกษตรกรรมของ

ชาววังน้ำคู้ได้ประโยชน์จากคลองส่งน้ำกว่า 1 พันไร่ โดยเกษตรกรจากหมู่ 5 ทั้งหมดได้ใช้น้ำจากสถานีแห่งนี้ ส่วนหมู่ใกล้เคียงอย่างหมู่ 4 และหมู่ 6 ก็ยังได้อาศัยเส้นทางนี้ลำเลียงน้ำเข้าสู่พื้นที่ของตัวเองด้วยบางส่วน

จุดเริ่มต้นของระบบชลประทานหมู่ 5 เริ่มจากอาคารสูบน้ำที่ริมลำน้ำน่าน โดยน้ำที่ถูกสูบขึ้นมาจะถูกส่งผ่านท่อที่ยาวประมาณ 300 เมตร หลังจากนั้นน้ำก็จะไหลไปตามคลองส่งน้ำดาดคอนกรีต ก่อนที่จะแยกเข้าแปลงของเกษตรกร

“จะมีการแยกคลองส่งน้ำเป็น 3 สาย สายตรงไป สายขึ้นเหนือ แล้วก็สายลงใต้ ถ้าสายเหนือจะเอาก็ต้องปิดประตูสายอื่นไปให้สายเหนือ สายกลางจะเอาก็ปล่อยไปให้” ลุงประดิษฐ์ อธิบายถึงระบบการผลัดกันใช้น้ำของชาวหมู่ 5 ว่า ใน 3 สาย ถ้าสายใดสายหนึ่งใช้ อีก 2 สายที่เหลือก็ต้องยอมปิด สลับกันไปอย่างนี้ทุกครั้ง

“ถ้าเราส่งไปถึงเลยคิดค่าบริการอย่างหนึ่ง ถ้าเขาต้องมาสูบต่อเองก็คิดค่าบริการอีกอย่างหนึ่ง”

ตลอดเส้นทางคลองส่งน้ำคอนกรีตจะมีประตูน้ำเพื่อควบคุมการเปิด-ปิดเข้าทุกแปลง แต่เนื่องจากความยาวของคลองส่งน้ำยังจำกัด ทำให้น้ำถูกส่งไปไม่ถึงพื้นที่บางส่วน จนเกษตรกรรายที่อยู่ไกลต้องยกเครื่องสูบน้ำของตัวเองมาสูบต่ออีกทอดหนึ่ง ซึ่งกันณีเช่นนี้ เกษตรกรรายนั้นก็จะได้รับการยกเว้นให้จ่ายค่าใช้น้ำในอีกอัตราหนึ่ง

สำหรับเรื่องค่าใช้จ่าย สถานีสูบน้ำแห่งนี้มีภาระหลัก ๆ ที่ต้องแบกรับรายจ่าย 3 อย่าง คือ ค่ากระแสไฟฟ้า ค่าคณะกรรมการ และค่าซ่อมบำรุงทั่วไป ซึ่งรายรับที่จะนำมาเป็นค่าใช้จ่ายนี้ ส่วนหนึ่งจะเก็บจากเกษตรกรผู้ใช้น้ำ 40 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลืออีก 60 เปอร์เซ็นต์จะถูกชำระด้วยงบประมาณจาก อบต.

"ทำนาปีหนึ่ง 3 ครั้ง นาปีเก็บค่าบริการ 150 บาท นาปรังเก็บค่าบริการ 170 บาทเพราะใช้กระแสไฟฟ้ามากหน่อย" คำอธิบายของลุงประดิษฐ์ทำให้เห็นภาพของการทำนาที่ต้ออาศัยระบบชลประทานชุมชนชัดเจนมากขึ้น

ส่วนด้านความปลอดภัย ในยุคสมัยที่ข้าวแกงจานละครึ่งร้อย แม้แต่น๊อตสะพาน หรือสายไฟฟ้าเส้นเล็ก ๆ ก็ยังมีคนแอบลักแอบขโมย นับประสาอะไรกับเครื่องสูบน้ำที่ตั้งล่อตาอยู่ในที่แจ้ง

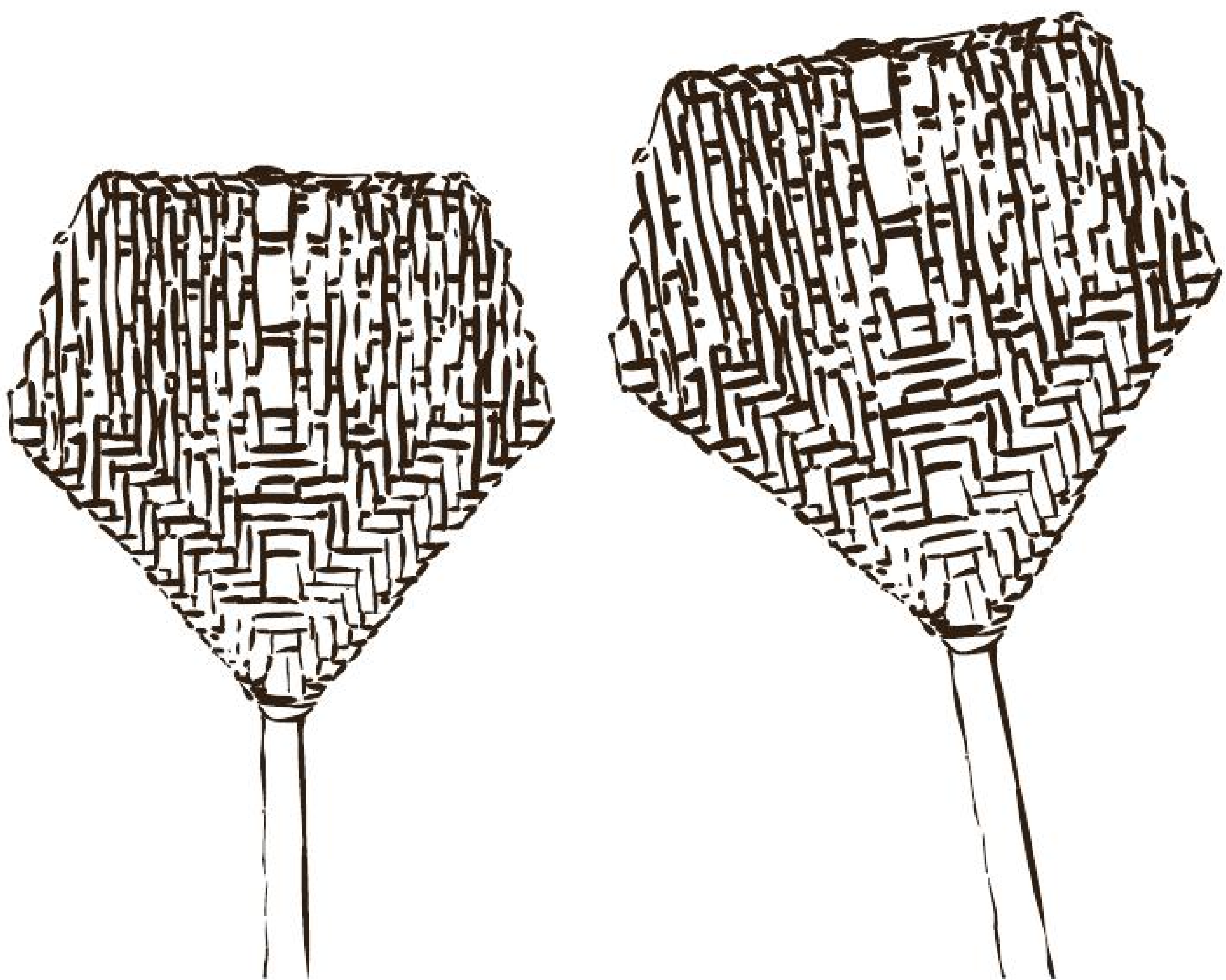
"มีคนเฝ้าครับ เมื่อก่อนผมจ้างอยู่ 2 ปี เดือนละ 4,000 บาท เขาถูกถ่ายโอนจากกรมชลประทานมาฝากไว้ที่นี่ คือคนนี้จะเป็นช่างด้วย แต่ตอนนี้รัฐเป็นคนจ่ายเงินให้" ลุงประดิษฐ์บอกว่า สถานีสูบน้ำแห่งนี้เดิมทีจะมีกำหนดเปิด-ปิด คือ เปิด 6 โมงเช้าถึง 3 ทุ่ม แต่ "เดี๋ยวนี้ไม่มีกำหนดแล้ว ถ้ามัวแต่เปิดปิดราษฎรก็ไม่ต้องใช้น้ำกันแล้ว"

"สูบน้อย ๆ มันซึมไปหมด เราต้องสูบให้ดินมันอิ่มตัว ข้าวมันต้องมีน้ำหล่อเลี้ยงตลอด" จ่าอี๊ด จ.ส.อ.พินิจ อาจคิดการ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าทำไมถึงต้องพยายามทำให้คลอง

ส่งน้ำมีน้ำหล่อเลี้ยงอยู่ตลอดเวลา

ระหว่างทางไปดูคลองส่งน้ำ ผ่านแปลงพืชผักหลายชนิด จากคำบอกเล่าของลุงวันชัย เอี่ยมบางทราย และจ่าอี๊ดว่า เกษตรกรที่นี่บางคนจะไม่กินถั่วฝักยาวและแตงกวาที่ตัวเองปลูก เพราะรู้ดีว่ามันต้องใช้อะไรฉีดพ่นบ้าง เพื่อกำจัดแมลงศัตรูพืช

เช่นเดียวกับปัญหาหนึ่งสำคัญที่เรารับฟังมาจากโต้ง คือ เกษตรกรที่นี่ยังคงใช้ปุ๋ยเคมี และยาปราบศัตรูพืชกันอยู่ นั่นเป็นอีกปัญหาหนึ่งนอกจากการชลประทาน ที่ชุมชนและเกษตรกร ต้องหาทางแก้กันต่อไป เพื่อให้ระบบอาหารการกินและเกษตรกรรมในวังน้ำคู้มีความปลอดภัยต่อประชาชนมากที่สุด

เจริญ คงเนียม
หรือ หมอแกะ

ปราชญ์หมอยา

บนถนนที่ลาดลงไปข้างทางจากถนนใหญ่ ประตูไม้ไผ่พาดไว้แทนการบอกอาณาเขต-แน่นอนไม่มีรั้ว พี่โถลงจากรถไปเลื่อนไผ่บ้องใหญ่ 3 ลำออก ทางเปิดกว้างสู่ลานดิน หน้าบ้านหลังหนึ่ง ร่องรอยการตากสมุนไพรหลากชนิดยังคงหลงเหลือปรากฏให้เห็น

“ท่าทางจะเก็บแล้ว” นักพัฒนาชุมชนผู้นำทางของเราบอกกล่าว

แล้วสูตรยาสมุนไพรที่เอามาบดรวมกันตั้ง 44 ชนิดมีที่มาจากไหน

“ปู่ย่าตายายเขาทำมาตั้งแต่ครั้งนั้นแล้ว คนคลอดลูกเขาเขาก็กินนี่ คนแต่ก่อนน่ะนะ ที่นี้ปู่ย่าตายายตายแล้ว เราก็ไปลอกจดเอาไว้น่ะสิ” เจริญ คงเนียม หรือที่ใคร ๆ ในตำบลวังน้ำคู้เรียก หมอแกะ ยังคงเก็บสูตรยาจากบรรพบุรุษไว้อย่างดี และใช้สูตรยาดั้งเดิมรักษาสารพัดโรคมาเป็นเวลานานกระทั่งปัจจุบัน หมอแกะก็ยังคงบดยาสมุนไพรขายอยู่ที่บ้าน

วันนี้วัยของหมอแกะเข้าปีที่ 78 แล้ว ก็ยังไม่ได้ว่างเว้นจากการทำยาสมุนไพรที่ทำมาเกือบตลอดทั้งชีวิต แม้วันนี้เรี่ยวแรงในการออกเดินท่องแสวงหาตัวยาทั้ง 44 ชนิดจะหดหายไปตามสภาพร่างกายโรยรา แต่ข้อดีของยุคสมัยนี้คือ สมุนไพรหลายชนิดหาซื้อได้ไม่ยาก เพียงแต่ความชำนาญในการผสมสูตรที่ผ่านการฝึกฝนเคี่ยวกรำมาอย่างยาวนาน

นั้นยังคงแม่นยำ

"ดอกตอก ดอกจันทน์ กระวาน กานพลู เลือดแรด" ภรรยาคู่ชีวิตพยายามไล่เรียงเรียกชื่อสมุนไพร 40 กว่าชนิด

"เรียกไม่ถูกหรอก มันต้องใช้ตำรา" หมอแกะร้องท้วง

กับเวลา 2-3 ชั่วคนที่ถ่ายทอดสูตรและวิธีการผสมสมุนไพร 44 ชนิด หมอแกะบอกว่าใช้รักษาได้แทบทุกโรค เพราะเป็นการปรับสมดุลของร่างกาย บำรุงร่างกายไม่ให้อ่อนเพลีย ช่วยระบาย

"รักษากันหายวันหายคืนเลย" หมอแกะยืนยัน พร้อมทั้งเล่าย้อนไปว่า สมัยก่อนเดิมทีสูตรดั่งเดิมเป็นยาต้ม เคี่ยวจนจืด แล้วกินแต่น้ำ จนกระทั่งมีหมออีกคนหนึ่งมาทักว่าเสียดายสมุนไพร

"เขาว่าต้มแล้วก็ต้องเหลือกากทิ้ง ให้บดขายดีกว่า ก็เลยใส่ขวดแบนเหมือนยาลมยาหอมนั่นแหละ"

สมุนไพรสูตรโบราณบรรจุขายในขวดเหล้าเก่า แบนละ 50 บาท กลมละ 100 บาท ทุกวันนี้ก็ยังมีคนมาซื้อหายาขนานนี้ที่บ้านหมอแกะอยู่ไม่ขาด

"เราเอาแค่ทุนคืน ก็กินกันไป เราไม่ได้หวังร่ำหวังรวยกันตรงนี้หรอก"

"ถ่ายทอดให้ใครบ้างหรือยังสูตรนี้" พี่โถถามด้วยความเป็นห่วงว่ายาสูตรนี้อาจจะหายไปถ้าไม่ได้มีใครสักคนมาเป็นผู้สืบทอดอย่างจริงจัง แต่คำตอบของหมอแกะก็ทำให้คนวังน้ำคู้อุ่นใจ

"จำได้ก็เอาไปสิ ไม่หวง"

ด้วยความอยากรู้ เราขออนุญาตชิมยาสูตรนี้ ด้วยการโรยยาผงสีน้ำตาลใส่มือแล้วเทใส่ปาก รสที่ออกเผ็ดร้อนทำให้นึกถึงยาหอมโบราณที่กินแก้อาการหน้ามืดเป็นลม เสียงหนึ่งบอกให้ดื่มน้ำตาม ดื่มเหล้าโรงเพื่อทำละลายตัวยาบ้าง ด้วยความที่ผงยาแห้งเริ่มผสมกับน้ำลายติดปาก เราตัดสินใจรีบกลืนเสียก่อนที่จะมีใครส่งของเหลวมาให้กลั้วปาก

"ตากนานนะกว่าจะแห้ง ต้องตากให้แห้งก่อนแล้วเอาไปบดถึงง่ายหน่อย ถ้าไม่แห้งก็บดยากหน่อย ไม่ค่อยป่น" หมอแกะหมายถึงขั้นตอนการตากและผสมสมุนไพรทั้ง 44 ชนิดเข้าด้วยกัน

วิชาหมอพื้นบ้านของหมอแกะถูกจัดเป็นหมอพื้นบ้าน 1 ใน 11 กลุ่มของคลังปัญญาผู้สูงอายุ นอกจากหมอแกะก็ยังมีผู้ใช้วิชาแพทย์แผนโบราณอีกหลายคน ซึ่งรักษากันได้ตั้งแต่พิษไข้เล็ก ๆ จนถึงบาดเจ็บภายใน ร่ำลือกันมาว่าหมอบางคนสามารถรักษาอาการปวดฟัน โดยทำให้ความเจ็บปวดเลื่อนลงมาอยู่ที่ปลายนิ้วมือได้

"ดับพิษไฟ บาดเสี้ยนบาดหนาม พ่นได้ทั้งนั้น ทีเดียวก็หาย" หมอแกะเล่าถึงวิธีรักษาด้วยศาสตร์ของการเป่าเสกและการพ่น ซึ่งเชื่อกันว่าสามารถปัดเป่าความเจ็บป่วยของโรคร้ายออกไปจากร่างกายได้

"เคยมีคนจะทำก๋วยจั๊บเลี้ยงชาวบ้าน เตาแก๊สก็อยู่สูงกระทะก็กำลังน้ำเดือด ๆ ตอนเทเส้นลงไป มันไปขอบกระทะ

ก็คว่ำราดลงหมดเลย แล้วอาทิตย์หน้าเขากำลังจะไปญี่ปุ่นด้วย ที่นี้ร้องไห้เลย มาบอกว่า หมดแล้วตาแกะเอ๊ย ข้าไม่ได้ไปแล้ว”

เมื่อยังไม่มีการรักษาแผนปัจจุบัน คนสมัยก่อนรู้จักประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานกับความเชื่อแต่โบราณมาเยียวยาอาการเจ็บปวดรวดร้าว ซึ่งในกรณีถูกน้ำร้อนลวก หมอแกะบอกว่ามีหมออีกคนเอาน้ำมาขันหนึ่งแล้วเริ่มรักษาด้วยวิธีการเป่าน้ำลงไป

“พอเป่าไปมันบอกเย็นแว้บ ๆ แล้วก็ไม่พอง แต่อย่าไปเอาอะไรใส่ก่อนนะ พ่นให้ทันควันเลย ไปถามดูได้ ตอนนี้ยังไม่ตาย”

อีกกรณีหนึ่ง เมื่อครั้งน้ำท่วมใหญ่ปี 2538 ตาแจ่ม-เพื่อนร่วมหมู่บ้านถูกเสี้ยนไผ่ตำ แล้วเอาออกไม่หมด แผลเกิดบวมอักเสบ ลูกสาวจะพาไปโรงพยาบาล แต่ตาแจ่มไม่ยอมไป กลับเลือกไปหาหมอพื้นบ้านแทน สุดท้ายก็หายสนิท

“ตาแจ่มบอกว่า เชื่อแล้วว่าคาถาอาคมมันมีจริง”

ศูนย์เรียนรวม

ในศักราชที่พ่อแม่และนักเรียนในเมืองใหญ่กำลังมีปัญหาเรื่องแป๊ะเจี๊ยะ และการประท้วง โดยมีเป้าหมายที่โต๊ะและเก้าอี้-ที่นั่งเรียนในสถาบันการศึกษาใหญ่โต มีชื่อเสียงเป็นเป้าหมาย นั่นคือการเบียดเสียดแข่งขันเพื่อพื้นที่อันจำกัด

ขยับมองไปที่อีกมุมของแผนที่ประเทศไทย ความจริงอีกชุดมีอยู่ว่า ในบางจังหวัด โรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากกำลังเผชิญปัญหาหนักหนาสากรรจ์อีกรูปแบบ ที่ไม่ต้องแย่งที่กันนั่ง เป็นปัญหาเชิง 'พื้นที่' เช่นเดียวกัน แต่ไม่ใช่ความหนาแน่นแย่งกันเรียน แต่เป็นเพราะ 'ความโล่ง' ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนของบางโรงเรียนที่มีจำนวนเด็กนักเรียนน้อยเกินไป ทำให้โรงเรียนหลายแห่งถูกปิด และยกเลิกสถานะ 'โรงเรียน' ไปโดยปริยาย

ตำบลวังน้ำคู้ เคยมีโรงเรียนประถมศึกษาทั้งหมด 4 โรงเรียน ซึ่งทุกแห่งก็มีคุณสมบัติใกล้เคียงกันคือ เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงประถมศึกษาปีที่ 6

จำนวนชั้นเรียนที่รวมกันทั้งหมด ดูเหมือนจะเป็นพื้นที่การศึกษาขนาดใหญ่ที่รองรับเด็กจำนวนมาก ๆ ได้ แต่ในความเป็นจริงของพื้นที่ตำบลไม่ใช่อย่างนั้น เมื่อสัดส่วนของจำนวนเด็กกับชั้นเรียนมีความหนาแน่นที่ไม่สัมพันธ์กัน ทำให้บางชั้นเรียนมีเด็กแค่คนเดียว ซึ่งวิธีแก้ในทางปฏิบัติก็

นายกอบต.วังน้ำคู้
วิเศษ ยาคล้าย

คือ เอาเด็กมาเรียนรวมกันหลาย ๆ ชั้นในห้องเดียว ป.1 รวมกับ ป.2 และ ป.3 เพื่อประหยัดทรัพยากรครูและห้องเรียน แต่วิธีแก้ปัญหาแบบเถรตรงนี้ก็นำไปสู่ปัญหาที่ใหญ่ขึ้นไปอีก คือ คุณภาพของการเรียนการสอนที่ไม่ได้มาตรฐาน

"เด็กจบ ป.6 ปุ๊บ ปรากฏว่าเขียนไม่ได้ อ่านไม่ออกเกิน 50 เปอร์เซ็นต์ ผู้ปกครองก็บอกมาเยอะ แล้วพอสอบเข้าโรงเรียนมัธยมประจำตำบล พวกนี้อยู่ท้าย ๆ หมดเลย ไม่มีความรู้ อ่านไม่ออก ตอบไม่ได้" นายกอบต.วังน้ำคู้ วิเศษ ยาคล้าย อธิบายถึงปัญหาที่ปลายทางของการมีชั้นเรียนเยอะเกินกว่าเด็ก

"มีอยู่วันหนึ่ง ผมลงพื้นที่ไปโรงเรียนแห่งหนึ่ง ในห้องสี่เหลี่ยม ด้านนี้...มีเด็กนอนกลิ้งอยู่ ดินสออัน สมุดเล่มกลิ้งไปกลิ้งมา เราก็ยืนหัวเราะ สนุก ก็คือครูสั่งการบ้านให้เขียน นี่ ป.1 ถัดมาเด็กนั่งอยู่ หันหมุนไปหมุนมา ถามว่าหนู...ป.อะไร ป.2 ครับ แล้วก็นั่งโต๊ะเขียนแถวหนึ่ง ป.3 มี 5-6 คน แล้วก็มี ป.4 อีก สรุปว่าห้องเดียวมี ป.1-ป.4 ถามว่ามีครูไหม...ไม่มีเลย"

ปัจจัยสำคัญของการเรียนการสอนที่สัมฤทธิ์ผลก็คือ ครู แต่เมื่อระบบโรงเรียนในตำบลวังน้ำคู้เป็นไปตามคำบอกเล่าของนายกฯ วิเศษ เท่ากับว่า ปัญหาใหญ่กลับอยู่ที่บุคคลากรซึ่งเป็นต้นทางของความรู้

"เราก็ถามว่าครูประจำชั้นไปไหน เด็กบอกว่าครูไปเฝ้าแม่ที่โรงพยาบาล ครูอีกคนหนึ่งท้อง แล้วผอ. ล่ะ เด็ก

ตอบ...ไม่เห็นหน้าครับ ผมคุยกับเด็กอยู่ สักพักครูที่สอน ป. 5-ป.6 มา วิ่งมาจากห้องนู้น นั่นก็มีครูคนเดียว วิ่งมาดูว่าทำไมเสียงดัง มาเห็นหน้าเราก็ตกใจ

"ไปโรงเรียนที่สองเหมือนกัน โรงเรียนที่สามก็เหมือนกัน โอโห มีเด็กอยู่ 20 กว่าคน 6 ชั้นเรียน ตามความรู้สึกของเรา เออ...เด็กน้อยก็ดีนะ ครูได้สอนละเอียด แต่มันไม่ใช่ ครู 4 คน ต่อ 1 โรงเรียน 8 ชั้นเรียน ถ้า ผอ. สอนด้วยก็คือ หนึ่งคนต้องรับผิดชอบ 2 ชั้นเรียน แต่ความจริงไม่ใช่ ผอ. เดินไปเดินมาอยู่แล้ว"

จำนวนครูที่มีจำกัด ประกอบกับระดับชั้นของเด็กที่หลากหลายปะปนกันในห้องเรียนเดียว เด็ก ๆ ก็ไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควร ยังไม่นับถึงระดับความรู้ที่ไม่เท่ากันทั้งห้อง ครูจะสอนรวมกันก็ไม่ได้ ดังนั้นการสร้างมาตรฐานทางการศึกษาให้เด็กอ่านออกเขียนได้ มีความรู้ จึงแทบเป็นไปไม่ได้เลย

"ที่ผมเจอ คือ หนึ่งอาทิตย์นี่ ผอ. คนหนึ่งจะสอน 2-3 ชั่วโมง แล้วครูคนอื่นต้องสอน 25 ชั่วโมง มันไม่ไหวไง แล้วจะสอนเด็กตั้งหลายชั้นให้ฉลาดยังไง"

ปัญหานี้ดูเหมือนเชือกพันกันเป็นปมแน่นหนา จะหาทางแก้ก็ลำบาก จนผู้ปกครองบางส่วนเริ่มเป็นกังวลว่าโรงเรียนที่มีปัญหาเด็กน้อย ครูไม่พอ โรงเรียนนั้นก็อาจถูกยุบได้

แต่ไม่ว่าจะเป็นปมแน่นแค่ไหน ก็ย่อมมีทางแก้ได้

หลักการง่าย ๆ ตามแนวคิดของนายกฯวิเศษ คือ เอาเด็กมาเรียนรวมกันในที่เดียว เช่น เอานักเรียนชั้น ป.2 มาที่ละ 4-5 คน รวมกัน 4 โรงเรียนเป็น 1 ห้อง ทำให้จำนวนนักเรียนชั้น ป.2 ได้เป็น 20 คน ส่วนสถานที่เรียนในวันจันทร์-พฤหัสบดี คือ ศูนย์เรียนรวม ส่วนในวันศุกร์ เด็ก ๆ ก็จะแยกย้ายกลับไปเรียนที่โรงเรียนเดิมของตัวเอง ทำให้เกิดที่เรียนใหม่ขึ้นมา ในขณะเดียวกันโรงเรียนเดิมของพวกเขาก็ยังไม่ถูกยุบ

นักเรียนจากโรงเรียนประถม 4 แห่ง คือ โรงเรียนวัดปากพิงตะวันออก โรงเรียนบ้านวังยาง โรงเรียนบ้านหนองหญ้า และโรงเรียนวัดไผ่หลงราษฎร์เจริญ จึงเริ่มย้ายมาเรียนที่ศูนย์เรียนรวม ซึ่งใช้สถานที่ของโรงเรียนวังน้ำคู้ศึกษาเป็นที่ตั้ง

"พอหลังจากได้เด็กแล้ว ก็ได้ครู ผมบอก ผอ. ไปเดินดูแลเลย ไม่ต้องมาสอนก็ได้ วันจันทร์คนนี้มาเป็น ผอ. ไปเลย เดินดูแลเด็กได้เลย วันอังคารคนนี้ พุธ พฤหัสบดี ก็เปลี่ยนคน สิ่งที่ผมบอกผู้ปกครองว่าโรงเรียนไม่มีทางยุบก็คือ วันศุกร์กลับไปเรียนโรงเรียนเดิม"

ผลที่เกิดขึ้นจากการมีศูนย์เรียนรวม คือ ครูและเด็กมีสัดส่วนปกติเหมือนชั้นเรียนทั่วไป ครูไม่ต้องวิ่งไปมาระหว่างชั้นเรียน ส่วนเด็กเองก็ได้วิชาอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย

"เด็กก็เรียนครบหลักสูตร ครูผู้สอนผมก็เลือกมารวมได้ 12 คน มี 8 วิชา แยกกันสอนได้ คนเก่งคณิตศาสตร์

ก็สอนคณิตศาสตร์ คนเก่งวิทยาศาสตร์ก็วิทยาศาสตร์ ถ้าครูภาษาอังกฤษไม่เก่ง อบต. ก็ช่วยจ้างครูเอกภาษาอังกฤษมาช่วยเพิ่ม”

จากเดิมที่ครูหนึ่งคนต้องสอนมากถึง 25 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ที่เมื่อครูมารวมกันที่ศูนย์เรียนรวม ชั่วโมงการเรียนการสอนก็เฉลี่ยกันไป เหลือเพียงแค่สัปดาห์ละประมาณ 12 ชั่วโมงต่อคน

“ผมทำได้ปีเดียว ครูบ่นว่าลำบาก บอกว่าพอกลับบ้านปุ๊บ ต้องเตรียมการสอนพรุ่งนี้”

สิ่งหนึ่งที่นายกฯวิเศษคาดหวังไว้ก่อนที่จะมีศูนย์เรียนรวม ทุกวันนี้ประสบความสำเร็จแล้ว

“ผมขอร้องอย่างเดียวคือ คือ เด็กจบ ป.6 ต้องอ่านได้เขียนได้”

ครอบครัวเพื่อพัฒนาชุมชน

ชุมชนหมายถึงสังคมขนาดใหญ่ ที่ผู้คนอาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่หนึ่ง ประกอบด้วยบ้านหลายหลังคาเรือน และผู้คนมากหน้าหลายตา ต่างวัย ต่างอาชีพ ดังนั้นการสร้างความมั่นคงขึ้นภายในชุมชน ในหลาย ๆ ครั้งการเริ่มต้นที่ดี คือ การสร้างความเข้มแข็งที่หน่วยย่อยที่สุด นั่นก็คือ ครอบครัว

การดูแลสถาบันครอบครัวให้มีความมั่นคง แน่นอนว่าจะต้องมีพื้นฐานมาจากความอบอุ่น และความสัมพันธ์ที่ดีของสมาชิกภายในครอบครัว แต่ในหลาย ๆ ครั้ง สถาบันเล็ก ๆ นี้ก็มักมีช่องโหว่ให้บางสิ่งบางอย่างเข้าไปบ่อนทำลายจากภายใน

ปัญหายาเสพติดมีสถานะคล้ายโจรร้ายที่ไม่ได้รับเชิญ และมักแฝงกายเข้ามาในครอบครัวและชุมชนอย่างเงียบเชียบ ไม่มีใครรู้ตัว

หลังออกจาราชการก่อนเกษียณอายุ จ.ส.อ.พินิจ อาจคิดการ หรือ จ่าอี๊ด เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังน้ำคู้ เข้ามารับงานศูนย์พัฒนาครอบครัว ที่เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล เมื่อปี 2548

“ช่วงนั้นเป็นสมาชิก อบต. ก็จัดเวทีประชุม คัดเลือกคณะกรรมการ ก็ได้รับการเสนอให้เป็นประธาน”

ศูนย์พัฒนาครอบครัวประเดิมผลงานชิ้นแรกคือ การ

จ.ส.อ.พินิจ อาจคิดการ
หรือ จ่าอี๊ด

จัดประชุมอบรมเพื่อต่อต้านยาเสพติด โดยประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน เพื่อขอข้อมูลปัญหาของแต่ละหมู่บ้านว่าพื้นที่ของใครมีปัญหาอะไรบ้าง เมื่อรับทราบถึงปัญหาแล้วทางศูนย์ก็จะทำการอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชน โดยทางจังหวัดจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณและบุคคลากร

"สภาพชุมชนแต่ก่อนจะมีศูนย์ เหมือนต่างคนต่างทำงานไป ไม่มีหลักการ พอมีปัญหาที ไม่รู้จะปรึกษาใคร แล้วหน่วยงานที่จะประสานโดยตรงระดับจังหวัด ก็ไม่มีคนประสาน พอมีกลุ่มเราเข้ามาก็สามารถประสานโดยตรงได้ การทำงานก็จะไวขึ้น"

อีกหนึ่งปัญหาสำคัญสำหรับหลาย ๆ ครอบครัว คือการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ซึ่งเรื่องนี้ก็เป็นหน้าที่ของศูนย์พัฒนาครอบครัวเช่นกัน ที่ต้องให้ความรู้แก่เยาวชนก่อนที่จะพลั้งเผลอใจไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

"ปัจจุบันเราจะเห็นว่าเด็กมีท้องกันแต่อายุน้อย ๆ เราก็อบรม เชิญวิทยากรที่มีความชำนาญทางด้านนี้มาบรรยาย" จ่าอี๊ดบอกว่า ถ้าเป็นการดูแลผู้สูงอายุ จะมีวิทยากรจากโรงพยาบาลมาสอนวิธีการดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเอง ส่วนถ้าเป็นการอบรมเรื่องยาเสพติด ทางศูนย์จะขอความร่วมมือกับทางตำรวจตระเวณชายแดน ให้ส่งวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับภัยร้ายที่อาจมาคุกคามครอบครัวได้ทุกเมื่อ

วังน้ำคู้เองก็เหมือนพื้นที่อื่น ๆ กว่าที่ชุมชนจะมีความ

เป็นปึกแผ่นอย่างทุกวันนี้ได้ ก็ต้องเรียนรู้จากบทเรียน และมีประสบการณ์กับยาเสพติดมาบ้าง แถมในครั้งนั้นผู้ที่เข้าไปพัวพันกับยาเสพติดก็ยังเป็นเด็ก – ลูกหลานของคนวังน้ำคู้เอง

“เด็กตำบลเราถูกจับที่พิจิตร เป็นเด็กนักเรียนมัธยม ยังอยู่ ม.1 อยู่เลย เขาก็แจ้งจังหวัด จังหวัดก็แจ้งมาที่ผม เพราะผมเป็นคนรับผิดชอบเรื่องนี้อยู่ ผมก็ต้องประสาน พาไปหาพ่อแม่ ปัจจุบันต้องย้ายไปฝากที่ศูนย์เยาวชนสถานพินิจ”

จ่าอี๊ดได้ตามหาสาเหตุของปัญหา ที่ทำให้เด็กหนึ่งคนต้องหาทางออกด้วยการยึดยานรกเป็นที่พึ่ง แล้วก็พบว่า ปัญหานั้นเกิดจากครอบครัว

“ส่วนมากที่เกิดขึ้นในตำบลเรา คือ อยู่กับตายาย พ่อแม่แยกทางกัน เรื่องของการมีลูกก่อนวัยอันควร เกเร ไม่เรียน ติดยาเสพติด มันก็มาจากพื้นฐานสถาบันครอบครัวที่ไม่สามารถควบคุมเด็กได้”

นอกจากจะค้นหาต้นตอ ‘เหตุ’ ของปัญหาแล้ว อีกบทบาทหน้าที่หนึ่งของศูนย์คือ ติดตาม ‘ผล’ ของเด็กที่มีปัญหาติดยาเสพติด

“ปัจจุบันนี้ผมพยายามตามเด็กบางคนที่ถูกจับไปเพราะยาเสพติดกลับมาเรียนต่อ ก็ประสานไปที่โรงเรียน ขอหลักฐานเรื่องการศึกษาไปให้สถานพินิจ เขาก็เอาเด็กไปสมัครเรียน กศน. ซึ่งครู กศน. จะไปสอนที่นั่นเลย ปัจจุบัน

เด็กคนนี้อยู่ ม.3 แล้ว เราก็ยังไปเยี่ยมกันอยู่”

อย่างไรก็ตาม ยาเสพติดเป็นสิ่งผิดกฎหมาย แม้ทางศูนย์หรือแม้แต่ทางตำบลจะให้ความช่วยเหลือและจัดการในหลาย ๆ เรื่องได้ แต่ในที่สุด ก็เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่ต้องเข้ามาดำเนินคดีตามกฎหมาย

“ตำรวจก็ประสานกับเราว่ามีตรงไหนบ้าง ก็แจ้งให้เราทราบ แต่เราก็ไม่มีอำนาจไปทำอะไร”

ดังนั้น เพื่อไม่ให้เรื่องบานปลายร้ายแรงไปถึงขั้นติดคุกติดตาราง และทุกคนควรมีโอกาสกลับตัว เมื่อทางศูนย์ได้ข้อมูลว่า ใครบ้างที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ก็จะเริ่มต้นเข้าไปพูดคุย แต่การเริ่มต้นแบบเอาน้ำเย็นเข้าลูบก็ไม่ได้ง่ายดายเสมอไป

“ผมเคยไปแจ้งบางครอบครัวว่า ช่วยดูแลลูกหน่อย ได้ข่าวว่าลูกคุณไปมั่วสุม แต่เขาไม่เคยเห็นลูกเขามั่วสุม เสร็จแล้วก็กลายเป็นทะเลาะกับครอบครัวเขา นี่คือการไม่ยอมรับของผู้ปกครอง เราก็บอกว่า ตำรวจเขาบอกมาว่าให้ช่วยดูแลนิดนึง สังเกตลูกตัวเองว่ามีพฤติกรรมอะไรอย่างนั้นไหม ถ้าพ่อแม่เขายอมรับ ก็โอเคนะ แต่มีบางส่วนว่าพ่อแม่ไม่ยอมรับ เข้าข้างลูกอย่างเดียวเลย ปัญหาก็เกิด แต่ช่วงหลัง ๆ มาเขาก็เริ่มเข้าใจเรามากขึ้น”

ในวัยเด็กและเยาวชน การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่สุด แม้จะเป็นเด็กที่เลือกเส้นทางชีวิตผิดพลาดตั้งแต่วัยเรียน แต่โอกาสกลับมาสู่ถนนชีวิตปกติก็ไม่ถึงกับถูกปิดตาย

เพราะปัญหาชีวิตก็ย่อมมีวิธีคลายเงื่อนปมได้เสมอ

"เด็กที่ตั้งครรภ์แล้วยังเรียนไม่จบ พอเขามีลูกปุ๊บ เราก็จะไปตามเขามาเรียนสมัครกับ กศน. ของตำบลเรา เพราะเรามีศูนย์ กศน. อยู่ บางคนก็มา บางคนก็ไม่มา ส่วนที่ไม่มาเขาให้เหตุผลว่าเขาต้องหาเงินเลี้ยงลูก ถ้าเขาออกมาเรียนแล้วใครจะดูแลลูก"

หนึ่งข้อสังเกตของเราเกิดขึ้น จนต้องตั้งคำถามกับจ่าอี๊ด อยู่ในวังน้ำคู้มา 3 วันแล้ว ไม่เห็นวัยรุ่นทั้งหนุ่มหรือสาวเลยแม้แต่คนเดียว

"ไม่มีครับ จะมีในช่วงเปิดเทอม โรงเรียนเปิดก็กว่าจะกลับบ้านก็ค่ำ เพราะเขาขี่มอเตอร์ไซค์ไปกันเป็นกลุ่ม"

มอเตอร์ไซค์...หรือวังน้ำคู้จะมีแก๊งเด็กแว้น

"มีปัญหาแก๊งมอเตอร์ไซค์บ้างเป็นบางช่วง แต่พอรู้เราก็แจ้งตำรวจ มาดูหน่อย เด็กเราตั้งแก๊งซิ่งอีกแล้วนะช่วยมาจัดการให้ผมหน่อย ตำรวจก็มาดักเลย เสียงดังบ้างดัดแปลงอะไรมาบ้าง ก็จับ ยึดรถไว้ ให้ผู้ปกครองมาเซ็นต์รับเป็นการตักเตือนก่อน แต่ถ้าจับรอบสองก็ยึดรถ"

จ่าอี๊ดเราว่า จำนวนของแก๊งวัยรุ่นขาซิ่งไม่ได้มีมากมายจนเป็นปัญหาเหมือนสมัยก่อน ทุกวันนี้ไม่มีการมั่วสุม ไม่มีการแข่งรถ หรือตั้งกลุ่มแข่งรถป่วนเมืองให้เห็นมากนัก

"พอตำรวจเอาจริง เขาก็กลัว ตำรวจรู้ว่าไปเปลี่ยนท่อไอเสียมา เขารื้อออกเลย แล้วก็เอาของเดิมมาใส่ ไม่งั้นยึดรถไว้ นี่คือการทำงานของตำรวจ"

จริงอยู่ว่าภาพของการตั้งแก๊งซิ่ง และยาเสพติด จะค่อย ๆ จางไปจากปัจจุบันของวังน้ำคู้ แต่ถ้าเราตามทันก็จะพบว่า การมั่วสุมก็ได้เปลี่ยนรูปแบบของมันไป จากบนท้องถนนกลายเป็นร้านอินเทอร์เน็ต

"เมื่อก่อนมีเด็กติดเกม แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว เราขอร้องกับทางร้านไว้แล้ว ผมก็ไปบอกเขาว่า อย่าเปิดให้มันดึกนัก ให้เปิดเป็นเวลา ดูเด็กด้วย อย่าให้เด็กมามั่วสุม เป็นงานของทางศูนย์พัฒนาครอบครัวที่จะต้องดูแลโดยตรง"

สำหรับหน้าที่ด้านอื่น ๆ ของศูนย์ การริเริ่มโครงการต่าง ๆ จะเริ่มต้นจากการประชุมเพื่อสรุปหัวข้อการอบรม ให้ประธานติดต่อวิทยากร และที่ประชุมคณะกรรมการศูนย์ฯก็จะคัดเลือกคนเข้าร่วมการอบรม

"ถ้าใครมีหัวข้ออะไรน่าสนใจก็จะเสนอในที่ประชุม ซึ่งจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกเดือน ว่าจะอบรมเรื่องนี้ ดูว่าความคิดเห็นของคณะกรรมการเป็นอย่างไร"

สำหรับการดูแลผู้สูงอายุและพิการ นอกจากการอบรมในส่วนของผู้ดูแลแล้ว ยังต้องมีการลงพื้นที่ โดยคณะกรรมการศูนย์จะเดินทางไปทุก ๆ หมู่บ้าน แล้วตรวจสอบว่า ประชาชนในพื้นที่นั้นต้องการความช่วยเหลือเรื่องใดบ้าง

"อย่างหมู่ 5 มีคนพิการตาบอด แล้วห้องน้ำลูกเขาสร้างให้อยู่ทางด้านล่าง ตอนกลางวันแกอยู่คนเดียวลูกไปทำงาน แล้วแกก็ไปเข้าห้องน้ำ แล้วแกกลับขึ้นมาไม่ได้เพราะมองไม่เห็น เรารู้ข่าวก็เรียกคณะกรรมการมาประชุม

เขียนโครงการ แล้วก็จัดตั้งงบประมาณมา ทางจังหวัดก็ให้งบประมาณมาสร้างห้องน้ำใหม่ ให้ติดกับบ้าน”

นอกจากนี้หลังการรับมอบห้องน้ำใหม่ ชาวบ้านจากหมู่ 5 คนดังกล่าวยังได้เงินช่วยเหลือ

“อีกรายหนึ่งหมู่ 4 เป็นคนแก่ ผู้หญิง อายุมากแล้ว ไม่มีใครดูแล บ้านจะพังแหล่มิพังแหล่ เรากลัวเรื่องของไฟไหม้ เพราะเขาหุงข้าวแบบโบราณน่ะ ใช้เตาถ่าน แล้วก็หม้อหุงข้าวเก่า ๆ หลังคาบ้านแกเป็นหญ้าแฝก” หลังจากนั้นทางจังหวัดได้สนับสนุน งบประมาณซ่อมแซมบ้านมาจำนวนหนึ่ง แต่ความตั้งใจของจ่าอี๊ดไปไกลกว่านั้น จึงประสานขอความช่วยเหลือด้านวัสดุก่อสร้างกับผู้นำชุมชน รวมถึงขอเรี่ยวแรงของชาวบ้านคนละไม้คนละมือ จนในที่สุดก็ได้บ้านใหม่ที่มั่นคงถาวรขึ้นมาหลังหนึ่ง

“ผมไม่รู้จะซ่อมให้ยังไง เขาให้งบมาซ่อมแซมที่อยู่อาศัย แต่เราดูแล้วว่ามันซ่อมไม่ได้ ก็เลยสร้างให้ แล้วก็ได้อานิสงส์จากคนในชุมชนของเรา ให้เป็นวัสดุบ้าง ออกแรงบ้าง คนที่มาช่วยทำงานเราก็ช่วยด้วยใจ เราก็ได้บุญ ไม่ได้หวังอะไร” นอกจากนี้ ทางศูนย์ยังเป็นคนกลางของบประมาณขอเรี่ยวแรงคนในชุมชนให้มาช่วยกันซ่อมแซมบ้านเรือนที่เสียหายจากภัยธรรมชาติ เช่น บางกรณีเกิดพายุ ลมพัดมาหลังคาพัง ซึ่งความช่วยเหลือนี้จะกระจายไปถึงทั่วทุกหมู่ในตำบล

ที่จ่าอี๊ดเล่ามาทั้งหมด เรารู้สึกว่าหน้าที่ของศูนย์

พัฒนาครอบครัวใหญ่โตเสียจนต้องดูแลคนในชุมชนเกือบทุกด้าน ตั้งแต่เด็กยันแก่เฒ่า แต่สถานที่ที่เรียกได้ว่าเป็น 'ฐานทัพ' ของศูนย์ฯกลับอยู่ที่บ้านหลังหนึ่ง – บ้านของจ่าอี๊ด

"จริง ๆ แล้วเขาให้กระจายออกไป เพราะมาอยู่ที่ อบต. หมดมันจะแน่น บางครั้งตอนประชุม อาจจะประชุมที่บ้านผมบ้าง แต่ส่วนใหญ่ประชุม อบต. การทำงานเวลาทางจังหวัดประสานมาก็จะไปหาตามที่อยู่ที่เราแจ้งเขาไป ซึ่งก็คือที่บ้าน"

ทุกวันนี้งานของศูนย์ฯและจ่าอี๊ดเป็นการทำงานเพื่อชุมชน มีตำแหน่งแต่ไม่มีเงินเดือน

"ศูนย์มันเป็นงานของชุมชน ไม่ใช่งานอาชีพ เป็นตำแหน่งไม่มีเงินเดือนให้ ธรรมดาผมทำสวนอยู่กับบ้านกินบำนาญอยู่แล้ว" ยิ้มของจ่าอี๊ดไม่ต่างรอยยิ้มของเรา ทว่านัยน์ตาของเขาฉายแววภาคภูมิใจชัดเจน

อาชีพในชุมชน

แกงหม้อใหญ่

“ทำไปขายตลาดนัดวันอาทิตย์ค่ะ” เสียงหนึ่งร้องตอบเมื่อเราถามว่าแกงหม้อใหญ่ใบนี้มีจุดหมายปลายทางอยู่ที่ไหน

คนหนึ่งคนกระทะ คนหนึ่งคั้นกะทิ อีกคนกำลังเปิดฝาหม้อระบายควันหอมออกมา ต่างคนกำลังทำหน้าที่ของตัวในครัวริมถนนแห่งนี้

กัน” พี่นิตยา ทับผึ้งตอบทั้งมือเปื้อนมะพร้าว ขณะที่ ป้าแหวง จุนสละ ซึ่งกำลังคนแกงอยู่ในกะทะบอกว่า “ส่วนมากแกงพื้นบ้านทั้งนั้น แกงหยวก แกงบอน ขี้เหล็ก”

เท่าที่เราเห็น กับข้าวหม้อใหญ่วางเรียงกันหลายอย่าง ด้วยความสงสัย จึงถามไปว่า ขายหมดทุกวันหรือเปล่า

“ของกลุ่มนี้เวลาไปวางตลาดแป๊บเดียวหมด 13 อย่าง” คำตอบแบบนี้ของโต้ง ทำให้หิวข้าวเย็นยิ่งนัก

ขนมหวานไทยๆ

บนถนนเลียบแม่น้ำน่านเส้นเดิม แสงจากดวงอาทิตย์ที่เริ่มคล้อย บอกว่าเป็นเวลาเย็นมากแล้ว จากคำบอกเล่าของโต้ง ที่นั่นหลายครอบครัวยึดอาชีพทำขนมไทยขาย

เหมือนที่คิดไว้ตอนที่หันมองนาฬิกาแล้วพบว่าใกล้ 6 โมงเย็นเต็มที เราเกือบมาไม่ทันเห็นกรรมวิธีการทำขนม เพราะหลาย ๆ เจ้าทำจนเก็บเครื่องเคราเสร็จกันตั้งแต่ช่วงบ่าย แต่โชคยังไม่ทอดทิ้ง ที่หลังบ้านของพี่สุมาลี อิศรางกูล หมู่ที่ 3 เตายังคงติดไฟ หม้อที่ใช้นึ่งยังระอุ และถาดขนมยังวางอยู่เรียงราย กลุ่มคนทำขนมไทยจะใช้เวลาทำขนมกันทั้งวัน ก่อนจะออกไปขายตอนตี 3 ที่ตลาดร่วมใจ

พ้นจากวงคนทำขนมที่ยังคงเดินถือของร้อนบ้างไม่ร้อนบ้าง พี่สุมาลีบอกว่า ไม่ได้ทำขนมทุกวัน เพราะมี

เพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียงประกอบอาชีพทำขนมเหมือนกัน ด้วยความที่มิตรภาพมีมูลค่ามากกว่ากำไร ทั้งสองบ้านนี้จึงตกลงสลับวันกันทำขนมออกขาย

ใครคนหนึ่งส่งขนมกล้วยและข้าวต้มมัดมาให้ ที่เหลือวางอยู่มีทั้ง ขนมฟักทอง ขนมใส่ไส้ สังขยา และขนมชื่อประหลาดอย่างอีบั๊ว หรือที่บางคนเรียกขนมใบตองอ่อน

ขอใช้สัจจะของปากและลิ้นยืนยันว่า ขนมที่นี่ อร่อยจริง

บ่ายอีกวันหนึ่ง

เราหันหลังให้ตำบลวังน้ำคู้ช่วงบ่ายแก่ ๆ ของอีกวันหนึ่ง รถของ อบต. คันสีแดงยังคงเป็นพาหนะที่มาส่งที่นี่ เช่นเดียวกับวันที่มารับเราไป ข้อแตกต่างคือเวลาและภาพของสถานีขนส่งอีกแห่งหนึ่งที่ไม่มีคนพลุกพล่านเหมือนวันก่อน

ชีวิตในเขตตัวอำเภอเมืองกับรอบนอกไม่เหมือนกันเสียทีเดียว ใจกลางเมืองใหญ่ยังวุ่นวาย ขณะที่ 24 กิโลเมตรถัดออกไปยังคงเป็นทุ่งนาที่อุดมสมบูรณ์ มีร่มไม้ครึ้มให้หลบแดด มีความเย็น มีชายคามีชีวิตและให้ชีวิต ตำบลวังน้ำคู้คือสถานที่แบบนั้น

พี่โถกับโต้งหอบของฝากมาให้เต็มมือ พวกเขาออกมา

ส่งตั้งแต่หลังเที่ยง และอยู่สนทนากันจนรถออก เราแลกเปลี่ยน คำขอบคุณ และกล่าวคำลาด้วยรอยยิ้ม คำขอบคุณ

ภาคผนวก

ประวัติของตำบลวังน้ำคู้

ตำบลวังน้ำคู้เป็นชุมชนเก่าแก่ ที่มีพื้นที่ติดกับแม่น้ำน่าน ซึ่งเป็นพื้นที่ราบลุ่มทางตะวันออกของตำบล เหมาะแก่การเกษตรและเลี้ยงสัตว์ จึงสันนิษฐานได้ว่ามีประชาชนตั้งบ้านเรือนอยู่ที่นี่มานานแล้ว ประกอบกับประวัติศาสตร์ตามพงศาวดารของการทำสงครามระหว่างไทยกับพม่า เรื่อง รบพม่าที่ปากพิง ของ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ มีการกล่าวถึงการตั้งทัพหลวงที่บ้านปากพิง ซึ่งอยู่ในตำบลวังน้ำคู้

ส่วนชื่อ 'วังน้ำคู้' สันนิษฐานว่ามีเหตุผลมาจากสภาพภูมิประเทศที่มีแม่น้ำน่านไหลทอดยาววกวนไปตลอดทั้งตำบล และมีวังน้ำลึกอยู่หลายจุด จึงเรียกว่า 'ตำบลวังน้ำคู้'

ข้อมูลพื้นฐานองค์การบริหารส่วนตำบลวังน้ำคู้

ตำบลวังน้ำคู้มีพื้นที่รวม 23.98 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 25,000 ไร่ ซึ่งพื้นที่ประมาณ 14,461 ไร่เป็นพื้นที่การเกษตร แบ่งเป็นพื้นที่นา 14,395 ไร่ ปลูกพืชไร่ 116 ไร่ สวนไม้ผล 130 ไร่ และที่อยู่อาศัยอีกประมาณ 360 ไร่ พื้นที่ทั้งหมดมีเขตการปกครองเป็น 8 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 1 บ้านวังยาง เนื่องจากในอดีตริมสองฝั่งของ

แม่น้ำน่านมีป่าธรรมชาติเป็นจำนวนมาก โดนเฉพาะต้นยางใหญ่ที่ขึ้นอย่างหนาแน่น มีแม่น้ำน่านไหลผ่านหมู่บ้าน ทางด้านตะวันตกของหมู่บ้านมีลักษณะเป็นแหลม มีหาดทรายฝั่งตะวันออกเป็นฝั่งคุ้งน้ำ เป็นวังลึกเหมาะแก่การทำประมง

หมู่ที่ 2 บ้านปากพิงตะวันออก คนเก่าแก่ได้เล่าสืบทอดกันมากว่า 200 ปีว่า ตำบลงิ้วงามและตำบลวังน้ำคู้เดิมเป็นตำบลเดียวกัน มีวัดปากพิงตะวันออกกับวัดปากพิงตะวันตกตั้งอยู่คนละฝั่งของแม่น้ำน่าน ด้านเหนือของวัดปากพิงตะวันตกมีลำคลองขนาดใหญ่ ซึ่งไหลไปบรรจบที่แม่น้ำยม (ตอนนี้ได้ตื้นเขินหมดแล้ว) ต่อมาวันหนึ่งได้มีชาวบ้าน 2 คนเดินทางรอนแรมและนั่งพักเหนื่อย โดยหันหลังพิงกันที่ปากคลองแห่งนี้ ชาวบ้านจึงเรียกว่า ‘บ้านปากพิง’ ปัจจุบันได้แยกเป็น บ้านปากพิงตะวันออก อยู่ในตำบลวังน้ำคู้ และ บ้านปากพิงตะวันตก อยู่ในตำบลงิ้วงาม

หมู่ที่ 3 บ้านปากดอน ได้มีการเล่าสืบต่อกันมาว่าสมัยก่อนหมู่บ้านนี้มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไผ่ น้ำไม่เคยท่วมเนื่องจากพื้นที่เป็นที่ดอน ชาวบ้านต้องทำการขุดบ่อบาดาลแต่ประสบปัญหา เพราะขุดแล้วไม่พบน้ำ ทำให้ต้องย้ายที่ไปเรื่อย ๆ ชาวบ้านจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้กันว่าบ้านปากดอน

หมู่ที่ 4 บ้านบางขวัญม้า ตามประวัติที่เล่าสืบกันมาหมู่บ้านนี้ได้เริ่มมีมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา ในรัชสมัยของสมเด็จพระเอกาทศรถ เนื่องจากหมู่บ้านนี้เป็นแหล่งอาหารที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทหารพม่าจึงใช้พื้นที่ในหมู่บ้านรวบรวม

เสบียงอาหาร เพื่อเข้าตีเมืองพิษณุโลก ชาวบ้านจึงร่วมกันวางแผนรวมพลังเพื่อต่อต้านพม่า โดยสร้างสะพานกล (สะพานอีหก) ข้ามแม่น้ำน่าน ทำให้ทหารพม่าล้มตายเป็นจำนวนมาก จึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า 'บ้านพม่า' ต่อมาได้เรียกขานว่า 'บางพม่า' และเปลี่ยนเป็น 'บางขวัญม้า'

หมู่ที่ 5 บ้านคุ้งวัง เนื่องจากบริเวณที่แม่น้ำน่านไหลตรงหมู่บ้านมีความคดโค้งไปมา เรียกว่า 'หัวแหลม' และมีวังน้ำลึกมากเรียกว่า 'วังตาเปียก' จึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า 'บ้านคุ้งวัง'

หมู่ที่ 6 บ้านบางทราย อดีตเป็นพื้นที่อยู่ในเขตการปกครองของตำบลวังน้ำคู้ ต่อมามีการจัดตั้งสุขาภิบาลบ้านใหม่ และภายหลังยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลบ้านใหม่ จึงทำให้พื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลบ้านใหม่ มีสถานที่สำคัญคือ วัดบางทราย

หมู่ที่ 7 บ้านไผ่หลงราษฎร์เจริญ เดิมในอดีตเป็นหมู่บ้านที่มีต้นไผ่เป็นจำนวนมาก คนที่ผ่านมาไม่คุ้นเคยเป็นต้องหลงทางทุกคน จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า 'บ้านไผ่หลง' ต่อมาได้มีการพัฒนาจนหมู่บ้านมีความเจริญขึ้น จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า 'บ้านไผ่หลงราษฎร์เจริญ'

หมู่ที่ 8 บ้านหนองหญ้า เมื่อสมัยก่อนหมู่บ้านหนองหญ้า เป็นหมู่ที่ 4 บ้านบางขวัญม้า ต่อมาได้มีการแยกหมู่บ้านเป็น บ้านหนองหญ้า หมู่ที่ 12 ตำบลวังน้ำคู้ และในภายหลังตำบลงิ้วงามได้แยกกับตำบลวังน้ำคู้ จึง

เปลี่ยนเป็น หมู่ที่ 8 เหตุที่เรียกว่าบ้านหนองหญ้า เนื่องจากบริเวณหมู่บ้านมีบริเวณเป็นหนองน้ำใหญ่ และมีทุ่งหญ้ากว้างอยู่ในบริเวณหนองน้ำนั้นเป็นจำนวนมาก จึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านว่า 'บ้านหนองหญ้า'

ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลวังน้ำคู้ตั้งอยู่ทางทิศใต้ ห่างจาก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ประมาณ 30 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางราว 40 นาที โดยสามารถเดินทางได้ทางรถยนต์ ผ่านทางหลวงหมายเลข 1063 สายพิษณุโลก – บางกระทุ่ม หรือทางรถไฟลงที่สถานีบ้านใหม่ รวมถึงทางเรือที่แล่นผ่านแม่น้ำน่าน

ตำบลวังน้ำคู้มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อ ตำบลวัดพริก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ทิศใต้ ติดต่อ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

ทิศตะวันออก ติดต่อ ตำบลท่าตาล อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

ทิศตะวันตก ติดต่อ ตำบลงิ้วงาม อำเภอเมือง พิษณุโลก

ประชากร

จากการสำรวจข้อมูลจากแบบฟอร์มเก็บข้อมูลสุขภาพครอบครัวและชุมชน เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน ในปี 2553 ตำบลวังน้ำคู้มีประชากรรวม 2,837 คน ใน 859 ครัวเรือน

สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ของวังน้ำคู้มีอาชีพเกษตรกร เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน ส่วนอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม คือ รับจ้างทั่วไป รับราชการ การค้าขาย มีการประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ โรงสีข้าวชุมชนบ้านบางขวัญม้า กลุ่มผลิตสุราชุมชนบ้านปากดอน นอกจากนี้ ยังมีการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อการประกอบกิจกรรมในชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองหญ้า

สถานศึกษา

- โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง คือ โรงเรียนวังน้ำคู้ศึกษา

-โรงเรียนประถมศึกษา 4 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านวังยาง โรงเรียนวัดปากพิงตะวันออก โรงเรียนบ้านหนองหญ้า และ โรงเรียนวัดไผ่หลงราษฎร์เจริญ

-โรงเรียนอนุบาล 1 แห่ง คือ โรงเรียนอนุบาลวังน้ำคู้

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

ตำบลวังน้ำคู้มี วัด 4 แห่ง ได้แก่

- วัดปากพิงตะวันออก ตั้งอยู่หมู่ที่ 2
- วัดปากดอน ตั้งอยู่หมู่ที่ 3
- วัดบางทราย ตั้งอยู่หมู่ที่ 6
- วัดไผ่หลงราษฎร์เจริญ ตั้งอยู่หมู่ที่ 7

+ ความปลอดภัย

- มีสถานีตำรวจ 1 แห่ง
- หน่วยบริหารประชาชน 1 แห่ง
- อาสาสมัครตำรวจบ้าน (อสตร.) 20 คน
- อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.) จำนวน 150 คน

CA

เพลงศักยภาพชุมชน

คำร้อง-ทำนอง วสุ ห้าวหาญ
เรียบเรียงดนตรี ศราวุธ ทุ่งขี้เหล็ก
ขับร้องโดย ฟางแก้ว พิชญาภา,
ศราวุธ ทุ่งขี้เหล็ก, สมชาย ตรุพิมาย

หนึ่งสมองสองมือที่มี รวมเป็นหลายความคิดดี ๆ ออกมายืนตรงนี้ ทำเพื่อเมืองไทยด้วยกัน

ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน เราเป็นคนไทยเปี่ยมความสามารถ เป็นกำลังของประเทศชาติ พัฒนาบ้านเมืองก้าวไกล เป็นคนเหนือ อีสาน กลาง ใต้ ก็รักเมืองไทยด้วยกันทั้งนั้น

(สร้อย) **หากเราร่วมมือร่วมใจ ทำสิ่งไหนก็ไม่เกินแรง โครงสร้างชุมชนแข็งแกร่ง เพราะเราร่วมแรงร่วมมือ สร้างสรรค์ จัดการทรัพยากรช่วยกัน ด้วยมุมมองที่เราแบ่งปัน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ให้เต็มศักยภาพ**

อยู่ชนบทห่างไกล ทำนาทำไร่พอเพียงเลี้ยงตัว ใช้ชุมชนดูแลครอบครัว ใช้ครอบครัวดูแลชุมชน ปูพื้นฐานจากหมู่บ้านตำบล สร้างแปลงเมืองไทยให้น่าอยู่ดังฝัน

ชุมชนท้องถิ่นบ้านเรา เรียนรู้ร่วมกันเพื่อการพัฒนา ชุมชนท้องถิ่นบ้านเรา เรียนรู้ร่วมกันช่วยกันพัฒนา

อยู่ตามเมืองใหญ่เมืองหลวง หัวใจทุกดวงซ่อนไฟมุ่งมั่น ก้าวออกมาจากรั้วที่กั้น จับมือกันทำเพื่อเมืองไทย คนละมือสองมือคือน้ำใจ โอบกอดชุมชนไว้ด้วยความสุขยืนนาน

หนึ่งสมองสองมือที่มี รวมเป็นหลายความคิดดี ๆ ออกมายืนตรงนี้ ทำเพื่อเมืองไทยด้วยกัน

หากเราร่วมมือร่วมใจ ทำสิ่งไหนก็ไม่เกินแรง โครงสร้างชุมชนแข็งแกร่ง เพราะเราร่วมแรงร่วมมือ สร้างสรรค์ จัดการทรัพยากรช่วยกัน ด้วยมุมมองที่เราแบ่งปัน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ให้เต็มศักยภาพ ด้วยมุมมองที่เราแบ่งปัน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ให้เต็มศักยภาพ...

เข้าไปฟังและดาวน์โหลดเพลงศักยภาพชุมชนได้ที่
www.punsook.org

